

II. عيني (آفقي) آزموني :

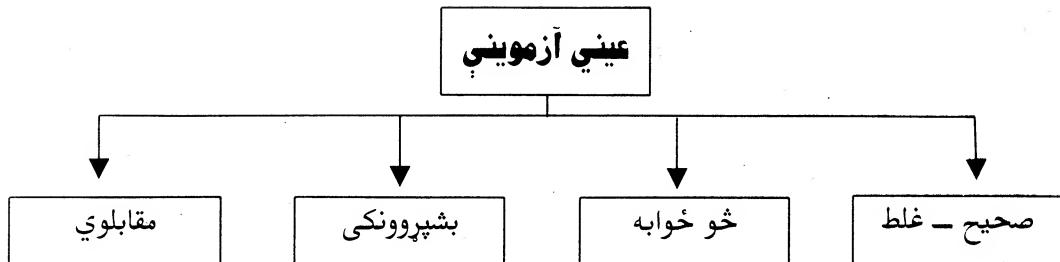
په دې پول آزمونو کې دهري پوبنتني په وړاندې لنډ او تاکلۍ خواب ورکول کيرې او کيفيت بې د پوبنتنو په جورونکي پوري اړه لري . له دې پول آزموني خڅه د کار اخیستنې یو علت هم د مقاله بې آزمونو ستونزې او محدودیتونه دی .

د عيني پوبنتو ځانګړتیاوې :

- د دې آزموني پوبنتني لنډې او مختصرې دی .
- د دې آزموني د پوبنتنو جورول مشکل کار دی او پېر وخت ته اړتیا لري .
- په دې آزمونه کې عدالت مراعات کېدای شي نو ئکه بې اعتبار او اعتناد زیات دی .
- د دې آزموني دخوابونو لیدل آسان کار دی هر خوک کولاۍ شي چې هغو ته نمرې ورکړې .
- دا آزمونه د مختلفو معلوماتو لکه اصطلاحات ، تاریخچه ، تمرینات او نورو فعالیتونو له پاره استعمالېږي .
- عموملاً سطحي او ساده حقیقتونه ارزیابې کوي .
- دا پول آزموني د زده کوونکو د درجه بندی له پاره ګټوري دی .
- د حدس او ګمان عمل تشویقوي .
- له تدریس شویو مفرداتو خڅه بهه نماینده ګي کوي .

د عیني آزمويونه دولونه

عیني آزمويونه اساساً په خلور بوله دي .

۱ - صحیح - غلط پونتنی :

د دي پول پونتنو خواب پېر لنډ او خانګري وي چې د هو يا نه يا [ص] او [غ] يا (✓) او (✗) علامو په لېکلو سره حل کېدای شي . او هغه وخت استعمالېږي چې هدف مو د زده کوونکو د استعداد معلومول وي . په صحیح - غلطو پونتنو کې لومړۍ هدایت ليکل کېږي او بنيا پونتنې مطرح کېږي خرنګه چې په دي پول پونتنو کې دوه تاکنې امکان لري نو د معلوماتو نه لرونکي زده کوونکي ته د حدس وھلو ۵۰ % چانس موجود وي : لکه : لاندي جملې ولوئې که جمله صحیح وي مخې ته يې (ص) او که غلطه وي مخې ته يې (غ) ولیکئ .

$$(a + b)^3 = a^3 + b^3 + 3a^2b + 3ab^2 \quad ۱$$

۲ - که د مثلث یوه زاویه منفرجه وي منفرج الزاویه مثلث بلل کېږي .

۳ - یو پاين مساوي په 10^5 نيوتنه دي .

۴ - د استوا کربنه د ئمکي کره په دوو برخو وپشلي ده .

۵ - د اختر لمونځ واجب دي .

د صحیح - غلط آزمونی گټې او نیمکرتیاواي

نیمکرتیاواي	گټې
- په خاصو مواردو پورې اړیکې لري .	- د سوالونو جورول لږ وخت غواړي .
- د حدس او ګمان کولو زمينه په کې ډېره مساعده ده .	- مواد یې په آسانه پیدا کېږي .
- زیات مطلوبونه نشی کېدای د. صحیح او غلط په مفهوم بیان شي .	- په پراخه پیمانه د مضمون له محتویاتو څخه نماینده گې کوي .
- سوالونه یې مبهم او پیچولي دي . په مشکل سره یې په مفهوم پوهېدلی شو	- زده کوونکې په لږ وخت کې سوالونه حلولای شي .
- د ذهن تفکر محدود وي او د تفکر او قضاوټ قدرت په کار اچوي .	- په ځانګړي ډول هغه استعدادونه ارزیابی کوي چې ذ حقیقت او نظریو تشخیص کوي او د علت او معلول ترمنځ اړیکې تاکی .
	- د دې ډول آزمونی د اجرا لاره آسانه ده او په ډېر کم وخت کې زده کوونکې ور سره آشنا کېږي .

د (ص) او (غ) سوالونو په لیکلو کې باید لاندې ټکي په نظر کې ونسیئ :

- سوالونه باید د [ص] او [غ] څخه خالي نه وي .
- داسې سوالونه چې نیم غلط او نیم یې صحیح وي باید جور نه شي .

- مجھولي او ديرې با معنى کلمې په کې استعمال نه شي
- با مفهومه او ساده کلمې په سوال کې راول شي .
- د (ص) او (غ) سوالونو تعداد باید سره مساوي وي .

۲- خو ٿوابه پوبتنی :

دا ٻول پوبتنی زياتره د تشخيص او قضاؤت په خاطر کارول کيږي . د دي ٻول آزميونو هره پوبتنه دوه برخې لري چې يوې برخې ته یې اصلی برخه (ساقه) وايي چې مسئله په کې بيانيري . او بله یې د ٿوابونو برخه ده چې دهري مسئلي له پاره څلور ٿوابونه ورکول کېږي چې يو بل ته ورته والي لري او غولونکي دي او په څلورو ٿوابونو کې يو ٿواب سم وي او نور ٿوابونه غلط وي نو زده کوونکي باید سم ٿواب په نښه کري . په دي ٻول آزميونو کې که د ٿوابونو شمپر څلور وي ۲۵% او که پنځه وي ۲۰% د سم ٿواب ورکولو احتمال شته يعني که څوک په ٿواب هیچ پوه نشي په اتكالي توکه هم په پورتنی فيصدی ٿواب صحیح کولای شي . د خو ٿوابه پوبتنو نموني او لارښونې په لاندې ٻول توضیح کېږي .

چاپره کړئ :

۱- د (125-) درېم جذر مساوي دی له :

الف - 5 - سره ، ب - 15 سره ،

ج - 5 سره ، د - 15 سره ،

۲ - د قوې واحد په (SI) سیستم کې :

ب - kg دې. الف - داین دې.

د - وات دې. ج : نیوتین دې.

۳- اتوم د یوه عنصر کوچنی ذره ده چې :

ب - د عنصر خواص ولري. الف - د عنصر خواص ولري.

د - قول صحیح دې. ج - د مرکب خواص ولري.

۴- د مُتممو مجاورو زاویو د پراخواли مجموعه عبارت له :

ب - 180° ده الف - 90° ده

د - 60° ده ج - 360° ده

د خو حوابه پوبنتنو بېگنې او نېمگرتیاواي

نېمگرتیاواي	بېگنې
- له يوه او دوه ئوابونو خخه زيات صحيح وي.	- نمرې په آسانې سره ورکولي کېږي . - د باور او اعتقاد وردي .
- زياتره د فرد حافظې ته وده ورکوي .	- حاشيه روې په کې محدود وي .
- ئوابونه يې زياتره زده کوونکي رهنمايي کوي .	- د مختلفو معلوماتونو دارزيابي له پاره استعمالپري .
- د نقل زمينه په کې زياته وي	- د صحيح - غلط آزمويي په مقاييسه ، په کې د حدس او گمان چانس کم وي .
	- د حافظې او استعداد پر ارزیابي سر بېره د يوه فرد د تشخيص او احساس قدرت هم اندازه کوي .

۳ - مقابلوي يا مقاييسوي آزمويينه :

دا آزمويينه په حقیقت کې د خو حوابه آزمويي يو بل شکل دی . په دې پول پوبنتنو کې هرې خانګري ساقې ته د ډېرو ممکنو خوابونو پر ئاي يو شمېر ساقې چې د قضيو په نومونو يادېږي په يوه ستون کې او خوابونه يې په بل ستون کې فهرست کېږي . په دې پول آزمويينه کې يوه د پوبنتنو لري ده او بله د هغې په وړاندې د ئوابونو د هر پوبنتني تر خنګ يو تشنخه خاص د خواب له پاره تاکل کېږي . کوم خواب چې په پوبنتني پوري اړه ولري د هغه خواب نمره د پوبنتني تر خنګ په تاکلي خاي کې ليکل کېږي او د هغه له مخې بسوونکو ته د خواب سموالي

معلومپدای شی . د مثال په توګه :

لاندنسیو دوو ستونونو ته پام وکړئ . د لومړنی ستون د هرې یوې پوبنتنی . له پاره په دوهمنو تون کې خواب شته تاسې د سم خواب نمره د اړونده پوبنتنونو په تشو خایونو کې ولیکنی .

د خوابونو ستون

۱ - (- 40)

۲ - $\frac{1}{2}$ دی

۳ - (+ 2) دی

۴ - (- 0,5) دی

۵ - (- 2) دی

۱ - (۰,۰۲) د عدد کرکترستک

۲ - د کلسیم ولانس

۳ - فارنهایت او سانتی گراد په دې عدد

کې سره مساوی دې .

۴ - د 120° کوساین

۵ - د دایرې شعاع د قطر

د مقابله یې آزموینې د جوړښت قوانین :

- سوالونه او خوابونه باید متجانس وي .

- په هر ستون کې باید زیاد مواد ورنه کړای شي .

- کله کله ، کیدای شي چې سوالونه تر خوابونو کم يا زیاد وي .

- هدایت باید پیر اوږد او مغلق نه وي .

- که امکان ولري کلمې او نومونه د الفې د حرفونو په ترتیب سره جوړ شي او تاریخي واقعې

د هغې د پېښیدو د وخت په اساس ترتیب شي .

د مقابله یې آزموييې بېگهې او نېمگړ تیاوې

نیمکر تیاوې	نیمکنې
<ul style="list-style-type: none"> - د واقعی معلوماتو په ارزیابی کې چې په حافظه متكی وي محدوده ده . - د بسو متجانسو موادو پیدا کول چې ده ده فونو له مخې مهم وي مشکل کار دی. 	<ul style="list-style-type: none"> - د پېرو زیاتو موادو ارزیابی په کم وخت کې ممکنوی . - آسانه جو پېري . - امکان لري چې د هرې قضيې څوابونه د نورو قضيو د معقول څواب له پاره وکارول شي .

۴ - تکمیلی آزمونیه :

په دې دول پوبنتنو کې د پوبنتنې په ئای زده کوونکو ته لیکلی چوابونه ورکول کېري خو په چواب کې يوه کليمه ، يو عبارت يا جمله نه ده لیکل شوې چې د هغۇ په لیکلۇ سره چواب بشپېرى او مطلب ور خخە تر لاسه کېرى . تشن چایونه د دې له پاره پېښەنۈدەل کېرى چې زده کوونكىي ورباندى غور وکرى او خپله پوهە وآزمائىي . په مناسبو كلمو ، عددونو او يا سمبولونو تشن چایونە پك كرى ؛ دمثال په توگە ؛ لاندى چایونە په مناسبو كلمو پك كرى ؛

۱. د مثلث د داخلی زاویو د پراخوالي مجموعه () ده .

۲. د 216 دريم جذر () ده .

۳. د H_2O ماليكولي وزن () ده .

۴. کثافت معکوساً متناسب له () سره ده .

۵. () واول حرفونه ده .

د تكميلي آزمونې د جورولو قوانين :

- د اسي جمله دي ولېکل شي چې يو او مختصر خواب ولري .
- هغه کليمه چې په تشن خاى کې راخي ، باید د جملې له غوره مطلب سره اړیکې ولري .
- تشن خاى باید د جملې په يوه مناسب خاى کې راشي .
- د تشو خايونو اندازه دي يو شان پرپنبدول شي .

د تكميلي آزمونې نېګنې او نيمګرتياوې

نيمګرتياوې	نېګنې
- د زده کړې مغلق او سخت هدفونه ارزیابې کوي نه شي .	- د پوبنتنو جورول يې آسان وي .
- د داسې پوبنتنو چې يوازې يوه خواب ته ضرورت ولري ، جمله بندې مشکله ده .	- د زده کړې ساده هدفونه ارزیابې کېږي .
- کېډاى شي زده کوونکي متعدد او معقول خوابونه ورکړي چې له هغو خخه دفاع وکړي .	- د هغو معلوماتو له پاره په کاربرې چې باید حفظ شي .
- هغه زده کوونکي چې املايې ستونزې ولري په نومره ورکولو کې ستونزې را منځ ته کوي .	- د حدس وهلو او گمان کولو چانس په کې کم دی .

د تكميلی آزمونې د استعمال ځایونه

د اصطلاحاتو پېژندل :

مثال : د هغه نقاطو هندسي محل چې له یوې ثابتی نقطې خخه مساوي فاصلې ولري
) بلل کېږي .)

په خاصو حقیقونو پوهبدل :

مثال : په مطابقتو کې د) خواوو د حدودو تعداد سره مساوي وي .

په قوانینو پوهبدل :

مثال : قوه له) سره مستقيماً متناسبه ده .

په مينودونو او روشنونو پوهبدل :

مثال : هجه آله چې د حرارت د درجې داندازه کولو له پاره کارول کېږي) نومېږي .

د اصطلاحاتو ساده تفسير :

مثال : د 213 عدد کې د 2 مقامي قيمت) دی .

د عددی مسائلو د حل استعداد :

مثال : د یوه کيلو گرام چای قيمت 120 افغانۍ دی په 480
) چای را نيولى شو .)

د معادلو بشپړول او حلول :

مثال : $Mg + 2HCl \rightarrow MgCl_2 + H_2$

۱. د رياضي د ساده سمبلونو محاسبه

مثال : که $\frac{x}{a} = \frac{3}{a-3}$ نو د x قيمت) دی .

ورکوو او تنظیموو يې . کله چې يو زده کوونکی زده کره کوي له خپل چاپېریال خخه يې درک

بدلون مومي .

ادراكې عمليو او د زده کري د هخونې له پاره بدنې او ذهنې فعالیتونو ته د نويو تجربو د حاصلولو . د نويو شيانو د مشاهدي او د حواسو د هخولو په خاطر ضرورت دي .

بنوونه په حقیقت کي زده کوونکو ته د پوهې ، مهارتونو او تجربو د انتقالولو عملیه ده .

بنوونکي په بنوونځي کې د داسې وضعې د تنظیمولو مسؤولیت لري چې په کې د پوهې : مهارتونو او تجربو انتقال وشي . د زده کري د یوې فعالې عملیي را منځ ته کول د بنوونکي وظيفه ده . د دي کار مسلکي بنسټ باید د بنوونکي هغه پوهه وي چې زده کوونکو ته يې د زده کري د سرته رسولو په برخه کې لري او بنوونکي په دي پوهه کولاي شي چې په اغیزناک پول درس ورکري بنه تدریس هغه وخت کډای شي چې بنوونکي د زده کوونکو په باب معلومات ولري او د زده کوونکو او خپل مسلک سره علاقه ولري .

د بنوونې او زده کري عملیه د فلسفې او انساني اړیکو مساله ده . زده کره په حقیقت کي د بنوونکي هدف او بنوونه د میتودونو یوه داسې مجموعه ده چې زده کره را منځ ته کوي .

د زده کري په دي عملیه کي زده کوونکي او بنوونکي دواړه په فعاله توګه برخه اخلي . د دغه فعالیتونو انتخاب ، انکشاف او تشخیص ته د بنوونې دود پوهنه يا میتودولوژۍ وايې . زموږ د پوهې له زیاتېدو سره سم دغه دودونه يا میتودونه وخت په وخت بدليږي . په عمومي پول د دي میتودونو له بدليډو را بدليډو سره په تولګي کې د زده کوونکو د فعالیتونو سطحه لورېږي . او د هغوي ونډه له اوريډونکي حالت خخه په فعال پوبنټونکي او برخه اخیستونکي حالت بدليږي . د پخوانۍ زده کري په طریقو کې زده کوونکي یواځې د یو اوريډونکي حیثیت درلود . خو

احصائيه

تعريف : احصائيه د تطبیقي رياضياتو يوه برحه د چې د هفې په واسطه د يوې تولنې عمومي احصائيوي مشخصات د کيفي شرایطو په پام کې نیولو سره په مقداري پول تر مطالعې لاندي نيسی .

د احصائي خينې اساسی مفاهيم :

رنج Range : ديوه لې ارقامو د تر تولو لوی رقم او تر تولو کوچنۍ رقم تر منځ فرق ته رنج وايي د مثال په توګه : $122, 128, 22, 63, 82, 99$ رقمونو تر منځ فرق $99 - 12 = 87$ دی که چېري یو بنوونکي له 20 تنو زده کوونو خخه آزموننه واخلي او د هغه زده کوونکي په لاندي پول نومري وکتي .

نومري	زده کوونکي	نومري	زده کوونکي
۲۵	۱۱	۸۵	۱
۳۸	۱۲	۷۳	۲
۴۶	۱۳	۳۵	۳
۴۱	۱۴	۱۹	۴
۵۵	۱۵	۸۰	۵
۴۸	۱۶	۶۶	۶
۱۸	۱۷	۴۱	۷
۸۹	۱۸	۹۲	۸
۴۰	۱۹	۵۵	۹
۳۸	۲۰	۴۹	۱۰

په دې نومرو کې ليدل کېږي چې رنج بې $92 - 74 = 18$ دی .

دارزیابی په نومرو کې چې هر خومره رنج کوچنی وي په همغه اندازه د زده کوونکو زیاته برخه پېړي نژدې نومري سره لري او که رنج بې لوی وي نو د نومرو فرق پېړ زیات وي او د نومرواخيستونکو تر منځ د سوبې تفاوت زیات ليدل کېږي چې بنوونکي بايد ضعيفو زده کوونکو ته پام وکړي . همدارنکه که رنج د 40 او 50 تر منځ وي ضعيف زده کوونکي دير دي . په لوړو نومرو کې هم داسې کېډا شی نو دلته د ارزیابی له پاره له رنج څخه استفاده صحیح نه ده او بايد له اوسطونو څخه کار واخیستل شي .

ميانه Medium : د یو لړ ارقامو د منځني حد پېدا کول دی یعنې ميانه هغه رقم دی چې نيمائي ارقام ورڅخه پورته او نيمائي ارقام ورڅخه بشکته وي او په Med سره بې بنیو . دمثال په توګه د 28 ، 23 ، 18 ، 15 ، 11

رقمونو ميانه 18 ده . که د ارقامو تعداد جفت وي نو بیا د لاندنیو رقمونو تر تولو لوی حد د پاسنۍ رقمونو له کوچنی رقم سره جمع او پر دوو وویشو حاصل بې ميانه راکوي لکه : 19 .

16 ، 13 ، 10 ، 7 ، 5

$$\text{Med} = \frac{10 + 13}{2} = \frac{23}{2} = 11,5$$

نو

موه Mode : د یوه لړ ارقامو مود هغه رقم دی چې د تولو لوره او زیاته فریکوینسی ولري چې په Mo سره بنودل کېږي د مثال په پول .

د 15 ، 12 ، 13 ، 11 ، 12 ، 18 ، 11 ، 16 ، 15 ، 12 ، 11 رقمونو مود 12 دی یعنې $Mo = 12$

اوست Mean : د یو لړ رقمونو حسابي اوسط دی چې د رقمونو پر تعداد د رقمونو د جمع د حاصل له وېش څخه پلاس رائحي . یعنې x_1, x_2, \dots, x_n که د n زده کوونکو د آزمونې

$$\bar{X} = \frac{x_1 + x_2 + \dots + x_n}{n}$$

خونکه چې \bar{X} او سط بنیي په دې پول مخکنکو نومرو او سط دا دی .

$$\bar{X} = \frac{\text{د ټولو زده کوونکو د نومرو د جمع حاصل}}{\text{د زده کوونکو تعداد}} = \frac{1020}{20} = 51$$

معیاري انحراف Standard Deviation : دا هغه اصل دی چې له مخي بې د او سط د ارقامو

انحراف محاسبه کېږي او له دې فورمول څخه په لاس رائحي .

$$S = \sqrt{\frac{\sum (x - \bar{x})^2}{n}}$$

د مثال په توګه د ۶۵ ، ۴۲ ، ۳۵ ، ۲۳ ، ۱۳ د رقمونو معیاري انحراف داسي تر لاسه

کوو. لوړۍ د دې د نومرو او سط پیدا کوو .

$$\bar{X} = \frac{13 + 25 + 35 + 42 + 65}{5} = 36$$

او معیاري انحراف بې :

$$S = \sqrt{\frac{(13 - 36)^2 + (25 - 36)^2 + (35 - 36)^2 + (42 - 36)^2 + (65 - 36)^2}{5}}$$

$$S = \sqrt{\frac{(-23)^2 + (-11)^2 + (-1)^2 + (-6)^2 + (29)^2}{5}} = \sqrt{\frac{1528}{5}} = \sqrt{305,6} = 17.48$$

هر خومره چې معیاري انحراف لوی عدد ورکړي په همغه اندازه د آزمونې نومړي له او سط څخه لري کېږي خوکله چې معیاري انحراف کوچنی عدد ورکړي معنی بې دا ده چې د آزمونې نومړي او سط ته نېډې دې یعنی انحراف بې کم دی .

د تولکي اداره (منجمنت)

الف - منجمنت (اداره) : د منجمنت د کلیمې معنا تنظیم . اداره يا نظارت دی او پد اصطلاح کې د یوه کار نظم کولو او کنترولولو ته وايی . روزنيز منجمنت دې ته وايی چې د پلان جورونې پروسه تنظیم شي ، يا د تدریس او زده کړې دفعاليتونو نظارت يا اداره وشي او د ضرورت وړ اهداف تر لاسه شي . د روزنيز منجمنت هدف دادی چې یوکار دامکان تر حده پوري ژر تر ژره يا چټک وشي . هر هغه شي چې سم اداره کېږي نو په اطمینان سره ويلاي شو چې بشه پایله لري . همدا روش په بیوونه او روزنه کې هم صدق کوي . که چېرته د درس مختلف فعالیتونه په همدي دول منظم او اداره شي نو ويلاي شو چې د زده کړې او تدریس پروګرام په مؤشر او بریالی یول تر سره کېږي . د تولکي د منجمنت اصطلاح د تولکي د تنظیم . فن ته وايی . په بله وينا ، د تولکي منجمنت د تولکي فضا د تدریس له پاره دومره برابروي چې بې د وخت له ضایع کولو او انرژي مصروفلو خخه کولای شي د ضرورت وړ اهداف تر لاسه کړي .

ب - د بیوونځی د منجمنت اصول :

د یوه بیوونځی د منجمنت عمدہ اصول دا دي :

۱. **له صلاحیت څخه مثبته استفاده کول :** د یوه بیوونځی مشر يا سر بیوونکی صلاحیت لري چې خپل بیوونځی اداره کړي . دی د مسؤولیت په درکولو سره کولای شي چې د امکان تر حده له خپل صلاحیت څخه استفاده وکړي .

دې باید دیکتاتورانه سلوك ونه لري . له خپلو غړيو سره باید همکار وي . دی د بیوونځی په اداري سیستم کې د هر یول تاوان مسؤول دی .

. ۱. **د پسپلین هراقت** : پسپلین او منجمنټ د یوې سکي دوه مخونه دي . بناه . د یوه

بنوونځي منجمنټ بايد پسپلین ولري . سر بنوونکي او غړي بي بايد د یوې تعلمي موسسي د قوانينو او قواعدو اطاعت وکړي . پسپلین بايد د لښتني يا چوکي په زور مراعات نه شي . د سپلین بايد اخلاقې اړخ ولري . که پسپلین پیکتاتورانه وي . نو کرکه ځینې پیدا کېږي . د بنوونځي فضا بايد د متقابل درناوي او اخلاص په اساس عيارة وي .

. ۲. **د اختلاف نشتولی** : د بنوونځي په اداره کې بايد اختلافات نه وي . سر بنوونکي بايد له

خپلوبنوونکو سره عادلانه سلوک ولري . چېرته چې عدالت نه وي ، هلته مجمنټ نشته .
بنه منجمنټ هغه دي چې د یوې ادارې تول غړي ، ورڅخه په عادلانه ډول برخمن وي .

. ۳. **همکاري** : د بریالیتوب په لوري یوازینې لاره دوه طرفه همکاري ده . که د یوې ادارې په کار کوونکو کې متقابله همکاري نه وي ، منجمنټ بي اغېزه کېږي . سر بنوونکي بايد د خپلې ادارې په غړيو کې د همکاري روحیي ته وده ور کړي .

. ۴. **نوبنت** : دکار په لوري د لومړي قدم اخيستل ابتکار او نوبنت غواړي . دا د یوې مؤسسي
دمنجمنټ په سيسیتم کې یو مهم اصل دي .

د ډې له پاره چې مادوان د کار له کولو سره مينه پیدا کړي ، سر بنوونکي بايد نوبنت د یوه
کار د اجرا په لړ کې لومړي قدم پورته کړي .

. ۵. **د کار وېش** : یو خوک په یوازې خان له تولو مسؤولیتونو خخه نه شي وتلاي . منجمنټ
باید کارونه پر خپلوا اعضاوو د هغوي د لياقت مطابق ووېشي . په ډې توګه په کارونو کې
چتکتیا رائحي .

. ۶. **مناسبه ورکړه او پاداش** :

هر خوک بايد خپل لياقت او کار په اندازه مزد واخلي . کله چې چا ته د پېړ کار په بدل کې

کم معاش ورکول کېږي نو خنګه به خپل کار په مینه وکړي . کله چې کار کوونکي له خپل
معاش خخه راضي وي نو د زړه له کومې کار کوي . همدا رنګه کله چې یو خوک له ور سپارل
شوي کار خخه زیات کار کوي او یا د نورو په پرتله بنه کار کوي نو باید پاداش ورکړای شي.

۶. ترفيع يا ارتقا :

د کار کوونکيو ترفیعگانې باید په دوامداره توګه جريان ولري . حکه چې په دې توګه د دوى
په زړونوکې له کار سره مينه پیدا کوي او د خپل کار په زړه د دوى انکيزي ته حرکت
ورکوي . ارتقا د کار کولو انکيزيه په بنه توګه تقویه کوي .

ج - پراخ نظر لول او د بیوونځی د نظم اهمیت :

نظم او نسق یو مشترکه مبارزه ده چې د یوه شریک هدف د ترلاسه کولو له پاره د
سيستماتيكو اصولو په پام کې نیولو سره کېږي . دغه مبارزه د متقابلي همکاري په اساس
د مختلفو فعالیتونو تر منځ پر رسمي او ارتباط استواره ده . بناً نظم او نسق د یوې تربیتی مؤسسي
دهر ډول فعالیتونو د اجرا کولو له پاره مهم ده چې بې له دې خخه خپلو هدفونو ته نه
شو رسپدلی .

په یوه بیوونځی کې د بنه تر سره کولو له پاره نظم او نسق ته ضرورت دی . نظم او نسق
یوازې تقسیم اوقات جوړول ، دوظيفي تورم وهل ، د تعمير بنکلي کول ، د سوانحو د دفتر
کتل ، د حاضري کتاب او د یوه بیوونځی تعلیمي نصاب له سره تېرول نه دي . بلکې نظم او نسق
په لوړۍ قدم کې د خپل کار او همکارانو په مقابل کې زموږ روش دی . زموږ د کار هدف او هغه
ماشومان چې ورسره کار کوو باید ئانګري توجه ورته وکړو . د یوه بیوونځی د نظم او نسق
اهمیت له لاندې مطالبو خخه خرگندېږي .

۱. د بنوونځي نظم او نسق : بنوونځي په تولنه کې د کوپراتیف حیثیت لري چې د سر بنوونکي ، غړيو او زده کوونکيو په ګډه همکاري بنا وي . د بنوونځي نظم او نسق د یوه ترتیب شوي ژوند غوندي د تولو ګډونکونکيو له پاره ضرور دي . بنوونځي له تولنې سره مستقیمه اړیکه لري . خکه خود بنوونکي او والدينو تر منځ مستقیمه رابطه وي . دغه کار بنوونځي د یوه وړې تولنې یا کمیونیتي په مرکز تبدیلوي . کله چې د یوه بنوونځي فعالیتونه بنه منسجم شوي وي . نو منظم اتباع تولنې ته وراندې کولای شي . د کوپراتیفي فعالیتونو نظم او نسق پېړ مهم تلقی شوي دي .

۲. د هوسا ژوند له پاره د ماشومانو آماده کول : په بنوونځي کې ژوند په تولنه کې د راتلونکي ژوند له پاره یو ډول تربیه ده . کله چې د بنوونځي ژوند منظم وي ، ماشومان خپلي دندې بشې تر سره کوي . بنوونځي ورته باید دمکروکازم یا د یوه وړوکي جهان حیثیت ولري . بنوونځي باید ماشومان د راتلونکي سوکاله ژوندل له پاره تربیه کړي . خکه خود بنوونځي په ژوند کې په نظم او ترتیب زیات تاکید شوي دي .

۳. د بنوونځي او تولنې تر منځ اړیکي : بنوونځي او تولنې لکه د یوې سکې دوه مخونه یو له بل خخه نه جدا کېږي . د بنوونځي هدف تولنې ته د ماشومانو تربیه کول دي . نوې مفکوري د بنوونځي چاپېریال د یوې کوچنۍ تولنې د مرکز په حیث په نظر کې نیسي . بنوونه او روزنه ځانکري فعالیتونه نه دي بلکه د ژوند له تولو اړخونو سره رابطه پیدا کوي . له دي سببې د بنوونځي او کوچنۍ تولنې په منځ کې نژدې رابطه وي .

د بنوونځي د نظم او نسق ځینې فعالیتونه کولای شي چې د بنوونځي او کوچنۍ تولنې تر منځ رابطه وساتي . د مثال په یوں ، د تعلیمي نصاب د فعالیتونو تنظیم لکه مذاکري او د والدينو ورخ لمانڅل کولای شي د بنوونځي او تولنې تر منځ نژدې اړیکي وساتي .

د بیونخی د سپلین

I. د بیونخی د سپلین تعریف او مقصده:

سپلین: د سپلین لغوی معنا یوه مقام ته اطاعت کول . د قانون او فرمان قبولول . او ماشوم تر کنترول لاندې راوستل دي او په اصطلاح کې د ماشومانوت فکر . عادت . روش او شعور تر تربیي او کنترول لاندې نیوک دي چې په نتیجه کې یې شخصیت وده کوي .

II. د بیونخی د سپلین نوی مفکوري:

سپلین درې ډوله دی:

۱. خارجی سپلین . ۲. داخلی سپلین . ۳. دیموکراتیک او اجتماعی سپلین .

۱. خارجی سپلین: دا تر تولو پخوانی سپلین دی دا سپلین د لبنتی يا چوکی په استعمال یعنې د جزا ورکولو په مفکوري ولار دي . ماشوم تر دي ډول سپلین لاندې په خپله خوبنه کار نه کوي . بلکې د جزا ورکولو له ډاره کار کوي . څنګه چې دا سپلین د ماشوم له روحبی سره مختلف دی ، د منفي سپلین په نامه هم یادېږي . دماشوم علاقه مندي له منځه وړي . زده کوونکي باید د یوه سلسله قواعدو او قوانینو اطاعت وکړي . خو دا ډول سپلین د دې په ځای چې په خپله مرض تداو کړي د مرض علام تداوی کوي . د دایمې نتیجو ضمانت نه کوي . بنوونکي ممکن په دې وتوانېږي چې خپله غوبښني په زده کووننو ومنې . هغه ممکن په دې وتوانېږي چې د زور یا فشار له لارې زده کوونکي ده ځایه اطاعت وکړي خو د تهذیب له داخلی رینبو سره تماس نه نیسي . که چېږي زده کوونکي یې اطاعت کوي د ډار له کبله به وي نه د محبت او احترام له کبله . دا ډول سپلین یوازې دخارجې سپلین عمل دی . زده کوونکي دوه مخې کوي . زده کوونکو شخصیت په دوه ډولو وېشل کېږي چې د اروا پوهنې له نظره خارجی برخه یې اطاعت او فرمان برداري ده اود بنوونکي

تر اداري لاندي کېرى او داخلي برخه يې واقعې جنبه لري خو خطروناکه وي او هغه وخت
برسپره کېرى چې بنونكى دغه بنونخى پریښى وي .

۲. **داخلي دسپلين :** دا بول دسپلين پر نويو مفکورو يعني آزادي ولاي دى . زده کونكى له
باندي خخه تر فشار لاندي نه وي . که محیط مؤثر وي هغوى مجبور وي چې د یوه شمبر
قواعد او قوانينو پيروي وکري . دا بول دسپلين د حاني دسپلين ، ابتكاري دسپلين يا
مثبت دسپلين په نامه يادېرى . زده کونكى دهغوى د غوبتنو او د زده کري د تجربو په
بنست پرېنودل کيرى د داخلي دسپلين له نظره د بنونكى رول يوازى لارښونه او بظارت
دى . زده کونكى ته جزا نه وركوي دا بول روش په زده کونکو کې فكري يا دماغي
ابتكار، پر خپل خان اعتماد او د زره سوبى حس زياتوي .

۳. **ديموکراتيک يا اجتماعي دسپلين :** دا بول دسپلين یوه تازه مفکوره ده . ماشوم کولاي شې
چې د خپلې علاقې ، استعداد او لياقت له مخي د زده کري مناسب فعاليتونه وتكى . زده
کونكى چې هر شى غوارى ، پوره آزادي لري : هغه د خپل خان او اخلاقو مالک دى .
ماشومان پېر شيان له خپل محیط او شاوخوا خخه زده کوي . د دې بول دسپلين په نتيجه
کې په بنونخى کې يو ديموكراتيک محیط جورېرى . ماشوم د یوه کتونكى په حیث عمل کوي
او بنونكى يوازى د مشاور حي ثيت لري . د Froebel دنظرې پر اساس بنونكى باید د
ماليار حي ثيت ولري . په يوازى شکل د ماشوم انکشاف ممکن نه دى . هغه زده کره کوي
پوبتنه کوي، تجربه اخلي او خپل خان په تولنه کې د مشاهدو په اثر آزاد بشيي .

III. هغه عوامل چې د بنونخى دسپلين تر خپل تاثير لاندى راولي :

دسپلين په یوه بنونخى کې ددرې انگيزو يعني مجازات ، مكافات او نصائح په واسطه
سائل کيداي شي او داسې انگيزې د دسپلين د عواملو په توګه يادېرى چې لاندى په تفصيل سره
تر بحث لاندى نيوں شوي دي :

اول — مجازات : د مجازاتو په باره کې مختلفي نظر يې بيان شوي دي . ئىنې بنونكى د

مجازاتو جدي طرفدار دي . مشهور بنونكى برى (Bray) د مجازاتو د كليمي په باره کې داسې نظر لري چې مجازات يو كوچنى بد عمل دى چې په آينده کې د لوبيو بدو عملو د مخنيوي له پاره استعمالپري . په دې برخه کې بناغلي Wren هم ويلى دې چې مجازات لكه د يو جراح چاقو يو بد ضروري عمل دي . نور بنونكى (مربيان) د مجازاتو نظرية جداً روئي روسو Roussau په دې برخه کې داسې ويلى دې چې ماشومان هيخلله بايد مجازات نه شي . حکم چې دهفوی په ژوند کې شكمىي نتيجي زا منځ ته کوي .

د جزا په برخه کې نظریات :

د جزا په برخه کې لاندې خلور نظره ورکړای شوي دي :

۱. **حافظتی / حمایتی نظریه** : د دې نظرې پر اساس د مجازاتو هدف دا دې چې نور خلک د مجازات شوي بنیادم له شر او خرابې خخه وسائل شي .

۲. **وقایوی نظریه** : د دې نظرې پر اساس سزا د دې له پاره ورکول کېږي چې له بدیو خخه ، مخکې له دې چې ويې کړي ، مخنيوي او کنټرول وشي . دا ډول سزا ګانې د عبرت له پاره هم ورکول کېږي .

۳. **اصلاحی نظریه** : د اصلاحی نظرې پر اساس یوه خطا کار ته په دې خاطر سزا ورکول کېږي چې شخصیت یې اصلاح شي . ماشوم بايد وپوهول شي چې داسې عمل نه د نورو د شخصیت په گتې دی او نه د ده شخصیت .

اوس زیاتره دا کوشش کېږي چې بنوونکی د یوه همکار او لارښود په حیث کار وکړي . یعنې

زده کوونکی د بنوونکی د لارښونکی په اساس زده کړه وکړي .

په پېرو هېوادونو کې د زده کړي منظم شکل ضروري شوي دی او باید بنوونه د مسلکي کسانو

له خوا وشي .

په موثره زده کړه کې زده کوونکی نوی تجربې له ازمایلو او امتحانولو خخه تر لاسه کوي او
دا ازمیښتونه کله بنې او کله بدې نتيجې ورکوي . دا بدې نتيجې هم د زده کړي تجربې دي
یعنې زده کوونکی د خپلو کامیابيو او ناکامیابو دواپرو خخه زده کړه کوي .

په تولو ساحو کې خصوصاً په طبیعی علومو کې باید د نظر او عمل تر منځ نژدې اړیکې
تینګې شي . کله چې نظر او عمل په خپلو کې سره اړیکې ونه لري نو زده کړه به بې تاثیره وي .
په بل عبارت زده کړه باید یوازې د کامیابې له پاره نه بلکې د ژوند د کیفیت د تر لاسه کولو له
پاره وشي . او زده کوونکی آماده کړي چې د خپلې کورنۍ او تولنې په لا زیاته وده کې د فعالې
وندې اخیستلو ته چمتو شي .

په فعاله او آزاده زده کړه کې زده کړي ته د پوهې دحاصلولو پر څای د یوې عملیې په سترګه
گوري . زده کوونکی استعداد لرونکي پېژنې او دا استعداد د ودې وړ ګنې او تعلیمي نصابونه یې

د زده کوونکو له خوا له بنکاره شویو دلچسپیو سره مطابقت ولري .

زده کوونکو ته زده کړه یواحې کومه خاصه قاعده نه لري بلکه په بېلا بېلوا طریقو سره
تنظیمېدلای شي . په دې معنې چې داسې کلي طریقه نه شته چې د زده کړي د تولو ستونزو د
حلولو بنه طریقه وي بلکې د زده کړي مختلف دودونه دې د ګټورو وسايلو په توګه په نظر کې
ونیول شي .

٤. **د قصد اخیستلو نظریه** : د دې نظریې په اساس کناګارانو ته د بدومونو له کبله د دې
له پاره جزا ورکول کېږي چې د هغه بنیادم رضایت چې تکلیف بې لیدی دی حاصل
شي. د مثال په توګه ، که یو ماشوم د بل ماشوم قلم ماتوي د هغه قلم هم بايد مات شي .

په سوونځی کې د مجازاتو ډولونه :

I. **لفظی سزا** : دا نوع جزا د زده کوونکو د سلوک او روشن د اصلاح کولو یوه پېړه ساده
طريقه ده . ځینې زده کوونکي د لفظې کلماتو په مقابل کې پېړ حساس وي او ځینې کلمې
ورته سزا بشکاري . مګر بنوونکي بايد مهربان او مرستندوي وي هغه بايد زده کوونکي د
نورو په مخ کې ونه بشکنځي .

II. **جريمه** : جريمه کومه مناسبه سزا نه ده . ئکه چې په دې حالت کې والدينو ته تاوان
رسېږي . خو دهugo ګناهونو له کبله چې والدين يې مسؤولیت لري د زده کوونکو جريمه کول
مناسب اقدام دي . د مثال په ډول بې له رقعي خخه غیر حاضري .

III. **اضافه کاري** : دا ډول جزاګاني هغو زده کوونکو ته ورکول کېږي چې خپل کورنۍ کار
نه اجرا کوي . که خه هم اضافي کارونه یو ډول جزا ده . مګر د نه ګټور توب له کبله
مثبت اړخ نه لري . یوازې یو اضافي اوې پېږدې فایدې په بار دی .

IV. **محرومیت** : یو ډول جزاګاني دي . په دې ډول جزاګانو کې هغه زده کونکي چې خه
غلطې اوخطا یې کړي وي له هغو شیانو خخه چې علاقه ور سره لري ځنې محرومېږي .
د مثال په ډول ، د لوبو یا پرامو له سر پرستۍ او غربیتوب خخه د زده کوونکو خارجول .

V. **بدني جزا** : دا د زده کوونکو د اعمالو دکنټرولولو له پاره یوه پېړه پخوانۍ طريقة ده چې
باید په کلکه ترې دده وشي . خو که د اصلاح کولو بله طريقة نه وي نو د سر بنوونکو له
خوا دې په پېړ ماهرانه شکل داسې عملې شي چې د نوې بنوونې او روزنې بهمير تر اغېز
لاندې را نه ولې . حساس او که کم عمره زده کوونکو ته دې هېڅکله بدني جزا ور نه
کړای شي .

VI. تعطیل او اخراج : بنوونخی د تربیتی مرکز دی . په دې اساس باید زده کوونکی مجازات نه شي . د دې له پاره چې دیوه زده کوونکی ناوره کردار پر نورو زده کوونکی باندې بد اغیز ونه کړي او د بنوونکی وظیفه اخلاق نه کړي بو نا مطلوب زده کوونکی له بنوونخی خخه خارجېږي . دا پول جزا اصلاحی ارڅه هم لري ځکه چې په دې توګه دا پول زده کوونکی دخپلو ملګرو او بنوونخی له محیط خخه محرومېږي . په دې توګه دې خپلې روښې او اخلاقو ته متوجه کېږي . خو ځینې وخت دا خطر هم لري چې ځینې زده کوونکی دې پول رخصت کولو (اخراج) ته خوبنېږي چې دغه وخت اصلاحی ارڅه له ناکامې سره مخامنځ کېږي .

دویم - مكافات (انعام) :

د نظم او پسپلین په برخه کې مجازات او مكافات منفي او مثبت دواړه اړخونه لري . د انعام هدف دا دې چې زده کوونکی په کار او سلوک کې مطلوب هدف ته تنبيه کړي . د پوره حاضري ورکولو ، بنو اخلاقو ، په درسونو کې پرمختګ کولو او په تعلیمي فعالیتونو کې وړاندې تک په مقابل کې زده کوونکو ته انعامونه ورکول کېږي .

د مكافات ډولونه :

۱. **د بې حاضري په مقابل کې انعام :** دا انعام هغو زده کوونکو ته ورکول کېږي چې د نورو شاګردانو په نسبت یې بنه حاضري ورکړې زړي . دا پول انعام زده کوونکي منظموي او د وخت په پېژندلو کې د زده کوونکو علاقه مندي وده ورکوي . دا پول مكافات عموماً د تصدیقونو کتابونو او داسي نورو شیانو په شکل وي .

۲. **په سپورتی ټوبو کې د به فعالیت د ښودلو په مقابل کې انعام :** دا هغو زده کوونکو ته ورکول کېږي چې سپورتی مقابلو او تورنامنټونو کې په لمړی درجه کې راشني . دا د زده کوونکو په شخصي او فزيکي وده کې ډېر ګټور ثابت شوی دی . دغه پول انعامونه د میالونو ، نښانونو او تصدیقونو په شکل ورکول کېږي .

۳. **تعلیمی او تربیتی انعامونه** : دا هغه زده کوونکو ته ورکول کېږي چې په کلنیو او نورور امتحانو کېاول دوهم یا درېم شي . د پو انعامونه د طلا یانقري د میالونو ، کتابونو او داسې نورو شیانو په شکل ورکول کېږي .

۴. **اخلاقی انعامونه** : دا هغو زده کوونکو ته ورکول کېږي چې بنه اخلاق ولري په منظم ډول بنوونځی ته حاضر شوي وي او وخت پېژني . دا ډول انعامونه د تصدیقونو ، کتابونو او داسې نورو شیانو په شکل ورکول کېږي .

۵. **گروپ یا پله بیز انعامونه** : دا نزده کوونکو یوې ډلې ، تیم یا تولکي ته ورکول کېږي . چې د زده کوونکو علاقه مندی ، د همکاری رو حې او تولنیز پر مختکته وده ورکوی . دا ډول انعامونه دکپونو ، جواهرو ، او میالونو شکل ورکول کېږي .

درېسم : توصیه : خینې وخت زده کوونکي د توصیي پر اساس تر پسپلین لاندې نیوں کېږي چې بنه عادتونه یې وده وکړي . مخکي له دې چې په زده کوونکو کې کوم تغییر راشي ، هغوي ته بايد توصیه وشي . دا ډول توصیي د زده کوونکو مذهبی کیفیت ته هم انکشاف ورکوی . توصیه باشد د مذهبی ، اجتماعي او اخلاقی ارزښتونو په رنما کې وشي . زده کوونکي بايد د ځیباها تو د کولو له نتيجو خخه خبر شي .

په لند ډول ، ویلى شو چې پورتني عوامل لکه جزاګاني ، انعامونه او توصیي په یوه بنوونځی کې د نظم د ساتلو له پاره مرکزي اهمیت لري . خو بنوونکي بايد د دې عواملو له موقع او موقعیت خخه خبر شي چې د یوه بنوونځی په نظم او پسپلین کې تاثیر لري که د نظم او پسپلین د دغه عوامل په خپل وخت او خای کې ونه کارول شي نو نظم او وضعیت نور هم خرابوي .

د تولکیو اداره

پر مختلفو تولکیو باندی د زده کوونکو وېشل :

۱. **فزيکي عمر** : د عمر په اساس پر بېلا بېلو تولکیو د زده کوونکو وېشل طبقة بندی ترتیلو ساده شکله . په هغه هبادونو کې چې بنونه اوروزنه په کې اجباري ده . ماشومان په یوه معلوم عمر کې په بنونخېي کې شاملېږي . دغه راز ، تدریس هم د زده کوونکو دبراړو عمرونو پر اساس په یوه تولکي کې کوي اوژده کوونکي کال په کال لوړو تولکیو ته ترقی کوي . په عمومي ډول په بنونځيو کي د زده کوونکو عمر د تعليمي معیار د لورواли اساس وي . خو څنګه چې ليدل کېږي ذکاوت په عمر پوري اړیکه نه لري . ځکه بعضی ماشومان دڅپلو مشرانو ورونو په نسبت به ذکاوت لري . داسي امكان شته چې یولس کلن زده کوونکي دیوپنځه لبس کلن زده کوونکي په نسبت ذهین وي . نتيجه دا شوه چې د عمر پر اساس د زده کوونکو طبقة بندی د ډاډ ور نه ده . په همدي اساس عمر باید د طبقة بندی له پاره دقیق ونه شمېرل شي .

۲. **عقلی عمر** : په پر مخ تلليو هبادونو لکه امریکا ، او اروپا ، اروپايی هبادونو کې زده کوونکي د عقلی عمر پر اساس طبقة بندی کېږي . تولهغه زده کوونکي چې عین ذکاوت (Q I) ولري په یوه تولکي کې شاملېږي . د فزيکي عمر پر اساس د طبقة بندی په نسبت د عقلی عمر پر اساس طبقة بندی کول د طبقة بندی له پاره یو خه به دليل دي . تجربو بنودلي ده چې دا ډول طبقة بندی د قناعت وړ ثابته شوي ده کوم زده کوونکي چې په تولکي کې عین عقلی عمر ولري . په مساوي چټكتيا سره زده کړه کوي . ددي له پاره چې دسوېي معیار معلوم شي ، له زده کوونکو خخه آزمونه اخیستل کېږي . او مشابه عقلی عمرونو پر اساس ماشومان پر مختلفو تولکیو کې وېشل کېږي . د همدي ډول آزمونو په نتيجه کې پر لوړو او تېټو سویو تقسمېږي . خو د ذکاوت آزمونې هم پوره د ډاډ ور نه دي

حکه چې دا یوں معیار یوازې د ذکاوت داخلی ظرفیت بنکاره کوي نه د یوه مضمون په اړه د پوهې نتیجه . دوه زده کوونکي بنایي عین عقلی سویه ولري خو ضروري نه ده چې دواړه دې یو مشخص مضمون په عین سرعت زده کړي . حکه چې د دواړو زده کوونکو دعلاقه منديو او داسي نورو شيانو په منځ کې کیدا شی توبير وي . نوعقلی سن هم پر تولکيو د زده کوونکو د وېش له پاره بنه اساس نشي کنل کیدا .

۳. د بیونخی په مضمونو کې بریالیتوب : یوه بله طریقه چې زده کوونکو د طبقه بندی له پاره ترې کار اخیستل کېږي ، دا ده چې په عین تولکي کې پر تولو مضامينو تسلط ولري او د پاد ور بریالیتبونه تر لاسه کړي . له تولو زده کوونکو خڅه آزمونه اخیستل کېږي . په فرعی مضمونو کې کمزوریو ته دومره اهمیت نه ورکول کېږي . دا یوں چار چلنډ يا طرز العمل د طبقه بندی او لوړ تولکي ته دزده کوونکو د ترقی له پاره یوه پخوانۍ عنعنوي طریقه ده . دا طریقه په دې نظریه متکي ده چې په یوه مشخصه رشته کې د زده کوونکو پخوانۍ بریالیتبونه د دې رشتې د راتلونکو بریالیتبونو ضمانت کوي . نو د تعليمي نصاب په اساس مضمونو کې کاميابي د طبقه بندی او لوړو تولکيو ته د دوى د ترقی اساس کنل کېږي .

۴. ترکیبی وېشل : درجه بندی هم د ترکیبی روش پر اساس کېږي چې یو شمېر دليلونه ، لکه : فزيولوژيکي انکشاف عمومي ذکاوت يا هوبنيارتيا ، د بیونخی د مضمونو نتیجي ، تولنیز پوهالی ، صنعت ، درخواستي ، د زمانې پر اساس برابر عمر او نور په کې نغښتي دي . د دغه ور مشخصاتو په اړه لازمي ازموښې اخلي او لومړنۍ نومري د احصائيه یې روش په وسیله هغو لومړنیو نومرو ته ور تیټوي چې عین سویه لري .

مأخذونه

۱. فاضل محمد فاضل — روانشناسی تربیتی ترجمه چاپ سوم سال ۱۳۵۶ هـ ش .
۲. فاضل محمد فاضل — غلام جیلانی — روانشناسی عمومی پوهنتون کابل ترجمه سال ۱۳۶۶ هـ ش .
۳. سالمی محمد عالم — د بنوونکو د مسلکی زده کړي له پاره تربیتی روانشناسی پېښور کال ۱۹۹۹ م .
۴. د افغانستان له پاره د سویدن کمپټه دریم (۳) تربیوی سمینار — پېښور — د اکبر مؤسسه کال ۱۳۷۶ هـ ش .
۵. د BEFARe د بنوونکو عمومی لارښود — ترجمه پوهاند الهام محمد رحیم — پېښور کال ۱۳۷۴ هـ ش .
۶. سالمی محمد عالم د بنوونکو د مسلکی زده کړي له پاره د تدریس عمومی میتدونه او درسي ممد مواد او لوازم (SAB) پېښور کال ۱۹۹۹ م .
۷. د افغانانو له پاره د بنوونکو او روزنې بروگرام ، ازماينستي مسوده یونسکو ، د لوی ارزې د نوبنت پروژه — اسلام آباد ۲۰۰۰ م .
۸. پروژه تعلیمي نبراسکا ، تربیه معلم (ترجمه) — پېښور — طبع سید جمال الدین افغاني سال ۱۳۷۱ هـ ش .
۹. صاحبزاده سعدالله — د تدریس اصول ، (SAB) — پېښور کال ۱۹۸۸ م .

BEFARe

"Basic Education for Afghan Refugees"
UNIV. P. O. Box 1481, 8 Tatara Road,
Rahat-Abad, Peshawar, Pakistan
Telephone: 840631

*No part of this publication
May be produced in any
form or by any mean without
the prior written permission
of GTZ - BEFARe*

۱۰. د لیکوالانو یوه ډله ، د تدریس میتودونه — په مختلفو تولکیو کې تدریس ، یونسکو کال ۲۰۰۰ م.

۱۱. مسلم اسلام الدین د تدریس عمومي میتودونه . (SAB) ، پېښور — کال ۱۳۶۷ هـ ش .

۱۲. مسلم اسلام الدین ، اساسات اداره و نظارت — پېښور ۱۹۸۸ م .

۱۳. د هنکو د بنوونې او روزني پروګرام کال ۱۹۸۸ م .

۱۴. کریمی دوکتور محمد تیمور : میر خبیب الله حبیب : دوکتور هیرمن فرید ریشن پوهنځی علوم — پوهنتون کابل ، کابل — عقرب ۱۳۵۳ هـ ش .

۱۵. آموزگار عبدالاحد — پروژه تعلیمی و تربیتی افغانها UNO/UNOCAL شعبه تعلیمات اکادمی برای معلمہای وزارت تعلیم و تربیه .

۱۶. نادری محمد امان و عبدالکریم عزیزی ، قاموس و علایم ریاضیات وزارت تعلیم و تربیه کابل — ۱۳۶۱ .

۱۷. آقایی حسین ، حسام امینی ، مرتضی خلخایی شیمی (۲) و آزمایشگاه نظری (رشته های علوم تجربی ، ریاضی و فزیک) تهران — ۱۳۸۰ .

18. Hand Book of Physics Part II Mohammad Hassan Govt College Lahore 1990.
19. Textbook of Physics Class XII N.W.F.P Textbook Board Peshawar Exploring Physics.
20. Miller – Chemistry – A Basic introduction third Edition – U.S.A – 1984.
21. Applied Physics SI (Metric) Edition by Arthur Beiser Ph. D. A. D. Steware, Ph. D. and D. I. Jones, Ph.D. Carnegie Laboratory of Physics University of Dundee Singapore.

بو تکره بنوونکي چې مسلکي پوهه لري له میتودونو او درسي کومکي موادو خخه په عاقلانه
پول انتخاب دولاي شي چې زده کوونکو ته د زده کړي بنه زمينه برا بره کړي او همدا کار د
بنوونکو اساسی دنده ده چې زده کړه څوټه چې کډای شي زده کوونکو ته په زره پوري شي
په پخوانيو محافظه کاره یه غیر فعاله زده کړه کې فقط د معلوماتو او مفاهيمو پر حفظ کولو
تاکيد کېږي او د زده کوونکو استعدادونه په ارشي او محطي عواملو پوري مربوط ګني نه په مشق
او عادت پوري . په دې زده کړه کې بنوونکي پر زده کوونکو حاكميت لري او تعليمي نصاب هغه
څه وي چې بنوونکي بي ور بنائي .

د زده کړي په جريان کې بايد لاندي تکي په نظر کې ونیول شي :

- زده کوونکي بايد د یوه اساسی عنصر په توګه وپېژندلای شي او په زده کړه کې دې د یوه
فعال غري په توګه برخه واخلي . او د تولو فعالیتونو د اساسی او مرکزي محور په توګه دې
وپېژندل شي .
- بنوونکي دې په زده کړه کې د یوه لار بنود حیثیت ولري او له زده کوونکو سره بي دې بايد
بنه او نیکه رابطه وي . د زده کوونکو استعدادونه او علاقې دې وپېژندل شي .
- د زده کړي په جريان کې دې د تدریس له وسائلو خخه په درست پول کار واخیستلای
شي . او د زده کړي جريان ته دې نوي او تازه بنه ورکړي یعنې له کتاب . تخته . سمعي
او بصري وسائلو او نورو محطي کومکي موادو خخه کار واخیستل شي .
- د بنې زده کړي له پاره بايد د تولکي فضا آرامه وي نظم دې موجود وي او زده کوونکي دې
په دېبره مينه او علاقمندی د درس جريان تعقیب کړي .
- د بنوونکي او زده کوونکو اړیکي دې دوستانه وي تول فعالیتونه دې د ملګرتیا په توګه تر

د بنوونې او روزنې پوهان لاربنوونه کوي چې بنوونکي دې په بنه سلوك د زده کوونکو توجه ور جلب کري چې زده کره آسانه ، فعاله او موثره شي . سر ببره پر دې ، د بنوونکي شخصيت هم په زده کره کې دېر تاثير لري .

د فعالې زده کري له پاره د هخونې اهمیت :

د ارووا پوهني د علم په اساس د زده کري له پاره باید انکېزه تولید شي . زده کوونکي دې وهخول شي چې د یوې موضوع د زده کري له پاره علاقه ، شوق او رغبت پيدا کري او دا هله مکېدای شي چې زده کره زده کوونکو ته د یوه واقعي ضرورت په حیث ور وپېژندل شي . بنوونکي کولای شي د زده کوونکو اجتماعي ، اقتصادي او روانی حالتونه په پام کې ونيسي او د موضوع په اړوند ، محیطي ساده او په زره پوري مثالونه ورکري او د زده کوونکو علاقه زده کري ته ور جلب کري .

په حقیقت کې انکېزه یوه قوه ده چې انسان يا بل کوم حیوان د یو مشخص کار تر سره کولو ته هخوي . اهمیت یې په دې کې دی چې د یوه فعالیت لوری تاکي . له زده کوونکو سره د بنوونکي بنه سلوك ، پر موضوع تسلط درلولد ، د بنو فعالیتونو په کولو سره د هغوي تقدیروول . د زده کوونکو تر منځ مثبت رقابت ، د بنوونځي بنه نظم او نسق ، په بنوونځي کې د تولو منسوبينو د حقوقو رعایت کول ، د پلان تطبیقول ، د درسي او درسي کومکي موادو استعمالول . زده کوونکو ته په درس کې دېره برخه ورکول ، کورني کارونه ورکول او کتل ، یوه داسې قوه ده چې زده کوونکي زدکري ته هخوي .

د دې محرکي قوي (انگېزې) يو فزيکي مثال دا هم کبداي شي . چې که د یوه هادي د دواړو انجامونو تر منځ د پوتنسیال تفاوت (محرکه قوه) موجود نه وي الکترونونه حرکت نه شي کولای.

د فعالې زده کړي له پاره بیونکي ته ضروري ده چې زده کونکي زده کړي ته ذهناً آماده کړي او په خپله هم په منظم یوں څان تدریس ته چمتو کړي . په بل عبارت ، بیونکي باید پر خپل مضمون باندي پوره تسلط ولري . د ورخنيو درسونو له پاره د تغیر منونکي پلانونو د ترتیبولو توان ولري . مخکي له دې چې په زده کړه پېل وشي زده کونکي وه خواړي شي . بیونکي دې زده کونکي نه یوازې زده کړي ته چمتو کړي بلکې علاقه مندې پې هم کړي . که بیونکي د زده کړي موضوعات زده کوننو ته په زړه پوري کړي نو زده کونکي له زده کړي سره علاقه پیدا کوي او نتيجه به پې مثبت وي .

هخونه په مختلفو طریقو کبداي شي . د مثال په یوں د موضوع په اړوند یوه کيسه کول يا د ورخني ژوند په اړوند یو پرابلډ وړاندې کول ، داسې پونتنې طرح کول چې زده کونکي وغاري په خوابونو پې خانونه پوه کړي او داسې نور .

د معلوماتو د وړاندې کولو د شکل اهمیت :

د تعلیم او تربیې د پوهانو دکشونو له مخي زده کونکو سره د معلوماتو د پاتې کېدو اندازه د معلوماتو د وړاندې کېدو په شکل پوري اړه لري . د زده کوننو په ذهن کې د معلوماتو د پاتې کېدو دوام په لاندې یوں دي .

- هغه خه چې زده کونکي پې وايي او کوي پې 90% پاتې کېږي .
- هغه خه چې زده کونکي وايي او لیکي پې 70% پاتې کېږي .

- هغه خه چې زده کوونکي یې اوري او گوري 50 % پاتې کېږي .
- هغه خه چې زده کوونکي یې اوري 20 % پاتې کېږي .
- هغه خه چې زده کوونکي یې لولي 10 % پاتې کېږي .

نتيجه د شوه چې د موضوعکانو په وراندي کولو کې له درسي او درسي کومکي موادو خخه کار اخينستل د زده کوونکو په ټنهن کې د معلوماتو د پاتې کېدو سطحه لوړوي . يعني هڅونکې زده کړه هغه وخت کېږي چې درسي مواد په درست پول وکارول شي . چې زده کوونکي زده کړي ته تحریک شي . درسي مواد د زده کړي د جورونکيو توکيو یوه مهمه برخه ده . حکه چې بنونکي ، درسي مواد ، او زده کوونکي د بنونې او روزني د جورونکو عناصر واقعي برخې دي . په پخوانۍ يا غیر فعاله زده کړه کې یوازې د بنونې او روزني پر کتابونو او د هغو په لوستلو او یادولو اتكا کېدہ .

د فعالې يا موثرې زده کړي مقایسه له پخوانۍ زده کړي سره

پخوانۍ يا غیر فعاله زده کړه	فعاله يا موثره زده کړه
• په پخوانۍ زده کړه کې زده کوونکو ته ونډه نه ورکول کېږي او د پوبتنو کولو موقع هم نه ورکول کېدہ .	• زده کوونکو ته موقع ورکول کېږي چې د موضوع په باب سوال او یا پري بحث وکړي او د زده کړي په عملیه کې په مستقیم پول برخه اخلي .
• په پخوانۍ زده کړه کې زده کوونکو په میخانیکي یول زده کړه کوله .	• زده کوونکو ته نوې تجربې انتقالېږي او خپلې تجربې یو له بل سره شريکوي .
• په بنونکي متکي زاره میتودونه استعمالېږي .	• په زده کوونکو متکي نوې میتودونه

استعمالپېرى .

- تدریس مشخص او عملی دی ، د موضوع په اړوند مثالونه ورکول کېږي .
- بنوونکی یو منظم او موثر پلان نه لري .
- بنوونکی یوه موضوع د کتاب له مخې وايی او زده کونکی کوم فعالیت نه تر سره کوي .
- په میخانیکي ډول پر حفظ کولو باندي تاکید کېږي د موضوعاتو پوهېدل په دوهمه درجه کې رائي .
- د انفرادي مرستې له پاره زده کونکو ته کم وخت ورکول کېږي .
- بنوونکی له زده کونکو سره د درسي موضوعکانو په زده کولو کې مرسته نه کوي .
- په یو وخت کې ډېر درس ډېر تفصیل ورکول کېږي .
- زده کونکی یوازې ناست وي او له نورو سره د همکاري اجازه نه لري .
- تدریس مشخص او عملی دی ، د موضوع په اړوند مثالونه ورکول کېږي .
- بنوونکی د درسي او درسي کومکي موادو خخه په منظم ډول استفاده کوي او درسي پلان لري .
- بنوونکی په سوال او خواب یا عملی کارونو او تصویرونو یوه موضوع روښانه کوي .
- په مهمو تکو او عملی کارونو زور اچول کېږي. حفظ کول په دوهمه درجه کې رائي .
- د زده کونکو د مرستې له پاره ډېر وخت ورکول کېږي او بنوونکی د زده کونکو د کارونو خارنه کوي .
- بنوونکی زده کونکو ته مفکوره ورکوي او د موادو په زده کولو کې ورسه مرسته کوي .
- ئینې مهم تفصیلات زده کونکو ته ورکول کېږي .
- زده کونکی په ګډه کار کوي .

د فعالی او موثری زده کړي ګټې :

- زده کوونکي د زده کړي په عملیه کې په مستقیم پول برخه اخلي .
- د زده کوونکو علاقه او شوق زیاتوي .
- دنطريي زده کړي او معلوماتو تر لاسه کولو پر ظای زده کوونکي عملی ساحې ته داخلپرې .
- زده کوونکو ته عملی ژوند آسانه کوي .
- بنوونکي او زده کوونکي خپل هدف ته ژر او په آسانه رسوي .
- د زده کړي عملیه اغږمنه کوي .
- بنوونځۍ د نظری زده کړي پر ظای د عملی کارونو تر سره کولو پر ظای بدلوی .
- د زده کوونکو فطري استعدادونو ته بنه وده ورکوي .
- په زده کوونکو کې د خبرني او تجسس مفکوره پیداکړي .
- په خپل ظان یې اعتماد پیدا کېږي .
- تول حواس یې فعال ساتي او بنه وده ورکوي .

د زده کړي نظریې

۱. د ارتباط نظریه (Connectionism) : دا نظریه زده کړه د عصبی روابطو د

تینګډو نتیجه بولی . یعنی هر ژوندی شی د خارجی محرک په مقابل کې مختلف عکس

الملونه بنکاره کوي . دغه عکس العملونه عصبی ارتباطات ایجادوي او بالاخره زده کړه

کېږي . د دې عکس العملونو تکرار په حقیقت کې د عصبی اړیکو د تینګډو سبب ګرخي .

د تورانديک په نظر د عکس العملونو تکرار او سرته رسول په لومړي سر کې د خطأ سره مل

وي داسې عکس العملونه د زده کړي اساسی شرط دی .

د زده کړي په لړ کې له خطأ سره مل عکس العملونه ورو ورو کمېږي او پر ځای یې داسې

فعالیتونه چې ژوندی شی هدف ته رسوي بنکاره کېږي . نو زده کړه هغه وخت کېږي چې

ژوندی شیان کامیاب عکس العملونه وبنیي .

د دې نظریې په اساس زده کړه خپلنده کېږي او نسبتاً اتفاقی اړخ لري د ژوندی هلي خلې د

باندہ په شان دي فهم او بصیرت یې په ثر سره کولو کې ګډون نه لري دا چې تمرين او تکرار

د زده کړي اصلی شرط دی نو د ارتباط نظریه زده کړه د لاندې دریو قوانینو تابع کنی .

الف - د چمتو والي قانون (Law of Readiness)

زده کونکي باید زده کړي ته آماده وي یعنی د زده کونکو عقلی ، بدنه او عاطفي وده د

زده کړي له پاره کافي وي د مثال په ډول یو ماشوم هغه وخت کولای شي چې اساسی مهارتونه

لكه لوستل . لیکل او شمېرل زده کړي چې د هغه اعصاب . لاسونه ، حسي قوي او د ګوټو

غضلاتو په بشپړه اندازه وده کړي وي او ذهن یې د تاکلو مفهومونو درک کولو ته چمتو وي .

په عمومي ٻول په يو ټولگي کي د بنوونکي او زده کوونکو چمتووالی دواړه ضروري دی چې بنوونکي د زده کوونکو توجه او تفکر په پوره مهارت سره زده کړي يا د موضوع هدفونو ته را جلب کړي .

ب - د تاثير قانون (Law of Effect)

يو ژوندي شى د یو مطلب له زده کړي سره هغه وخت پوره علاقه بشکاره کوي چې د ده د قناعت وړ وي . هره اندازه چې د بنوونکي تدریس په زړه پوري وي په هماماغه اندازه زده کوونکي د موضوع د زده کولو سره علاقه پيدا کوي او ژري زده کوي .

په حقیقت کې تقویت هغه عامل دی چې د محرك (سوال ، پرابلم ، یا انګېزه) او عکس العمل تر منځ ارتباط تینګوي . او د عکس العمل د تکرار سبب ګرخي . حکه چې انسان مېل لري هغه تجربې ومني او تکرار یې کړي چې مطلوبې او د قناعت وړ نتيجې ولري او ده ته ګټوري وي .

ج - د تکرار یا تمرین قانون (Law of Practice)

د زده کړي بشپرتيا او دوام په تکرار او تمرین سره کېږي د بنوونې او روزنې پوهان وايې چې تکرار او تمرین بي له ترغیب او مكافاتو خڅه زده کړه نه تکمیلوی . د تکرار یا تمرین د قانون په اساس مشق او تمرین په زده کړه او د هغې پر دوام باندي پېر تاثير لري . حکه چې هر عمل په پېر مشق او تکرار سره د مهارت او عادت بنې غوره کوي . له بلې خوا زده کړه د زده کوونکو په عمر د موضوع او مضمون په نوعیت پوري هم اړه لري .

په ځینو موضوعاتو کې لږ او ځینو کې پېر مشق او تمرین ته ضرورت وي . غلط تمرین غلط عادت پيدا کوي او د غلط عادت پربیشودل یو مشکل کار وي . د مثال په ٻول کله چې یو ماشوم د خط د لیکلو زده کړه پېل کوي ، نو که قلم په درست ٻول ونه نیسي نو همداسې نادرست

تربیتی اروپوهنه

Educational Psychology

د تربیتی اروپوهنې پېژندنه :

ارواپوهنه د انسان د کړو وړو او سلوک ، د کړو وړو او سلوکو علتونو او له محیط سره د انسان د کړو وړو او سلوکو د اړیکو مطالعې ته وايې . دا علم ډېرې خانګې لري . خو خرنکه چې مور او تاسو د ماشوم او د بنوونې او روزنې سره سرو کار لرو نو په دې اساس د تربیتی اروپوهنې له موضوعکانو او هدفونو سره باید بلد واوسو .

تربیتی اروپوهنه د اروپوهنې یوه مهمه خانګه ده چې د انسانانو د تربیتی پرابلمونو د حل لارې چارې لټوي د زده کړې قوانین . سلوک او کړه وړه ، استعداد او ذکاوت . د شخصیت وده . درسي میتدونه . د درسي وسایلو ماهینت او نور مطالعه کوي او دارواپوهنې له نورو خانګو خڅه د خپل ضرورت په اساس مرسته تر لاسه کوي او د بنوونې او روزنې خاص مسایل خېږي .

د تربیتی اروپوهنې موضوع او هدف :

خرنکه چې د بنوونې او روزنې هدف د زده کړې له لارې د زده کوونکو په سلوکو کې د مطلوب او مثبت تغیر راوستل دي . نو د دې کار له پاره ضروري ده چې زده کوونکي وېژنو او د دوى جسمي . ذهنې . تولنیزې او اقتصادي اړتیاوې په ګوته کړو . په بل عبارت . د اځبرمن تدریس لوړۍ کام د زده کوونکو او د هغوي د افکارو . اړتیاوو او تمایلاتو پېژندل دي .

عادت کېرى او با كه خوک تىپ په دوو گوتۇ زده كېرى او بىنۇنكى ورته په خېل وخت كې لاربۇونە ونه كېرى نو د تىپ كولو سرعت به يې لې وي .

۲. د زده كېرى تقویتی نظریه :

د دې نظر يې په اساس زده كېھ وخت بنه كېرى چې زده كېھ او تشویق سره يو خاي وي . زده كۇونكى د هغۇ شىيانو له تر سره كولو نه مخ اروي چې د تر سره كولو په مەمال يې ورتلىشى . د دې نظر يې په اساس انعام د زده كېرى اساس تشکيلوي .

كلارك ھال امريكايى اروپاپوه (۱۸۸۴ - ۱۹۵۲ م) د زده كېرى اساسىي اصل د عمل او عكس العمل تر منئۇ د ارىكىو تىينكۈل بولى . او زياتوي چې زده كېھ وخت كېرى چې د انگبىزى او خواب تر منئۇ يو بول پر له پسى ارىكىي تىينگىشى . تر خۇ د موضوع د تكرار او مشق په نتيجه كې عادت را منئۇ تەشى . يعنى زده كېھ د عادتونۇ مجموعە دە او له تقویت خەھە هدف زده كېرى تە د زده كۇونكۇ تشویقول دى .

د دې نظرىي بىنسىت په مشروط انعکاس ولاردى يعنى د فرد زيار او كۆپىش . د يوه شى د زده كولو له پاره له پاداش سره يو خاي كېرى او ھەمدەنە نېڈيوالى د زده كېرى سبب كېرى .

د زده كېرى دا نظرىي ئىینى عىبۇنە ھم لرى لە دا چې پاداش او تنبىيە موقتىي اغېزە لرى . يعنى پاداش تەھخە او له تنبىيە خەھە وېرە زده كۇونكى د يوه شى زده كولو تەھخوي او پە خېلە د زده كۇونكىي اپتىاۋى او علاقە د زده كېرى پە جريان كې اغېزە نە لرى . تجربى بىندىلى د چې زده كېھ دى مىدام پە تقویت او انعام متىكى نە وي . بلکى پېرىي موضوعكانى بې لە انعام او تقویت خەھە ھم زده كېرى . تشویق او تنبىيە نسبىي كارونە دى پە زده كېھ كې بې د بىنسىت او اساس پە حىث نە شو پېژندلائى بې لە دې چې انعام يا پاداش تەلاسە كې زده كۇونكىي د خېلە افكارو ، علاقە مندبىو او اپتىاۋو تە تاثير لاندى ھم موضوعات زده كوى .

۳. د گشتالت نظریه (Gestalt Teory)

د دې نظریې په اساس زده کړه بې له تمرین او تکرار خخه هم کېدلاي شي . موضوعات لومړۍ د کل پنه پول زده کوو او بیا یې تحلیلوو ، له کل خخه مراد دا اجزاءوو مجموعه نه ده . بلکې په خپل منځ کې د اجزاءوو د اړیکو طرز او شکل کل را منځ ته کوي .

په زده کړه کې د زده کوونکي شخصیت د کل په پول ګډون لري یعنی یو ساکښ د خارجی محرك په مقابل کې د یوه کل په توګه عکس العمل خرکندوي . مطلب دا شو چې د زده کوونکي عقلاني قدرت ، تمايلات ، عادتونه ، ارتیاوې هدفونه او د دې تولو تر منځ د ارتباط طرز په زده کړه باندې اغږه لري .

د دې نظریې په اساس زده کړه باید پر تاکلي هدف متمرکزه وي . زده کوونکي باید د زده کړې موقعیت د کل په پول په پام کې ونیسي . او هدف ته د رسپدو له پاره داسې فعالیتونه تر سره کړي چې د یوې مسالې د حل له پاره ضروري وي د گشتالت د نظریې په اساس کلمه او جمله دې لومړۍ د کل په حیث زده کوونکي ته ور وښودلای شي او بیا دې د کلمو او جملو اجزاوي (توري) ور وپېژندل شي . او وریسې دې د حروفو او آوازونو رابطه یو له بل سره زده کوونکو ته ور وپېژندل شي .

د مثال په پول : د فزيک د مضمون د حرکت (Motion) په موضوع کې اول حرکت د کل په حیث وپېژني او بیا دې د حرکت اجزاوي (سرعت ، تعجل ، وخت او نور) ور وپېژندل شي . دغه راز لومړۍ دې قوه د کل په حیث وپېژني او بیا دې د قوي د مفهوم نوري اجزاوي (د قوي مقدار ، د قوي بنوده ، د قوي د تاثير نقطه ، د قوي محصله او د قوي مرکبې) ور وپېژندل شي .

پر زده کړه باندې موثر عوامل :

۱. چمتووالی :

آماده ګي د زده کړي اساسې شرط دي . د دي له پاره چې یو شخص یو شی زد ه کړای شي نو باید په ذهنې او عینې لحاظ آماده ګي ولري . خرگنده ده چې آماده ګي په مختلفو اشخاصو کې تفاوت لري . یو ماشوم ممکن په (۷) کلنۍ کې د اساسې مهارتونو لکه لوستلو، لیکلو او شمپېلرو زده کولو ته آماده وي . خود دي معنا دا نه ده چې تول ماشومان دي په یوه وخت کې تاکلې هدف زده کړای شي .

دغه اصل باید روزونکي په نظر کې ونيسي چې د اشخاصو چمتووالی د ودي په هره مرحله کې بپلا بېل وي . پر ماشومانو سره بېره بالغ کسان هم کله چې په بنوئۍ کې داخلېږي د چمتووالی له پلوه توپير لري . درسي موضوعکاني باید د زده کوونکو له آماده ګي سره برابر وي تر خو چې زده کوونکو په مختلفو برخو کې پوره وده نه وي کري ، باید د نا انډولو او مشکلو موضوعکانو زده کولو ته اړ نه شي .

تجربو بنو dalle ده چې د زده کړي سرعت به هغه وخت زيات وي چې شخص آماده ګي ولري . د یوه کس آماده ګي هم په مختلفو برخو کې توپير کوي . د مثال په ډول یو زده کوونکي امکان لري چې په فريکي لحاظ زده کړي ته آماده وي خو له عقلاني پلوه آماده نه وي .

د بنوونې او روزنې ئيني پوهان داسي نظر لري چې یو ماشوم هغه وخت د یو کار په تر سره کولو کې بريالي وي چې په خپله دکار د کولو له پاره اقام وکړي . یعنې د زده کړي له پاره د زده کوونکو جسمي او ذهنې وده ضروري او لازمي ده . سر بېره پر دي درسي مواد دي د زده کوونکو له آماده ګي سره برابر انتخاب شي .

۲. تېري تجربې :

د یوه کس تېر شوی حالت له اوسنې وضعې سره او اوسنې وضعې له راتلونکي سره اړيکي

لري. يعني د زده کوونکي چمتووالى په پوره ډول د تپرو تجربو تر اغېزې لاندي دي . زده کره هله وخت بنه کېږي چې زده کوونکي د یوه مفهوم د اجزاو تر منځ د ارتباط د پيدا کولو له پاره له تپرو تجربو خخه کار واخلي . که له تپرو تجربو سره ارتباط ورنه کراي شي : نو نوي شي نه شي زده کولاي .

د تدریس په وخت کې بايد بنوونکي د زده کوونکي تپري تجربې په پام کې ونيسي د مثال په ډول که یو نوي مفهوم يا مطلب زده کوونکو ته وربنيو، لومرۍ بايد دي ته متوجه یو چې د دي مطلب يا موضوع په اړوند د زده کوونکو خه زده دي او بیا دي ورثه نوي مطلب واضح شي . د زده کوونکو تپرو تجربو ته پاملننه د هغوي موقعېتۇنە په اوستي وخت کې بنوونکي ته معلوموي د مثال په ډول : که د فزيک بنوونکي وغواړي چې د قوي مفهوم زده کوونکو ته وښي نو لوړۍ دې معلوم کړي چې زده کوونکي د قوي د مفهوم په باره کې خومره پوهه لري يا که د رياضي بنوونکي غواړي چې د کسرنو مفهوم زده کوونکو ته ور وښي نو ورته په کار دي چې لوړۍ د کسرنو په باره کې د زده کوونکو پوهه خان ته معلومه کړي .

د زده کوونکو تپري تجربې هم یو له بل سره فرق کوي . خينې زده کوونکي باسوده والدين لري . په کور کې نور کتابونه لولي . يا کورني بنوونکي لري . خود خينو زده کوونکو والدين سواد نه لري او کورني بنوونکي هم نه لري او بې له درسي کتاب خخه د مطالعې له پاره کومه بله منبع هم نه لري . په همدي اساس بنوونکي دي د زده کوونکو تپري تجربې په نظر کې ونيسي او نوي موضوع دي ورته پېل کړي .

بنوونکي کولاي شي چې د خينو مهمو تکيو په توضیح کولو او يا په خينو فعالیتونو کې د وندې ورکولو له لاري د زده کوونکو تر منځ دا توپیرونې لري کړي .

۳. د زده کړي وضع یا حالت (Learning Situation) :

د زده کړي موضوع ، امکانات او شرایط د زده کړي د جريان موثر عوامل دي . د زده کړي له وضع خخه هدف هغه عوامل او شرایط دي چې د زده کړي پر جريان باندي اغږه لري . دا عوامل دوه اړخه لري . یا به مادي وي او یا به معنوی .

مادي عوامل لکه : د ناستې ئای ، هوا ، نور ، د بنوونځي موقعیت ، درسي مدد مواد .
مودرن تختنیکي وسایل او داسې نور په درسي فعالیتونو کې له مادي امکاناتو خخه کته اخيستله په زړه پوري اغږه لري . ئکه چې د زده کوونکو تول حواس د یوې موضوع د زده کړي له پاره په کار اچوي د ستپيا مخه نیسي او کار آسانه کوي .

د مادي امکاناتو په برابرولو کې چاپېریال او د تولنې اقتصادي حالت پوره اثر لري . د مثال په ډول په پر مختنلو هپوادونو کې پر طبیعی او محیطي موادو سر بېره له مودرن تختنیکي وسایللو خخه کار اخلي کوم بنوونځي چې د مادي امکاناتو له مخې غني وي ، پر زده کړه باندي مثبت تاثير لري . لابراتوارونه ، کتابخاني او نور وسایل چې په تدریس کې ور خخه په منظم ډول کار اخيستله کېږي ، زده کړه موثره کوي .

د زده کوونکو آماده کي ، استعداد ، ارتیا ، ذوق ، احساسات ، توجه ، دقت ، د زده کوونکو او بنوونکي تر منځ اړیکي اونور روانی حالات تول معنوی عوامل دي .

بنوونکي باید تول هغه معنوی عوامل چې پر زده کړه باندي موثره وي په نظر کې ونیسي .
د زده کوونکو تر منځ بې او دوستانه اړیکې ټینګې کړي . د زده کوونکو د ستپيا او ذهنی نا آراميو مخه ونیسي . پر زده کوونکوباندي دې بې خایه قیودات ونه لکوي او د زده کوونکو محیطي ژوند ، رسم او رواج او اجتماعي ارزښتونو ته دې پام وشي .

۴. زده کوونکو فعالیت :

زده کرە یوه عملیه ده چې بې له فعالیت خخە نه تر سره کېرى کە زده کوونکي عمل او فعالیت ونه بنیي نو خە نه شى زده کولاي . زده کونکي باید د زده کېرى پە جريان کي فعال وي او پوره ونده دې ورکرای شي . یعنې زده کوونکي باید د فعالیت مرکز وي . اروا پوهان فعالیت د انسان یوه اساسی ارتیا کنې . زده کوونکي علاقە لري چې فعالیت وکرى . دغه علاقە يوازې پە مشاهده يا اوريدا نه مشبوع کېرى . کوم زده کوونکي چې فعالیت نه کوي ؛ کورنى کارونه نه تر سره کوي ؛ خپل وخت پە غير تعليمي او غير تربیتي چارو تپروي او درس يوازې اوري نو د زده کېرى هدفونه نه شى تر لاسە کولاي . پە زده کرە کې تاکونکي رول د زده کوونکو پورې اړه لري . د یوه زده کوونکي معلومات ، علمي پانګه ، درک او احساس د هغه د شخصي فعالیتونو او کوششونو محصول دی عین درسي موضوعگانې د ځینو زده کوونکو له پاره آسانې او د ځینو نورو له پاره ګرانې وي . ځکه خو وبلای شو چې زده کې یوه شخصي موضوع ده او شخصي فعالیت پورې اړه لري .

په هغه زده کېرى کې چې بنونکي د فعالیت مرکز وي ، بنونکي موضوعگانې بيانوي او زده کوونکي بې تشن اوري . نوى شى ور خخە نشي زده کولاي .

د دې له پاره چې زده کوونکي نوى مطلب يا مفهوم زده کېرى او د زده کوونکو په سلوک ، عادتونو علاقە منديو او نظرونو کې تغیر راشي نو په خپله زده کوونکي باید فعالیت وکرى . درسي مطلبونه دې ورته د پوبنتنو په پول وراني شي او د حل له پاره بې دې اقدام وکرى . کله چې درسي موضوع د پوبنتني په ټول طرحه شي او زده کوونکي بې د یوه محقق په پول حل کولو ته اقدام وکرى نو بنونکي پر لارښونه سر بېره له نورو زده کوونکو سره مرسته او همکاري کوي . له نورو سره د کار کولو طریقه زده کوي . د مسایلو په حل کې له درسي مطالبونه کار اخلي . په دې توګه په زده کوونکي کې ورو ورو علمي روحيه پيدا کېرى په بنونځيو کې باید داسي مواد او وسائل وي چې زده کوونکي ورباندي کار وکرى ؛ په پلتنيو او خبرنو لاس پورې کېرى .

۵. انگېزه یا محرک : (Motivation)

انگېزه د یوه ژوندي موجود هخونه ده . يا انسان د یوه خاص هدف په لوري رهبري کول دي په زده کره کي انگېزه په دي مفهوم ده چې بنوونکي دي په مختلفو طریقو زده کوونکي زده کري او د زده کري هدفونو ته علاقه مند کري او د فعالیت روحيه دي په کي پيدا کري .

يعني زده کره دي زده کوونکي ته د یوه واقعي ضرورت په توګه ور وپېژندل شي .

یوه شي ته ضرورت انسان د هغه غوبنسلو ته اړ کوي . چې په نتیجه کي انسان پلتني په فعالیت ته تحریکوي او د فعالیت په نتیجه کي انسان خپل هدف ته رسپري .

د انسانانو په فعالیتونو کي د انگېزي یا محرک نقش دا دی چې په فرد کي د فعالیت د تر سره کولو له پاره لازمه انرژي پيدا کوي د قصد او ارادې د پيدا کيدو سبب گرځي او د فرد د فعالیتونو لوري تاکي . سر بېره پر دي چې ډول ډول فعالیتونو ته يې پاروي . د موافعو د لري کولو له پاره يې هم تشويقوي . د کارونو او فعالیتونو تر سره کولو او وروستي بریالیتوب ته يې تحریکوي . انگېزه داسي هدف تاکي چې هغه ته په رسپدو پريشاني له منځه ئي او د ضمير د قناعت سبب گرځي .

مېل او رغبت په زده کره کي له اساسي محرکاتو خخه شمېرل کېري . بنوونکي د ساده محیطي مثالونو په راولو سره د زده کوونکو ذوق او علاقه د درس موضوع ته را جلبولي شي . د دي له پاره چې زده کوونکي د زده کري په لړ کي مهم رول تر سره کري نو باید د هغه موضوعاتو سره علاقه ولري چې غواړي زده يې کري .

زده کره هغه فعالیت دی چې خاص هدف تعقیبوي . په دي اساس وروسته له هغه چې اړتیا او رغبت شخص فعالیت ته تحریک کري ، باید هدف هم مشخص وي . کېداي شي چې هدف نژدي وي او انسان په آسانۍ وکولاي شي چې ورباندي پوه شي او هغه ته د رسپدلو له پاره اقدام وکري . په ئينو حالاتو کي اړتیاوې او تمایلات انسان لري هدفونو ته متوجه کوي . هدف باید

ارزبتناك وي او هدف ته رسپدل د فرد ستريا له منحه يوسي او خوبن بې كري . هدف ته د رسپدلو له پاره فعالیت ته ضرورت دی . په هره اندازه چې فعالیت منظم وي هغومره په آسانی سره انسان هدف ته رسپري او نتيجه به بې مثبت وي .

تربيتي هدفونه د زده کوونکو د علاقو او اړتیاوو انعکاس دی . بنوونکي او زده کوونکي دې وپوهېږي چې دا مفهوم په درسي پروګرام کې ولې ځای په ځای شوي دي . او د دي موضوع د لوستلو غرض څه شي دي ؟ د هدفونو مشخص والي بنوونکي او زده کوونکي بول بول فعالیتونو ته تحريکوي او د هغوي د کار او فعالیت لوري تاکي .

۶. اړشي عوامل :

استعداد د نورو صفاتو لکه رنګ ، قد ، اندام ، د سترګو رنګ او نورو په شان له والدينو څخه ماشومانو ته انتقالېري خرنګه چې استعداد د موضوعګانو او مطلوبونو په درک کولو کې مهم رول لري ، نو ويلاي شو چې وراثت هم يو عمده موثر عامل دي .

وراثت د هغو خصوصياتو او صفاتو مجموعه ده چې له والدينو څخه ماشوم ته انتقالېري . د اروا پوهانو د خېرنې په نتيجه کې دا ثابته شوي ده چې د ماشوم او والدينو استعدادونه اړیکي سره لري . دوى يو شمېر داسي کورني چې بنه استعداد لري او داسي کورني چې د مشرانو د استعداد درجه بې تيته وه تر خېرنې او مطالعي لاندې ونبوې . په نتيجه کې ورته ثابته شوه چې د هغو کورنيو د ذهينو ماشومانو تعداد چې مشرانو بې بنه استعدادونه درلودل د هغه کورنيو د ذهينو ماشومانو په تناسب دېر زيات وو چې د کورنيو د مشرانو د ذکاوت درجه بې تيته وه .

په خلص بول ويلاي شو چې وراثت او محیط د انسان د شخصیت په جوربست کې لازمي عنصرونه دي . ځکه چې د هر انسان صفتونه ، خانګرتیاوې او خصوصیتونه يا اړشي دي چې د

والدينو خخه تر لاسه شوي او يا كسببي دي چې له خپل چاپېريال خخه يې تر لاسه کري دي .
نو د دي خصوصيتونو پېژندنه د بنوونکو له پاره پېره ضروري ده .

٧. چاپېريال :

چاپېريال هغه دي چې په کې ژوند کوو . يا په بله ژبه چاپېريال هغه خارجي عوامل دي چې د انسان د شخصيت پر جوربست باندي تاثير لري . د چاپېريال عوامل لکه غذا ، د حرارت درجه او نور د انسان پر جسمي وده باندي اثر پري باسي . د تولني رواجونه ، عنعنه ، عادتونه ، عقайд ، سياسي نظربي ، فرهنگي اوضاع او نور د انسان پر سلوک او کردار باندي پېر تاثير لري .

طبيعي عوامل لکه تودوخى ، ساره ، خواره ، اوبيه ، هوا او تولنيز فكتوروونه لکه کورنى ، بنوونخى ، تولنه او د تولني دود او دستور او نور هر يو د ماشوم د شخصيت په جوربست کې خپله ، خپله برخه لري .

بنوونكى دي د زده کوونکو د پېژندنى له پاره دا تول اغېزمن عوامل په پام کې ونيسي .
بنوونكى دي په دې پوه وي چې له ارثي استعدادونو سره محطي عوامل هم هر يو په خپل وار سره د انسان د زده کړي په عملیه کې اغيزي شيندي .

بنوونه او روزنه

Education

بنوونه او روزنه هغه تغييرات او پراختياوي دي چې د انسان په فردي . تولنيزه او روانی وضعه او د هنري ، فني او تحقيقي فکرونو کې ظاهرپوري چې د بشر د ژوند تول اړخونه او دودونه احتوا کوي . په یوه تولنه يا مملکت کې تول بنستيز او تولنيز - تحولات د بنې بنوونې او روزني له لاري منځ ته رائي . مؤثره او ګټوره بنوونه او روزنه هغه ده چې د یوې تولني د افرادو تول ضرورتونه او غوبنتني په نظر کې ولري او د هغوی غوبنتنو ته مثبت خواب ورکري . د بنوونې او روزني اهداف باید د یوې هوسا تولني د منځ ته راتلو په مقصد د هغې تولني له غوبنتنو سره سم تيار وي . د داسي بنوونې او روزني په رنا کې هر اړخیزه پر مختیا حاصله شي او تولنه د ودې او پر مختگ لوري ته وڅلوي .

سالمه بنوونه او روزنه د دنيوي او اخروي بریاليتوب ، عزت او ابرو وسیله ده . هغه تولنه چې د یوې سالمې بنوونې او روزني لرونکي وي ګټور بدلونونه هم ورخ په ورخ په کې ليدل کيرې ، چې د ژوند په تولو برخو کې د پر مختگونو ، بریاليتوبونو زيری ورکوي . د ژوند د هر اړخ د پر مختیا له پاره یو لړ عملې او فعالیتونه لازم ګنل کېږي ، چې بنوونه او روزنه د هغو په تنظيم او پر مختگ کې مهم او اساسي رول لري مثبتې نښې په ځای پرېږدي . که چېږي یو کار سرته رسوو د هغه په جريان کې د یو شمېر نویو طریقو ابتکار حاصلو چې د کار له تمامېدو خڅه وروسته پوهېږو چې د هغه کار کولو قدرت مو پیدا کړي او یو سلسله نوي معلوماتونه مو په ذهن کې پیدا شوي دي چې دا معلومات د یوې تولني په بنه کيدو او پر مختگ کې مهم رول لوړوي . البته بنوونه او روزنه د غوره میتودونو په رنا کې خپل پر مختیا يې لاره وهي او هم د منلو

دا چې اروا پوهنه د انسان سلوک خيري او بنوونه او روزنه د سلوکو یوه برخه ده نو معلومه شوه چې د اروا پوهني خېرنې د بنوونکو د کار بنسټ او اساس جوروی هغه خانګري اهمیت چې زده کړه یې د انسان په ژوند کې لزي نو د ژوند بنسټ بلل کېږي .

تربيتي اروا پوهنه د اروا پوهني قوانين په بنوونه او روزنه کې په کار اچوي په بل عبارت د زده کري ، روزني ، شخصيت ، او د بنوونکو د درسي فعالیتونو د خرنګوالي خېرنې کوي . د اروا پوهني له نظره تربيري مسالې خيري او هدف یې د بنوونې او روزني صحیح درک کول دي . تربيري اروا پوهنه بنوونکي په داسې پوهه او مهارتونو سمبالي چې پوه شي چې زده کړه خنګه کېږي او بنوونکي په دې کې خه مسؤوليونه لري او خنګه کولاي شي چې زده کړه رهنمایي او ارزیابي کري .

په لنډ بول ويلاي شو چې د تربيري اروا پوهني هدف او مقصد دا دې چې بنوونکي د تربيري اروا پوهني په پرنسېبونو داسې مجهرز کري چې وکلاي شي د خپلو مهمو او مسلکي دندو له عهدي خخه په بېره ماهرانه او آگاهانه بول ووزي او په هغو لارو او اصولو وپوهېږي چې د موضوعاتو په انتقال او د زده کې د عملې د خندونو په لري کولو کې مؤثر وي .

اساسي موضوع یې د زده کوونکو د طبیعت او ماهیت مطالعه ده په دې معنا چې بنوونکي د خپلي مسلکي پوهې په رنا کې د هفوی د جسماني او ذهنی خانګرتیاو په باره کې معلومات پیدا کړي يعني تربيري اروا پوهنه د زده کوونکو ، زده کې ، د زده کې د موقعیت او هغه عوامل چې د زده کې په وخت کې پر زده کوونکو باندې اغېزه کوي تر خېرنې لاندې نیسي . يا بنوونکي کولاي شي چې د زده کوونکو د فطري استعداد ، درست فکر کولو ، او یادولو د قوي خخه په سمه توګه ګته واخلي .

وړ بدلونونه په سلوک کې راولی . نو کولای شو چې بنوونه او روزنه د معلوماتو ، مطالبو ، حقایقو او د منل شو علمي ارزښتونو ، د انتقال په دې شرط چې د انسان په سلوک او کردار کې د مطلوبو او مثبتو تغیراتو راوستونکي وي .

د بنوونې او روزنې هدفونه :

۱. د ماشومانو ، تنکيو څوانانو تربیه کول د اسلامي ټولنې د غوبشتني په اساس .
۲. دهغوی آماده کول ژوند ته او د اسلامي ټولنې دکار او جورولو له پاره .
۳. د هغوی آماده کول د ضروري ، حیاتي اساسی معلوماتو له پاره .
۴. د معلوماتو پیدا کول په ساینس ، تکنالوژي ، تجارت ، صنعت ، زراعت ، د استوکنۍ د محیط ساتل او په مختلفو بخشنونو کې معلومات ورکول .
۵. د هغو قابلیتونو او مهارتونو پیداکول چې هغوی د بنو فضایلو خاوندان شي .
۶. د بین المللی رابطو څخه خبرتیا ، د صلح او دیموکراسی څخه دفاع د جنګ سره ضدیت ، د ملل متحد د منشور او د نورو سازمانونو څخه خبرېدل .
۷. د استعدادونو روزل ، د ابتكار او نوی والي د حس تقویه .
۸. د استدلال د منطقی تفکر تقویه د تمیز د قوې ، درک او اعتماد نفس د حس د قوې پیداکول .
۹. د تدریس د عصری وسایلو څخه کار اخیستل او د علمي تحقیقاتو مراکز جورول .

د ابتدائي دورې بنوونه او روزنې :

په هره ټولنې کې لومړنۍ بنوونه او روزنې یوه پېړه حساسه ، مهمه او د پام وړ موضوع کنبل کېږي . ئکه په دې دوره کې د سالم فکر ، جسمی ، اجتماعي او اخلاقې ودې بنست کېښودل

کېږي . خرنګه چې دا دوره تر پخوا د بنوونې او روزنې دماهريينو د پام وړ گرځېدلې ده . نو ځکه د بنوونې او روزنې د هدفونو جورېدل د لومړنې دورې د زده کوونکو د هر اړخېزو پر مختیاوله پاره د یوې ټولنې د علمي او مسلکي کدرونو په دوامدارو کوښښونو پوري مربوط او لازم دي . تر څو د علمي او مسلکي پوهې په رنا کې د جسمي . ذهنې غوبنتنو په نظر کې نیولو د هغو کارونو د توجه وړ ګرئي . دا د یادونې وړ دي چې په لومړي دوره کې د بنوونې او روزنې هدفونه د وخت او زمان د غوبنتنو له مخي د تغیر وړ دي .

د نې ماشومانو سالمې بنوونې او روزنې هدفونه په لاندې ډول دي :

۱. د لمانځه ، روزې ، ذکات او حج له واجبو ، سنتو او مستحبو څخه د خبر داري وده .
۲. د اسلام د مقدس دین په اركانو پوهېدل .
۳. د اسلامي ثقافت او اخلاقو څخه خان خبرول .
۴. د اسلام د مقدس دین په رنا کې د بنه ژوند تیرولو له پاره د ټولنیزو اړیکو څخه خان خبرول .
۵. د پوهېدلو او پوهولو د (افهام او تفہیم) قوي ته وده ورکول .
۶. د روغتیا په اصولو او په هغو تاسیساتو چې د روغتیا د ساتلو او د جسمي او ذهنې روغتیا په برخه کې مرسته کوي خان خبرول .
۷. د حساب په وسیله په عملونو کې د خبرداري وده .
۸. د محیط / ماحول له موادو څخه له خبرداري وده .
۹. د وخت او د وخت څخه د سمې استفادې د اهمیت په باره کې معلومات پیداکول .
۱۰. د طبیعې : صنعتي او زراعتي محصولاتو (په ملي . محلی او ولايتي سطحو) په باره کې

معلومات پیدا کول

۱۱. په مادی او معنوی ژوند کې دکار دهداف او اهمیت معلومات پیدا کول.
۱۲. د مرستې، دوستې، صمیمیت او همکاری د حس تقویه کول.
۱۳. د وطن پالنې د ملي روحبی د احساس تقویه کول.
۱۴. په نړۍ کې د اسلامي یو والې په ارزښت او اهمیت پوهېدل.
۱۵. د یوې کورنۍ، تولنې یا بنوونځی د غږي په توګه د همکاری او مرستې د احساس پیدا کول.
۱۶. د فطري استعدادونو او قابلیتونو له مخې مسلکي معیارونو ته وده ورکول.
۱۷. د حق او باطل تر منځ په توپیر پوهېدل.
۱۸. کورنۍ او تولنیز وحدت تقویه کول.
۱۹. په بنه او نېکو فضایلو پوهول.
۲۰. د ایمان په رڼا کې د بنه نیت غوره بنا او نیک عمل کولو ته وده ورکول.
۲۱. له محتاجو خلکو سره په مرسته کولو پوهېدل.
۲۲. د ګاونديو هیوادونو په هکله عمومي معلوماتو ته وده ورکول.
۲۳. د اوسبېدو د نړۍ په باره کې عمومي معلوماتو ته وده ورکول.

د ثانوي دورې سوونه او روزنه:

زده کړه په ثانوي دوره کې له یوې خوا د زده کوونکو سوېي ته وده ورکوي او له بلې خوا د زده کوونکو د معلوماتو سطح د مادی او معنوی ژوند په مختلفو عمليو کې لوروی. چې د زده کړې په رڼا کې زده کوونکي کولای شي د خپل ژوند نګ لاره په بنه توګه پر مخ بوځي.

د ثانوي دورې په تعلیماتو کې د عالي تحصیلاتو د زده کړي استعدادونه په مختلفو خانکو کې تشخیص او غښتلي کېږي او لازمي لارښونې صورت نیسي . د ثانوي دورې تعلیمات انسان ته قوت او توانایي ببني چې خه باید وکړي تر خود ژوند مادي او معنوی مختلف اړخونه د مرام د حاصلولو له پاره قابل وګرځي . په دې توګه په نفس اعتماد ته وده ورکوي خود ژوند دلورې دو لارې چاري انتخاب کړي . د بنه ژوند تپرولو له پاره لازم تصمیمونه ونیسي . نو خکه د ثانوي دورې د بنوونې او روزنې هدفونه په لاندې ډول تر خیرنې لاندې نیسو :

۱. د آیتونو او احاديثو په بنیاد د مختلفو اسلامي موضوعاتو په اړوند پوره معلومات ورکول .
۲. د مشروع (روا) له لارې د اجتماعي ، اقتصادي سطحې د لوړوالي له پاره په کافي اندازه معلومات او مهارت ورکول .
۳. د خان پېژندنې ، خدای پېژندنې او خلکو پېژندنې تفهم .
۴. د وطنپالنې او ملتپالنې د احساس پیاوړي کول او د اسلامي نړۍ یو والي ته وده ورکول .
۵. اجتماعي او ساینسی پوهې ته وده ورکول .
۶. د فطرتي او ذاتي استعدادونو په نظر کې نیولو سره د مختلفو خانکو (رشتو) په برخه کې معلوماتو ته وده ورکول .
۷. له موجودو موافو او وخت خڅه د کتې اخیستلو صحیحو مهارتونو ته وده ورکول .
۸. له مغز ، وخت او انرژي خڅه د مطلوبې ګټي اخیستلو په باره کې معلوماتو ته وده ورکول .
۹. په بنو او مؤثره میتردونو د زده کوونکو د خاصو استعدادونو تقویه کول ، تشویق کول او تحریکول :
۱۰. له جهاني سیاست خڅه لازمه خبرتیا .

۱۱. د بنو او گتیورو کارونو په سرته رسولو کې د صبر او حوصلې قوې ته وده ورکول .
۱۲. بې طرفه قضاؤت کولو ته وده ورکول .
۱۳. هغې قوې ته چې انسان له هر بول تعصب نه لري وساتي ، وده ورکول .
۱۴. هغې قوې ته چې ملي گتې په خو واره تر شخصي گتو لوپې وګني ، وده ورکول .
۱۵. هغې قوې ته چې انسان له هر بول تبعیض شخه لري وساتي ، وده ورکول .
۱۶. هغې قوې ته چې منفي نفسی غوبنتنې د عقل او منطق د قوې تر ارادې لاندې راولي ، وده ورکول .
۱۷. هغې قوې ته چې اجتماعي پرابلمونه د قرآنې اصولو په اساس حلوي ، وده ورکول .
۱۸. هغې قوې ته چې ډېر واوري او لړ وغږېږي ، وده ورکول .
۱۹. هغې قوې ته چې پرابلمونه درک او ورته د حل لاري لتوی ، وده ورکول .

ښوونکي

ښوونکي په زده کړه او لارښوونه کې په لاندې طريقو خپلو زده کوونکو سره مرسنه کولای شي:

- د زده کړي له پاره دمنابعو برابرول او چمتو کول .

- د زده کړي د زميني او موقع برابرول .

- د زده کړي او زده کولو طريقي ور بندول .

د ښوونکي شخصيت (Teacher's Personality)

په اسلامي تعلييماتو کې د معلمي وظيفه د انبیاء^(ع) ميراث ګنل شوي ده . په اسلامي فرهنگ او

ثقافت کې مربي اوښوونکي پېر لور مقام او منزلت لري .

په یوه اسلامي تولنه کې د معلم شخصيت د تولو افرادو ، د احترام وردی ، دا ويبار هغه
وخت د یوه ښوونکي په نصیب کېدای شي چې ښوونکي خپل قدسیت ؛ دنده او اسلامي اعتبار
د نظر او عمل په پکړ کې ثابت او خپل اعمال او اقوال په اسلامي اصولو او ارزښتونو عیار کړي .

این سینا (رح) (۳۷۰ - ۴۲۸ هـ) په خپلو نظریاتو کې د ښوونکي په هکله وايي :
”ښوونکي باید ، متدين ، مؤدب ، پاك ، عادل ، نیک خوي او د زده کوونکو له پاره د ښو
اخلاقو او بنه سلوک نمونه وي اخلاقي تربیت بې له دیني تربیت خخه امکان نلري . اجتماعي
تربیت د ماشوم له پاره ضروري دي . ددې حیاتي ضرورت له پاره باید بې بروايي ونه شي . ماشوم
ته باید مثبت او مطلوب عادات د منفي او غير معقولو عاداتو له ظهور خخه مخکې تلقين شي ” .

”امام غزالی^(رح) (۴۵۰ - ۵۰۵ هـ) د معلمي مسلک پېر مشرف شغل بولي . او په ترتیب

کې يې باید د پاك خدای^(ج) رضا په نظر کې ونيسي . په زده کړه کې باید د ماشوم د استعداد او

ذکاوت د قضاوت معیار وکنی زده کوونکو ته باید د فرصت ورکړل شي چې که له مشکلاتو سره
مخ شي نو د حل لارې په خپله ولتیوی " .

ابن خلدون (رح) (۷۳۲ — ۸۰۸ هـ) وايي : " بنونکي او شاوخوا وکړي (اولیاء) باید د
ماشوم له پاره بشه نمونه او سر مشق وي . تدریس او زده کړه باید د لطف او مرحمت پر اساس
ولاره وي . په زده کړه کې دی د زده کوونکو استعداد په نظر کې ونيول شي . زده کړه دی له
محسوس خخه شروع او مجرد ته دی انتقال وکړي . په زده کړه کې دی له سخت ګیری خخه
په جدي توګه ډډه وشي .

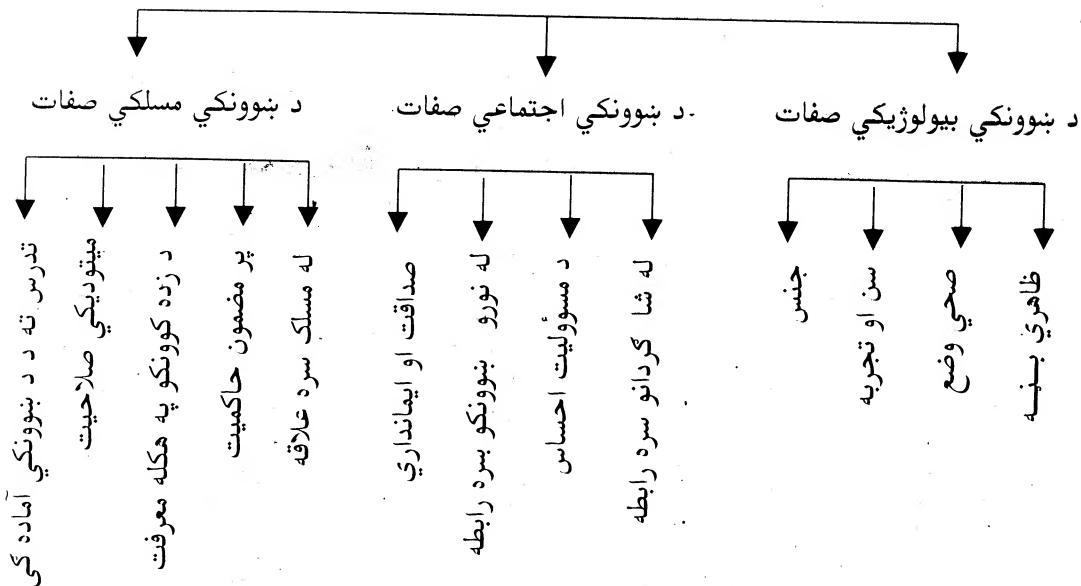
زده کړه دی دماشومانو په مورنۍ ژبه کې وشي " .

علمینو لره بنایي چې د بنونې او روزنې په چوکات کې ، د زده کوونکو دبنه تربیت او
زده کړې په منظور د ساختګي فورمونو له قيدو بند خخه خان آزا . او د زده کړې په جريان کښې
دعایي ګتې په خاطر له اسلوبو خخه کار وaklı او د فکري آزادی په ورکولو سره دې
زده کوونکو ته د مثبت رقابت شرایط او زمینه مساعده کړي .

د روانشناسی له نظره شخصیت د هغو منظمو او نسبتاً ثابتو بدنه ، ذهنی او اجتماعي
خصوصیاتو او صفاتو مجموعه ده ، چې یو سانی فرد په تولنه کې له نورو خخه بېلوی .

د پورتنیو مطالبو په نظر کې نیولو سره که چېږي شخصیت د انسان د بیولوژیکي او اجتماعي
خصوصیاتو د ترکیب محصول وبولو . نو د یوه بنونکي د صفاتو په مجموعه کې باید لبرتر لړه
لاندینې مشخصات په نظر کې ونیسو .

د بیونکی شخصیت

الف — د بیونکی بیولوژیکی صفات : په دې صفاتو کې چې په حقیقت کې له ارشی

خصوصیاتو خخه نماینده ګي کوي ، د بیونکی بدنه او جسمی مشخصات مطالعه کېږي . لکه :

۱. د بیونکی ظاهري قیافه

۲. د بیونکی صحی وضع

۳. د بیونکی عمر

۴. د بیونکی جنس

ب — د بیونکی اجتماعی صفات : د تربیتی پېژندنی له نظره ، تولنه له بیونکو خخه د

تولنیزو ارزښتونو رعایت غوبښنه کوي .

نو لاندنبیو تکيو ته باید پام وکړي :

- د بیونکی او شاگردانو تر منځ رابطه

د وظيفي په مقابل کې د مسؤوليت احساس

له نورو بنوونکو سره اجتماعي رابطه

صداقت او ايمانداري .

ج — د بنوونکي مسلكي صفات : د بنوونکي په مسلكي صفاتو کې هغه صلاحیتونه شاملپدای

شي چې بنوونکي د مسلكي زده کړي او تجاربو په نتيجه کې تر لاسه کړي وي .
بنوونکي دي د مسلكي صفاتو او مهارتونو په اعتبار لا اقل حينو سوالونو ته چې مدام ورسه
مخامنځ کېږي خواب ورکري ؟ د مثال په توګه :

• څه تدریس کوي ؟

• چاته درس ورکوي ؟

• د چا له پاره تدریس ورکوي ؟

• کومه موضوع تدریس کوي ؟

• خرنګه باید تدریس وکړي ؟

• لاندنسيو خو تکو ته پام وکړي :

۱. له مسلک سره علاقه : بنوونکي باید له خپل مسلک ، رشتې او وظيفي سره د زړه له کومې
علاقه او دلچسپی ولري . د معلمي وظيفه د معلم له پاره باید تحملیي نه ، بلکې ده ګه له
فطرت او طبیعت سره نزدې رابطه ولري . سر ببره پر دي بنوونکي باید په خپل مسلک کې د
پوره عزم او ثبات خخه برخه مند او له زده کوونکو سره پوره مینه او محبت ولري .

۲. پر مضمون او درسي موضوع باندي حاكميت : به معلم هغه دې چې پر خپل مضمون باندي
حاكميت او د درسي پلان د تطبیق صلاحیت ولري .

۳. د زده کوونکو په هکله معرفت : د معلمی له ضروریاتو خخه یو دا دی چې بنوونکي د خپلو شاگردانو د عمر ، جنس ، ذهنی تفاوتونو ، محیطي شرایطو ، اقتصادي وضعی او نورو خصوصیاتو په باره کې یو خه معلومات ولري . دا حکه چې زده کوونکي د عمر او سن په مختلفو مراحلو کې خاصې غوبنتنی او پرابلمونه لري . له بلې خوا د ماشوم متغير انکشافي حالات د جسمی او ذهنی توانایي له درکه د ودې په مختلفو مراحلو کې مختلف وي او بنوونکي ته بنایي چې د تدریس په وخت کې دا شرایط په پام کې ونيسي .

۴. د بنوونکي مینتودیکي صلاحیت : بنوونکي باید د زده کړي په اعتبار له درسي مینتودونو سره آشنایي ولري او په تدریس کې ور خخه مناسب کار واخیستلای شي . د تدریس مهارت او توانایي ، پیداګوژيکي استعداد ، اکادمیکي استعداد ، د تمثيل قابلیتونه ، له ممنوع موادو خخه معقوله استفاده ، د شاگردانو د سوالونو تشخیصول او د ضرورت مطابق معقول جواب ورکول او نور هغه فتنونه او صلاحیتونه دي چې د شاگردانو په زده کړه کې په زړه پوري اهمیت لري .

۵. د تدریس له پاره د بنوونکي آماده کي :

د درس له پاره د بنوونکي آماده کي د تولکي په نظم او ترتیب کې په زړه پوري اهمیت لري . د درس موفقانه جربان او د تاکل شوو درسي اهدافو تر لاسه کول د بنوونکي او زده کوونکو په ګډ فعالیت او پر له پسې جدو جهد پوري اړه لري . د درس له پاره پوره آماده کي خصوصاً بنوونکو ته چې د کار ساحې ته نوي معرفي شوي وي ، لازم او ضروري ګنل کېږي . د بنوونکي د کار تجربه دهغه د درسي تياري په اعتبار پوره تاثير لري . که د بنوونکي د کار تجربه زیاته وي آماده کي بې کم وخت ته ضرورت لري او که د کار پېل وي ، نو زیات وخت ته ضرورت لري . د موضوع دوضاحت له پاره د دوه پوله آماده کي یادونه کوو چې مقدماتې او مستقیمه آماده کي بې بولی .

په خلص بول دا چې د جسمی او روانی خصوصیاتو له نظره زده کرده او د زده کړي امکانات او شرایط ، د زده کوونکو فردی اختلافات ، شخصیت او د شخصیت هر اړ خیزه وده ، د زده کړي اصول او قوانین او د تدریس د میتدیکی مهارتونو وده د دې علم تحلیلی موضوعګانی تشكیلوی .

په تدریس کې د تربیتی اروا پوهنې اهمیت :

بنوونه او روزنه د انسانانو په ژوند او انکشافی مسایلو کې زیات ارزښت لري ځکه خو د نړۍ هېوادونه ورباندي پېر لګښتونه کوي په نتیجه کې د بنوونکي قدر زیات شوی دی او د بنوونکو څخه د خالکو هیلې هم پېړي شوې دی نو بنوونکي هم مجبور شوی دی چې خپل علمي او مسلکي مهارتونه لوړ کړي هغه بنوونکي چې د تربیتی اروا پوهنې له اصولو سره بلدوی او د فعالی او مؤثرې زده کړي له پاره زیاتو روشنونو او تختنیکو نو ته وده ورکړي او تربیتی پرابلمونه په مسلکي بول حل کړي او د زده کوونکو خاص حالتونه ، اوضاع او شرایط په نظر کې ونيسي .

د تربیتی اروا پوهنې کار یو فني اړخ لري دا علم غواړي چې د زده کوونکو روانی پرابلمونه وپېژندل شي او د هغوي عاطفي ، اخلاقی ، عقلی او تولو هغو عواملو وده او روزنه چې په فرد او تولنه کې د مطلوبو عادتونو د تشكیل او هم یې د پېر مختګ له پاره مؤثر دي د دې علم هدف دی .

د تربیتی اروا پوهنې اهمیت په دې کې دی چې :

• د بنوونکي نظر ته پراختیا ورکوي له تنګ نظری ، فوري قضاوتنو ، د زده کوونکو پر ظاهري سلۇک باندي له بدگمانی او د مسایلو په حل کې یې د ازمایش او خطا په کور کورانه اصولو باندي له اتكا څخه ټغوري يعني بنوونکي تحریکوي چې د زده کړي

الف - مقدماتي آماده گي (تیاري) : مقدماتي آماده گي دا ده چې چې بنوونکي یې بايد د

درسي موضوع او مضمون له پاره مخکي له مخکي په نظر کې ولري . د مضمون په اعتبار د مضمون د محتوا په هکله له پیداگوژيکي او ميتدويکي صلاحيت او درسي پروگرام سره د آشنایي او ورباندي د تسلط لرلو په منظور خصوصي او دوامدار ، مطالعه ، د موضوع په هکله دنورو له تجاريو خخه استفاده د محدودو موادو تهيه او ترتيب ، د تدریس له پاره مشخص محل ، درسي مهالوپش ، د خپل مضمون له صنفي موقف خخه په تبتو اولورو مضامينو کبني معلومات حاصلول د مقدماتي آماده گي اجزا تشکيلوي .

د تعليمي کال له شروع خخه مخکي بنوونکي بايد دخپل يو کلن درسي فعالیت په باره کې پيشبين وي . د يو کلن درسي موضوعاتو اونيز مهالوپش او د کلنۍ . مياشتني او ورجئني درسي پلان په هکله معلومات او تياري په مقدماتي آماده گي کې شامليداي شي .

ب - مستقيمه آماده گي : د بنوونکي په مستقيمه آماده گي کې عموماً تياري او اقدامات دسته

بندي کېږي . بالفعل د درس پلان په تطبيق کې عملي کېدونکي دي . د درسي موضوع ، پلانګذاري د بنوونکي په مستقيمو فعالیتونو کې جمع بندي کېداي شي . د درسي پلان په تركيب او ساختمان کې بايد د اجرا تاريخ ، موضوع ، عنوان ، د درس مراحل ، اهداف ، درسي فنون او ميتدونه ، درسي وسائل او ضروري مواد ، د بنوونکي او شاکردانو ګډ فعالیت ، د شاکردانو فعالول ، د شاکردانو انفرادي او ګروپي فعالیتونه ، د درس تعليمي او تربیتي نتيج ، ارزیابي او د کورني وظيفي سپارل ، د راتلونکيو درسونو له پاره د شاکردانو توجه جلبوول په هغه مهمو فعالیتونو کې راخې چې مستقيمي آماده گي نماينده گي کولای شي . د درس په جريان کې د درسي پروگرام رهنمائي او کنترول ، په متن پوري مربوط نظری او عملی قدامات او په آخر کې

احتمالی سوالونو ته خوابونه برابرول د بنوونکي له مستقیم آمادگی خخه شمپرل کېزېي .

بنوونکي دې د تدریس په وخت کې لاندې تکيو ته پام وکري .

بنوونکي باید د بنوونې او روزنې په ساحه کې د بنوونې او روزنې د سطحې د لورولو له پاره

په تدریس کې د زده کړې په عملیه د زده کوونکو په آزمونې او ارزیابې : د تدریس په طریقو :

د درسي پلان په جوروولو او د زده کوونکو په پېژندلو کې د روزنې او پالنې له مناسبې او درستې

طریقې خخه په کار اخيستلو کې دوه ډوله چمتواли ولري .

۱. له تدریس خخه مخکي چمتواли

۲. د تدریس په جريان کې چمتواли

د هر درس په تدریس کې بنوونکي باید د زده کوونکو د زده کړې او روزنې ذهنې قوي ته

تقویت او د زده کوونکو پوهې ته پراختیا ورکړي . یو بنوونکي د زده کوونکو له سالمې بنوونې او

روزنې سره مستقيمي اړیکې لري . بنوونکي خپله پوهه او مهارتونه باید له زده کوونکو سره

شريك کړي او له هغه لارو طریقو او مېټدونو خخه دې ګته واخلي چې زده کوونکي په فعاله او

مؤثر پول زده کړه وکړي . د زده کوونکو له عنعني ، تعليمي او تجربوي سطحې سره برابري

د زده کړې له پاره یو شمېر امکانات برابر کړي چې مشق ، تکرار او تمرين په کې په پوره پول

برخه ولري . هر درسي واحد وپېژندل شي او ارزیابې شي . په درس پوري تړلي وسايل او مواد

مخکي له مخکي وسنجدول شي او په درسي پلان کې شامل شي . دغه راز ، د درس هدفونه باید

وپېژندل شي مواد او وسايل یې برابر کړي شي .

درسي مدد مواد او لوازم (Teaching Aids) :

هر انساني عمل په مستقيم او یا غير مستقيم بول په مربيوطو وسائلو او لوازم پوري اره لري هر عمل ، دخپل ماهييت او نوعييت مطابق وسائل او كومكي موادو ته ضرورت لري .

د تدريس عمليه چې د بنونکي او زده کونونکي په مشترك فعالیت ترسره کېږي ، د نورو اجتماعي فعالیتونو په خبر حینو ساده محطي ، تخنيکي ، سمعي ، بصري او نورو خاصو او تجربه شويو موادو ته ضرورت لري ، چې دغه موادو ته په پيدا گوزنکي مصطلحاتو کي درسي مدد مواد وايي .

په اسلامي تعليماتو کي د زده کري وسائلو ته زييات اهمييت وركاري شوي دي . كتاب ، کتابخانې او نور مطالعاتي مراکز داسلامي نړۍ په تعليماتي نظام کې تاریخي قدامت لري . رسول الله صلی الله علیه وسلم د نبوي هدایاتو او ارشاداتو په وخت د موضوع دوضاحت له پاره ضروري مطالب تکرارول (احسن تکرار) او کله کله به یې د خمکي پرمخ باندي د موضوع د روښانтиما له پاره کربنې را کښلي لکه نن چې د دي مقصد له پاره په تولکيو کي له توري تختې خخه کار اخيستل کيربي .

امام غزالی (ج) تجربه د معرفت (شناخت) اساسی وسیله ګنله .

ابن خلدون (ج) په خپلو تاليفاتو کي وايي چې زده کره باید له محسوس خخه شروع او د مجرد لوري ته انتقال وکري . طبعاً پورتنې اصول د ممدو درسي موادو غونښونکي دي . خنکه چې تول اجتماعي چاري ، د زمانې په تېريدو سره د تغيير او تکامل په جاپ کې دي ، بنونه او روزنه هم د پر مختګ او انکشاف د پراوونو په وهلو سره پېچلې شکل خان ته غوره کري دي . په دي لحظه د بنونې او روزنې د مسؤولانو وجایب هم ورخ په ورخ زیاتېري . د نن زمانې بنونکي سربېره پر دي چې د تدريس په پروسه کي باید ممدو موادو په توګه له ساده محطي شيانو خخه کار اخلي ، باید له مغلتو تخنيکي وسائلو خه هم کار واخلي ، د درسي

موادو د نوعیت او زده کرپی د عملی اصولو په تطبیق کې ، محیطی شیان ، طبیعی پیداوار ، د چاپپریال ژوندی اوغیر ژوندی اجسام کیمیایی عناصر لکه : اوسپنه ، جست ، کلسیم ، سودیم او نور کیمیایی مركبات لکه : محلولونه ، تیزابونه ، القلی او نور د درسي ممدو موادو په بول کارول کېری . همدارنگه حینې تخنیکی وسائل چې په تعليمي او تربیتي پروگرامونو کې مؤثر تمامېری لکه : رادیو ، تیت ، ریکاردر ، V.C.R ، پروجکتور ، سینمایی فلمونه ، سلایدونه او نور چې زیاتره په تربیتي مراکزو کې خصوصاً په پر مختلليو هپوادونو کې د بنوونې او روزنې د بهبود په منظور کارول کېری ، په درسي ممدو موادو کې شامل دي .

د پورتنیو معلوماتو په رنا کې دزسي ممد مواد داسي تعریفوو :
درسي ممد مواد هغه شیان دی چې په درس او تدریس کې راسره کومک کولای شي . عموماً
توره تخته ، تخته پاک ، تباشير ، کتاب ، کتابچه ، قلم ، حنې حیوانات او نباتات ، پنسل ،
پنسلپاک ، چارت ، د توریو کاربونه ، د اعدادو کاردونه ، د هندسي بکس سامان او لوازم ،
ژوندی او غیر ژوندی مواد ، تخنیکی وسائل او نور د درسي ممدو موادو مهم مثالونه دي .

د درسي ممد مواد او وسائلو اهمیت په تدریس کې : دا به صحیح وي چې یو بنوونکی
بې له درسي ممد موادو خخه هم زده کونکی مصروف ساتلای شي . خو کومه دلچسپی .
آسانی او لذت چې د زده کرپی په پروسه کې د درسي ممد موادو د موجودیت له امله بنوونکی
او زده کونکو ته پیداکېری ، د کومکی وسائلو په نه موجودیت کې نه لیدل کېری .

د بنوونې او روزنې او سنی سیستم د زده کرپی د کیفی ودې په منظور پر هغو اصولو او روشنونو
تاكید کوي چې په هغو کې د فعالیت زیاته فیصدی زده کونکو ته متوجه وي . زده کونکی هغه
وخت په بنه پول د کبار محور گرځیدای شي چې محترم بنوونکی د درسي د غوبښني مطابق
درسي ممد مواد تهیه کړي وي .

د زده کوونکو په تدریسي پروگرامونو کې ، خصوصاً د ابتدایي دورې له پاره د زده کوونکو ستريا هم باید په نظر کې ونيول شي . د زده کوونکو د ستريا د لري کولو له پاره له درسي ممدو موادو خخه استفاده په زره پوري تاثير لري . حکه چې په درس کې تنوع را منع ته کوي .

زده کوونکي د زده کړي په جريان کې چې باید په یوه واحد درسي ساعت کې په نظر کې ونيول شي ، مشق او تمرين ته ضرورت لري . مشق او تمرين له درسي ممدو موادو سره نه شلېدونکي رابطه لري .

د درسي ممدو موادو او وسائلو په برکت دمفاهيميو او مطالبو زده کړه له مېخانيک خخه را وحې او زده کوونکو ته درسي مطالب په عيني او مشاهدوي ډول وراندي کېږي چې له مؤقتې زده کړي خخه په دائمې زده کړي بدلهږي .

د درسي ممدو موادو په کمک سره دماشوم یا زده کوونکي حواس مثلاً د اوريدو حس ، د باصرې حس ، دلامسي حس او نور د موضوع په ارتباط په مجموعي ډول په کار لوړدي .

زده کوونکي د فردې تقاوونو په اعتبار مختلف استعدادونه لري . زده کوونکي له درس خخه په بنه توګه استفاده کولاي شي ؛ مثلاً : یو زده کوونکي ته اورپدل ، بل ته، ليدل او درېم ته لمس زره رابنکونکي وي .

که چېږي له درسي ممدو موادو خخه د ضرورت مطابق کار واخیستل شي ، د تولو زده کوونکو مشکل په یوه ډول نه یوه ډول حلېږي .

دھينو تخنيکي ممدو موادو لکه تعليمي سينمايي پروگرامونو ، رadio ، تيپ ، ريكاردر ، تلویزیون اونورو په مرسته د تېرو زمانو واقعات او تجربې په کم وخت کې او تمثيلي ډول زده کوونکو ته وراندي کېږي چې بنوونکي او زده کوونکو ته دېر ګټور او په زره پوري وي .

د زده کړي په پروسه کې له درسي ممدو موادو خخه استفاده کول کومه استثنائي جنبه نه لري . د تولو مفاهيمو د تدریس له پاره د درسي کومکي موادو آماده کول ضروري دي . البته د تکي باید په نظر کې ونيول شي چې داسي کومکي مواد ده هضمون غوبښتنې مطابق تهیه شي . د صنفي موقف له لحظه هم د ابتدائي دورې له شاکردانو خخه نیولي تر لورو او عالي تحصيلاتو پوري له درسي معاوناتو خخه دکار اخيستني ضرورت شته . مګر د هر صنف د غوبښتنې مطابق باید درسي کومکي مواد تهیه شي . دمثال په ډول هغو ماشومانو ته چې په لومري تولکي کې درس وايي ، اورېدل ، لوستل او ليکل په فظر کې دي . د دې مهارتونو د زده کړي له پاره له ډېرو ساده او محيطي شيانو خخه درسي ممد مواد تهیه کولاي شو . خو د لورو تولکيو او عالي تحصيلاتو د شاکردانو او محصلينو له پاره له مغلقو تخنيكي او کيمياوي موادو خخه د درسي ممدو موادو په توګه کار اخيستلاي شو .

لنده دا چې د درسي ممد مواد په زده کړه کې ستړ رول لري . دا په زده کړه کې د تجاربو د انعکاس اساسي وسیله ګنل کېږي . د درسي معاوناتو په مرسته له یوې خوا د هدف په لوري د شاکردانو لارښونه کېږي او له بلې خوا یې دلچسپي او فكري قوت لوري .

د ځینو ساده محیطی درسي ممدو موادو تفصیل :

الف : توره تخته (Black Board) : توره تخته د بنونکي او زده کونکو دکار تخته ده . په

تدریسي چارو کې تر درسي کتاب وروسته تر تولو درسي ممدو موادو خخه زياته استعمالپري .

د تورې تختې په مرسته بنونکي خپل درسي پروگرام په منظم ډول مخکې بیاپي . د درس عنوان ، د درس مهم تکي ، اصطلاحات ، فورمولونه او قاعدي پر توره تخته زده کونکو ته

توضیح کېږي .

پر توره تخته د ژې په زده کړه کې د مفاهيمو لوستل او ليکل او په رياضي کې د مختلفو

مسابي مسائلو مشق او تمرین کيدلای شي .

د هندسي قضایاوو ثبوت او دهندسي اشکالو ترسیم د توري تختې پر مخ په منظم ډول کېدلای شي . د دیني ، اجتماعي او طبیعی علومو په مفاهيمو کې حتی په تولو تعليمي دورو کې

(ابتدائي وي که عالي) توري تختې ته په درسي چارو کې ضرورت احساس کېږي . خکه خو په هر تعليمي او تربیتي محل او مؤسسه کې د تورې تختې موجوديت یو اساسي شرط دی .

د تورې تختې يا په بل عبارت دکار د تختې ځینې عمدہ خصوصیات دادي :

۱. مساحت : توره تخته يا دکار تخته باید نه ډېره لویه او نه ډېره کوچنۍ وي ؛ بلکې د

تدریس له پاره مساعده او مناسبه وي . معمولاً دا باید د (0.13 cm) په اوږدوالي او

د (90 cm) په عرض پیزاین شي .

۲. د تختې رنګ : لکه له نامه خخه یې معلومېږي ، دا تخته باید تور رنګ ولري . خو دا چې

د بنونکي او زده کونکو دکار د تختې په نوم یادېږي ، نو علاوه پر تور رنګ ماشي ، سپین ،

نسواري او سرمه يې رنگ هم ورته انتخابيدا شي . هغه مواد چې پر تخته ورباندي کار کېږي ، لکه تباشير او بورډ ، مارکر باید د تختې د رنگ مخالف وي چې لوستل يې آسان شي .

۳. د تختې نصبول : د کار تخته باید په صنف کې د زده کوونکو د قد او جسامت په تناسب د صنف په یوه مناسبه ارتفاع نصب شي .
۴. د کار تخته باید نه زباته کلکه او نه زياته نرمه وي ; بلکه له یوه ډول معتدلو موادو لکه د اړچې له لرګي خڅه باید جوړه شي .
۵. تخته باید په تولګي کې په داسي شکل نصب شي چې د نور وړانګې د زده کوونکو پر سترګو له مخامنځ لوري خڅه ونه لګېږي .
۶. د تختې کار باید په منظم ډول له بشی خوا خڅه شروع او کېښې خوا ته حرکت وکړي .
۷. د تختې ضمني وسایل باید مخکې له مخکې آماده او د کار له ختمېدو سره سم تخته باید پاکه شي .

ب: فلليني تخته : لکه چې له نامه خڅه يې معلومېږي دا تخته له فلليني توکر خڅه جورېږي . اما د فلليني توکر په نه موجودیت کې کیدا شي . د نورو پت لرونکو توکرو خڅه هم جوړه شي . په دې شرط چې د نورو ضمني موادو لکه تکه يې او کاغذې تصاویر او شکلونو د جذب خاصیت ولري . فلليني تخته د ماشومانو د علاقې وړ درسي ممدو موادو خڅه دی او بنوونکي له دي تختې خڅه په خپلو درسي پروګرامونو کې د مختلفو سویو او مضامينو په تدریس کې استفاده کولای شي .

فلليني تخته په دېر آسان او ساده ډول په او په دېر ارزان قیمت جورېډلای شي ; مثلاً : یو

متر ایرن رنگ فلليني توکر را اخلو او د تختې په شکل يې تنظيموو او د تولگي په يوه مناسب خای کې يې په موقتي او يا دائمي پول حړوو او په تدریس کې ورڅخه کار اخلو .

هغه ضمني مواد چې د فلليني تختې د استفادې له پاره لازم دي دا دي :

۱. تصویرونه ، شکلونه او علایم چې په مختلفو رنگونو له فلليني توکر او يا کاغذ څخه جور شوي دي.

۲. قطع شوي حروف چې له کاغذ څخه جور شوي وي .

۳. قطع شوي اعداد چې له کاغذ يا توکرو څخه جور شوي وي .

۴. قطع شوي هندسي شکلونه چې له کاغذ يا توکرو څخه جور شوي وي .

۵. قطع شوي جغرافیابی علایم او حدود او نور .

که چرې په کاغذ يا توکر کې د نېټلپدو خاصیت نه وي نو کولای شو چې له سربین يا رنګمال څخه کار واخلو .

ج : د نشراتو تخته : دا تخته چې د فرهنگي نشراتو د تختې په نامه هم یادېږي عموماً د تعليمي مؤسسي د هدایاتو ، تصاميمو او تصاویبو او د زده کوونکو د مقالاتو او مضامينو د خپرولو له پاره کارول کېږي .

د نشراتو تخته له نسبتاً نرم لرگي . نمخي او هغو نرمو موادو څخه چې له سنjac څخه د استفادې امکان په کې وي جورېدای شي . د دې تختې لویوالی کوچني والي د مؤسسي په غوبښني پوري اړه لري . مګر دا تخته باید په هغو ځایونو کې نصب شي چې زده کوونکي او د مؤسسي منسوبین يې په آزادانه بول مضامين او ليکل شوي حقائق ولوستلای شي . د بنوونځي عمومي صحنې او دهليز د دې تختې د نصب مناسب خای دي .

د - منحنی تخته : د درسي ممدو موادو په مروجو موادو کې يو هم پیک بورد يا منحنی تخته

ده . د يو ډول مسطح او خلور ضلعي شکله لرگي تختې خخه عبارت ده چې په هغه کې مناسب او سپنيز مېخونه ټک وهل شوي وي . ددي تختې په مرسته د ابتدائي دورې د زده کوونو له پاره د مختلفو اشکالو خصوصاً هندسي شکلونو له پاره کار اخيستل کېږي له دې تختې خخه د استفادې په وخت کې يو بند ربر ته هم ضرورت دی چې د هغه په مرسته مختلف هندسي شکلونه لکه : مربع ، مستطيل ، دائره ، مثلث او نور وبنوول شي .

ه - چارتونه : چارت د درسي کومکي موادو په کتار کې هغه بصری وسیله ده چې دکلمو . جملو ، تصویرونو يا اشکالو مجوعه د يوه نسبتاً لوبي کاغذ پېز مخ افاده کوي . چارت د مطالبو د بنه توضیح په منظور د ادارې او يا بنوونکي له خوا ترتیب او داستفادې په منظور آماده کېږي . چارت د مباحثو د اختصار د درسي مفاهيمو د بنه توضیح او د شاګردانو د دلچسپۍ له پاره په زړه پوري وسیله ده . له چارتونو خخه په تولو مضامينو کې کار اخيستل کېږي .

چارتونه د متشكله موادو او جورښت له نظره په مختلفو پولونو دسته بندی کیداړ شي چې

ئيئينې ډولونه يې دا دي :

الف : لوله يې چارت

ب : تکه يې چارت

ج : مقاويي چارت

د : فلپ چارت

ه : پر ده يې چارت

د تنبه اساسی طریقو ته توجه وکړي .

- له بنونکي سره د بشري ګډو روابطو په اړه د مسایلو په تشخیص ، تحلیل او تجزیه کې مرسته کوي چې د هغو په مرسته د تولگي د انظباطي مسایلو په حل کې بریالی شي او د انګېزې د مخصوصو اساساتو په باره کې چې په تدریسي چارو کې په کار ورل کېږي پوهه حاصله کري .
- بنونکي د تدریس په فن کې غښتلی کوي يعني د ټې جوګه کوي یې چې د هر زده کوونکي اړتیاوې ، علاقه مندی او ذوقونه په نظر کې ونیسي او په درک کولو کې یې حساس وي .
- بنونکو ته دستونزو د حل له پاره د پراخې او دوامداره لارښونې زمينه برابروي .
- یو شخص د نورو اشخاصو په هکله د قضاوت او حکم کولو په برخه کې محتاط کړي دا اصل یوازې د زده کوونکو په برخه کې نه ، بلکې د همکارو بنونکو ، نظارت چیانو او د زده کوونکو د اولیاوو په برخه کې هم د تطبیق وړ دي .
- تر تولو به طریقه چې هدف ته مو ورسوی دا ده چې پوه او تجربه لرونکي بنونکي د اروا پوهنې حقایق درک او له نورو سره په خپل روغږ او معامله کې متواضع وي په صبر او استقامت سره وکولای شي چې د تدریسي وضعې په بنه کولو کې زیار وکالی چې زموږ د بنونځيو او بنونې او روزنې وضع په حقيقي پول د قناعت وړ شي . حکه چې د بنونځيو وضع د اړونده تولنې د بنونې او روزنې بنکارندویه وي .
- تربیتي اروا پوهنې له زده کړې سره او پیدا ګوژي د هғي د تدریس له فنونو سره سرو کار لري. که چیرې پیدا ګوژي له تربیتي فلسفې او تربیتي اروا پوهنې سره مقایسه کړو نو

دا يو واقعيت دی چې د زده کوونکو د بنه تدریس په منظور د درسي ممدو موادو په کتار کې اصل شی چې په طبیعی او اصل ساختمان آماده شي ژور تاثیر لري . حکه چې محسوسات په ورخنی ژوئند کې له اهمو عناصرو خخه شمپرل کېږي او د زده کوونکو له پاره په تربیتی فنوونو کې باید ځیس او عمل پایه او اساس وکنبل شي . ئینې وختونه داسې کېږي چې د اصل شي د نه موجودیت او يا دا چې اقتصاداً نه شو کولای چې د ضرورت وړ شی شاګردانو ته تهیه کړو او یا دا چې د پېر غتوالي له کبله نه شو کولای اصل شي صنف ته حاضر کړو . په دي صورت کې بله چازه نه شته چې د اصل شي په عوض له هغه وسایلو خجھه کار وانه خلو چې اقلًا د شاګردانو په ذهن کې د موضوع په ارتباټ یو ذهنی تصور پیدا شي . له هغه وسایلو خخه یوه وسیله موبيل دی .

موبيل د اصل شي یوه جوره کړای شوي نمونه ده چې ممکن له اصل شي خخه کوچنی او يا لویه وي مګر په زده کړه او تدریس کې پېر گټور او ارزښتنګ وي .

د موبلونو په کومک سره شاګردان ، د پېرو مشکلو او پېچلو مسایلو په زده کړه باندې په دېرہ آسانی سره بریالی کېږي .

د موبلونو په مرسته شاګردان کولای شي د اصل شي په هکله معلومات تر لاسه کړي . دموبيل په مرسته عملاً شاګرد په کار لوېږي . له شاګرد سره د موضوع په ارتباټ علاقه او دلچسپی حاصلېږي . د موبيل په مرسته د زده کړې زمانی فاصله لنډېږي ، دا حکه چې د شاګردانو جسمی او ذهنی قواوې په بنه دول کېږي . مسلکي زده کړه او همدارنګه په تخنیکي چارو کې له دې وسیلې خخه په زیاته پیمانه کار اخیستل کېږي ، علاوتاً په اشتھاراتو او نورو تجارتي پروګرامونو کې له دې وسیلې خخه په کافي اندازه کار اخیستل کېږي .

له موبلونو خخه د اکثره مضامينو د زده کړې په پروګرامونو کې استفاده کېږي . خصوصاً په جغرافیه ، ریاضي ، فزیک ، بیولوژي ، نظامي تعليماتو ، طبیعت شناسی او نورو کې .

ز - هندسي بکس Geometry Box

له جيو متري بکس يا هندسي بکس خخه مطلب د هغو وسايلو او ممدو موادو يو سيت دی چې په رياضي او هندسه کې له هغوي خخه اکثراً کار اخيستل کېږي .

په جيو متري بکس کې طبعاً خط کش ، نقاله ، گونيا ، مثلث ، دائره کش دوسوزنه ، پنسل ، پنسل پاک او ئىنى نور ضروري وسايل شامل وي چې بnoonكى خصوصاً د رياضي او هندسي استادان د هغوي خخه د ضرورت مطابق په درسي مسايلو کې کار اخلي .

ح - چوټ (Abacus) : چوټ چې د حساب د ساده ماشين په نامه هم يادېږي ، د ابتدائي دورې د شاګردانو له پاره د حساب په زده کړه کې یوه ضروري وسیله ده .

چوټ يا ابکس په پېر ساده بول دیوه مستطيل شکله چوکات په بول ترتیبېږي چې په هغه کې د مریو مشخص تعداد په داسې بول منظم کېږي چې د هغوي له مخي د اعدادو طبقه مرتبه بندی او حتی د حساب خلورگونې عملې پر زده کوونکو باندې عملاً اجرا کېږي .

درسی پلان

پلان په لغت کې تدبیر، تخمین، او سنجش ته وایی او په اصطلاح کې پلان هغه ذهنی طرحه یا نقشه ده چې د یو کار د انجام له پاره دهغه فعالیتونه تنظيموي . پلانونه پېر ړولونه لري . دلته مور له تدریسي پلانونو څخه بحث کوو او درې ډوله تدریسي پلانونه تر نظر تپروو .

درسي پلان يوه منظمه او سيسـتماتيـكـه تـگـلـارـه دـه چـې دـهـدـفـ دـتـرـ لـاسـهـ كـولـوـ لهـ پـارـهـ دـ
بنـونـکـيـ اوـ زـدـهـ كـوـونـکـوـ تـولـ فـعـالـيـتـونـهـ اوـ دـاـسـيـ موـادـ پـهـ کـېـ شـامـلـ ويـ.
دـ بـنـوـونـېـ اوـ رـوزـنـېـ دـ هـدـفـونـوـ تـرـ سـرهـ کـېـدـلـ دـ بـنـوـونـکـيـ دـکـارـ پـلاـنـ پـورـېـ اـرـهـ لـريـ .ـ حـکـهـ چـېـ پـهـ
تـولـگـيـ کـېـ درـسـ پـهـ حـقـيقـتـ کـېـ دـ بـنـوـونـکـيـ لـهـ جـواـ پـهـ اـسـاسـيـ شـکـلـ دـ بـنـوـونـېـ اوـ رـوزـنـېـ دـ
فعـالـيـتـونـ تـنـظـيمـولـ دـيـ .ـ درـسـ باـيدـ دـ زـدـهـ كـوـونـکـوـ دـ پـوـھـېـ دـ انـدارـېـ اوـ دـ زـدـهـ كـوـونـکـوـ لـهـ عمرـ سـرهـ
برـابـرـ ويـ اوـ دـ يـوهـ بـنـوـنـخـيـ دـ تـرـتـيـبـ شـويـ مـهـالـوـپـشـ لـهـ مـخـيـ تـدـريـسـ شـيـ .ـ

یو تعلیمی درسی واحد دمصمون له هدفونو څخه وي په همدي اساس هر درس خانته جلا جلا هدفونه او خاصیتونه لري . بنوونکي باید کوشش وکړي چې د مطلبونو او موضوعکانو مفهوم زده کوونکي درک او پرې پوه شي . بنوونکي ته ضروري ده چې د تدریس مله پېل څخه مخکي دکال په جریان کې د هر درس موفقیت معلوم او واضح کړي . له یوه درسي پلان څخه مقصد دا دی چې د زده کوونکو د استعداد او توان برابر د زده کوونکو تعلیمي تجربې منظمې کړو . چې زده کوونکي یې په ذوق او علاقې سره زده کړي . د دې هدف د تر لاسه کولو او خپل کار په بنه ډول تر سره کولو له پاره پلان ته ارتیا لیدل کېږي .

الف — کلني درسي پلان : بنوونکي د کلنی درسي پلان د جوړولو په وخت کې بايد درسي
 موضوعګانې او پر مختلل یې په نظر کې ولري . درسي ساعتونه . رخصتى . علمي سير . عملی
 کارونه . خلورنیم میاشتنی امتحان او په همدي پول له ټولکي څخه دباندې کارونه د جنتری او
 مهالوپش له مخي وښوډل شي . د تعليمي کال په جربان کې د درسي موضوعګانو وختونه تاکل
 کېدای شي او له همدي سببه بنوونکي ته د محیطي او طبیعي موادو او نورو څخه د کتې
 اخیستلو او د عملی کارونو د تر سره کولو زمينه برابرېږي .

کلنی تعليمي پلان د درسي موضوعګانو او د هغوي د تدریس وخت د عملی کارونو په ترسه
 کولو سره ، له ټولکي څخه د باندې درسونو ته متوجه کوي .

۱. د نوي تعليمي کال دمهالوپش په اساس د تعین شوو ورخو د مضمون د درسي ساعتونه
 شمېر په نظر کې نیول کېږي .

۲. بنوونکي د تعليمي کال له پېل او ختم څخه خبروي تعليمي میاشتې معلومې کړي او د جوړ
 شوي جدول په مربوطه ستون کې یې درج کړي .

۳. بنوونکي ته بايد د خلورنیم میاشتنی — کلنی امتحانونو او د اوري / ژمي د رخصتیو نیټې
 معلومي وي .

۴. بنوونکي بايد په کال او میاشت کې خپل تعليمي ساعتونه معلوم او تعیین کړي .

۵. که د بنوونکي درسي ساعتونه دعمومي رخصتیو سره برابر شي نو دبنوونکي له خوا بايد ياد
 داشت شي . په همدي پول په تقریبی ډول د مریضې او نورو ضرورتونو وخت په تعليمي کال
 کې په نظر کې ونیسي او د اصلې ساعتونو له شمېر څخه یې کم کړي .

۶. د ترتیب شوي جدول په مربوطه ستون کې د تعليمي کال دهري میاشتې د ساعتونو شمېر

ولیکی . شاید په بعضو میاشتو کې د رخصتیو له سببه د درسي ساعتونو تعداد کم يا زیات شي .

٧. د کتاب ټول مخونه د درسي ساعتونو په شمېر تقسیم کړي او د هرې میاشتی ساعتونه په مربوطه ستون کې ولیکي .

٨. درسي ساعتونو او صفحو په نظر کې نیلو سره د هرې میاشتی موضوعګانې او عنوانونه چې بايدتدريپش شي په مربوط ستون کې ولیکي .

٩. په هر عنوان یا موضوع پورې مربوط درسي او کومکي مواد او سامان بايد په پلان کې درج شي .

١٠. د بې زده کړې او تدریس له پاره بايد معلوم او تاکل شوي طریقې او میتودونه په نظر کې ونیول شي .

ب — میاشتنی درسي پلان : لکه چې مخکې وویل شو درسي پلانونه ډېر پولونه لري . لیکن مور د مسلکي سيمینار د وخت په نظر کې نیلو سره درې ډوله پلانونه انتخاب کړي دي . چې له کلنۍ ، میاشتنی او ساعتuar درسي پلانونو خخه عبارت دي . د دې پلانونو جورول د یوه بنوونکي له پاره ډېر ضروري دي .

خه وخت چې یو بنوونکي خپل کلنۍ پلان جوړ کړي ، خرنګه چې په کلنۍ پلان کې هدفونه ، مطلوبونه ، موضوعګانې او تعليمي فعالیتونه په ډېر لنډ ډول ځای شوي دي : بنوونکي دي ته اړتیا لري چې د تعليمي کال د هرې برخې هدفونه ، موضوعګانې ، مطلوبونه او تعليمي فعالیتونه په مشرح او واضح ډول ترتیب کړي . له همدي امله د میاشتی پلان جورولو ته ضرورت پیدا کړوي .

بنوونکی دمیاشتني پلان د جورولو په وخت کې کلنی درسي پلان ته گوري او د کلنی پلان له مخي دهغه میاشتی د درسي ساعتونو او عنوانونو د شمېر مطابق میاشتني درسي پلان جورووي . لومړی د میاشتني پلان له پاره یو جدول ترتیبوي چې نمونه بې له دې رسالې سره مل ده . او له کلنی پلان خخه د هماګه میاشتی مطلوبنه په اونيو کې په مفصل او مشرح ډول میاشتني پلان ته را نقلوي . په همدي ډول د مریبوطی میاشتی په موضوعاتو پوري مریبوط درسي مواد ، میتدونه او عنوانونه په تفصیل او واضح ډول لیکل کېږي .

ج — یو درسي واحد پلان : درسي ساعتuar پلان له منظم چمتواالي خخه عبارت دی چې بنوونکی بې تر تدریس له مخه ترتیبوي او په خپل تولکي کې بې تطبیقوي . بې له پلان خخه هیڅ یو بنوونکی نشي کولای چې په لازم ډول خپلو هدفونو ته ورسپري او یا د تدریس پراونه په منظم ډول تعقیب کري . په همدي اساس ضروري ده چې د خپلو تدریسي موضوعکانو له پاره پلان ترتیب کري . بنوونکی د درسي پلان تر جورولو له د مخه باید لاندی تکيو ته متوجه وي :

۱. بنوونکی دی د تدریس پر موضوع پوره تسلط ولري او د زده کري په فعالیتونو کې دی قابلیتونه پیدا کري .

۲. بنوونکی باید د بنوونکی او روزنکی د هدفونو په برخه کې پوره معلومات ولري او هم دی د تدریس اساسی او خصوصي هدفونه په نظر کنی ونیسي . حکه چې د دی هدفونو په پوهبدو سره هغه کولای شي خپلی تدریسي ستونزی حل کري .

۳. د یوه درسي پلان تر جورولو له مخه باید دی تکي ته متوجه واوسې چې زده کونکي وپېژندل شي او دهغوي فردی اختلافونه په نظر کي ونیول شي .

۴. بله کومه خبره چې د پلان تر جورولو له مخه ضروري ده ، دا د چې بنوونکی د واقعیت

او حقيقت له مخې خپل زده کوونکي او د زده کوونکو اړتیاوې په پېژنۍ او پوره کولو ته يې
خان چمتو کړي او خپله آماده ګې په پلان کې خای په خای کړي او مواد او سامان ورته
برابر کړي .

۵. بنوونکي باید په مناسبو او لازمو تكتيکونو باندي پوه شي چې تدریس بنه شي .
۶. بنوونکي باید د روانشناسی په اساساتو پوه وي چې د پوهې او زده کړي په مرحلو کې
زده کوونکو ته ګټور واقع شي او د اروآپوهنې له لارښونې سره سم له زده کوونکو سره د
اريکو په درلودلو سره له هغوي سره دزده کړي په برخه کې مرسته او همکاري وکولاي شي .

د یوه درسي ساعت د پلان اهميت : بنوونکي په هماځه درسي ساعت پوري اړوند د زده
کوونکو تول فعالیتونه په نظر کې نیسي او په پلان کې یې درج کوي . سره له دي چې د یوه
درسي واحد پلان په جورو لو کې ډېرې داسې نقطې شته چې د پلان اهميت او موثریت زیاتوي
خو مورد ذلته یو خو مهم تکي چې تدریس مؤثره کوي او له بنوونکي سره په تدریس کې مرسته
کوي وړاندې کوو :

۱. د یوه درسي واحد پلان جورو لو له بنوونکي سره مرسته کوي چې د ده یو ساعته کار دی
خپل تاکل شوي هدف ته رهنمایي کري اوله تشویش او ګډوډي خخه بي وزغوري .
۲. د ساعتuar پلان په لرلو سره مختلفو موضوعګانو تر منځ اړیکې پیدا کړي . په همدي ډول
د درسي موادو اړیکې له درسي فعالیتونو سره پیدا کوي او دا د دي سبب کېږي چې
بنوونکي په خپله موضوع پاندي تسلط ولري او له موضوع خخه خارج نه شي .
۳. درسي پلان بنوونکي ته د یوه مناسب تدریسي میتود د تاکلو اوهم د زده کوونکو د پر مختګ
د ارزیابې کولو زمينه برابروي او نتيجه یې تر لاسه کوي .

٤. درسيي پلان د وخت د ضايع کېدو مخه نيسی اوهم له بنوونکي سره مرسته کوي چې خپل

درس په منظم ډول پړاو په پړاو مخکي یوسې .

٥. درسيي پلان په پوره ډول بنوونکي ته دا موقع برابوري چې خپل درس خلصه کري او هم په

دي پاډه شي چې کوم فعالیتونه او مواد چېرته او په خه ډول په کار واچول شي .

د یوه درسيي پلان ااسي ګټي او وظيفې : د یوه درسيي پلان ګټي ډېرې زيانې وي دلته يې

يواخې یو خو ااسي ګټي او وظيفې څرګندوو :

١. مشکل او مغلق مطلوبونه او مواد په بنه ډول ترتیبېږي .

٢. په تدریس کې له مختلفو میتودونو او طریقو خخه کته اخیستل کېږي .

٣. په درسيي فعالیتونو کې زده کوونکو ته ونده ورکول کېږي .

٤. له درسيي موضوع سره برابر مناسب مواد نیارېږي .

٥. په پوره پاډ سره موثر تدریس کېږي .

٦. بنوونکي په تدریس کې خپل هدف ته رسېږي او داسي نور .

د یوه درسي پلان په جورولو کې باید لاندی اساسی مرحلې په نظر کې ونیول شي

۱. **د درس هدف او مطلب :** د تدریس په وخت کې هدف ته نزدې کېرو او که ترې لري کېرو (بنونکي باید پوه شي چې چېري ئم) ؟
۲. د زده کوونکو د پوهې سطحې معلومول او د زده کوونکو د سویي مطابق تدریس کول .
۳. په تدریس کې له مناسبو میتودونو خخه کته اخیستل .
۴. د دې له پاره چې هدف ته رسپدلي يو که نه د زده کوونکو ارزیابی کول .
د یوه درسي پلان د پلي کولو مرحلې :
يو درسي پلان لاندی مرحلې لري :
- I. **چمتو والى :** په دې بزرخه کې لاندی موضوعگانې شاملې دی .
- A. **الغ — سلام اچول :** د زده کوونکو د احوال پوبتنه کول ، د نظافت کتل حاضري اخیستل ; د درسي موادو ترتیبول په تولگي کې د زده کوونکو تنظيمول ، ... چې ذكر شي او داسي نور فعالیتونه چې باید اجرا شي خو په هر درسي پلان کې ضروري نه دی .
- B. **د تېر درس ارزیابی :** د تېر درس ارزیابی د موضوع دخرنکوالى په نظر کې نیولو سره په مختلفو طریقو سره کېدای شي لکه په تخته کار کول ، شفاهي پوبتنې کول ، عملی کار کول ، مباحثه کول او داسي نور .
- C. **کورنى کار :** کورنى وظیفه د درس یوه برخه ده . کورنى وظیفه د درس د مشق ، تمرین او تحکیم له پاره پېره مؤثره گنل کېري . نو د کورنى وظیفې په تعینولو او کتلو کي بنونکي باید لاندې تکي په نظر کې ونیسي :

د کورني کار کتل: په لاندي دوو طريقو سره بنونکي کولاي شي چې د وخت د ضايع کپدو
مخه ونيسي او په لې وخت کې په آسانې سره د زده کونکو له کورني کار خخه خان ډاډه کري.

• بنونکي هدایت ورکوي چې تول زده کونکي باید خپل کورني کار خپلي مخي ته پرانيزی .
يو زده کونکي کورني وظيفه لولي يا بې پر تخته باندي حل کوي . نور زده کونکي د هغه له
مخي خپل کورني کارونه اصلاح کوي او په عين وخت کې بنونکي د خو زده کونکو کورني
وظيفه چک کوي . په نوبت سره په هر ساعت کې د يو خو زده کونکو کورني کار په دقت
سره گوري .

•• بنونکي د ضرورت له مخي د تولکي زده کونکي په خو ګروپونو وبشي او ده ګروب
غربي د سر ګروب تر هدایت لاندي يو دبل کورني کار گوري . په همدغه وخت کې يو زده
کونکي خپل کورني کار پر توره تخته ليکي / لولي . نور زده کونکي ورسه خپل کار چک کوي.
بنونکي د تول جريان خارنه کوي .

د - هخونه: د اغېزمنې زده کړي له پاره بنونکي ته دا ضروري ده چې زده کړي ته
د زده کونکو ذهنې چمتوالي یقيني کړي او په خپله بې هم په منظم ډول خان چمتو کړي وي .
بنونکي د دي خبرې ضامن دی چې خان او زده کونکي دواړه د بنونې / زده کړي د
عمليي د سرته رسپدو له پاره چمتو کړي . د دي معنا دا ده چې بنونکي په خپل مضمون کې
ژوره پوهه ، د ورځنيو درسونو واضح مګر تغير منونکي پلان او د خپلو زده کونکو د هڅولو
توان ولري . تر خو د بنونې / زده کړي عمليه پېل کړا شي . دا د بنونکي دنده ده چې
زده کونکي تر تدریس مخکي زده کړي ته یوازې چمتو نه بلکې لبواں بې هم کړي . دا لازمي ده
حې زده کونکي له زده کړي سره علاقه ولري او د هغې پر ګټو وپوهېږي . زده کونکي تر

د پیدا گوژي په ماهیت به بنه و پوهېبرو — پیدا گوژي د نظر او عمل تر منځ اړیکي تینکوي .
تربيتي اروا پوهنه د زده کوونکي او تولني تر منځ له هغه سلوک او اړیکو سره علاقه لري چې
دواړه لوري په بنوونځي یا چاپېریال کې ورسره مخامنځ دي . دا علم د اروا پوهني د علومو له
ساحي څخه حقیقتونه انتخابوي چې د زده کوونکو پر زده کړه او وده باندې اغېزه لري .
د پیدا گوژي یا د روزني د فن په ساحه کې د نظر او عمل تر منځ اړیکي موجودي دي .
تربيتي فن د زده کوونکو په تدریس او تعلیم کې مستقیماً برخه لري د بنوونې او روزني پوهان
وايي چې " اروا پوهنه یو علم دي او تدریس یو فن دي . علوم هېڅکه نشي کولای چې مستقیما
فنون را منځ ته کړي نو بايد د تطبیق له پاره وسیله موجوده وي .
د مثال په ډول ، تربیتي فلسفه وايي چې د زده کوونکو تر منځ د همکاري روحيي ته انکشاف
ورکول بنه کار دي .

تر بیتي اروا پوهنه د دغه همکاریو د روحيي د ایجادولو وسایل او لارې چارې چمتو کوي .
پیدا گوژي د دغه وسایلو د تطبیق له پاره لارې هواروی نو د دې درې واړ و زده کړه د بنوونکو له
پاره حتمي او ضروري ده .

- څنګه چې بنوونه او روزنه د اشخاصو د ذهنی او اخلاقی روزني بنست تشكيلوي او د دې
په واسطه د افرادو پوهه زیاتېږي تجربې پیدا کوي او د یوې تولني کلتور له یوه نسل څخه
بل نسل ته لېردول کېږي او د یوې تولني افراد هڅوي چې له تولنیز ژوند سره توافق وکړي
د خپلو او د تولني د اړتیاوو په پوره کولو کې ونډه واخلي نو په هرډ اندازه چې د بنوونې
او روزني په کیفیت کې بنه والي راشي په هم هغه اندازه د تولني په وده او پر مختیا کې
زیاتوالی راخي . د دې له پاره چې دې هدف ته ورسپېرو نو تدریس بايد دا
ځانګړتیاوی ولري .

- د نظر او عمل تر منځ یو والي یعنی بنوونکي د درس موضوع ته د زده کوونکو او د تولني د

وظيفه شناسی زيات د شوق او علاقې له مخي بنه زده کړه کوي . که چېږي یو بنونکي موضوع ته جالبه او د مشغولتيا بنه ورکړي زده کونکي زده کړي ته تشويقېږي او د بنونکي / زده کړي د عملې نتیجي به تولو اړونده کسانو ته مثبتې وي .

زده کونکي درس ته دهخونې په نتيجه کې په درس کې په فعاله بول برخه اخلي . مسلكي او با تجربه بنونکي د زده کونکو د برخې اخیستنې احساس په لوره سویه ساتي او له مضمون سره د هغوي علاقه زياتوي . چې په خپل وار د دوي د تمرکز قدرت او په پاڼي کې د زده کړي توانې زياتېږي .

د اروا پوهنتي علماء په دې فکر دې چې د فعالې او مؤثرې زده کړي له پاړه زده کونکي د داخلې یا خارجي عواملو په واسطه زده کړي ته چمتو شي . او داسي وهخول شي چې د یوه خاص هدف په لور رهنمایي شي . هخونه کېدای شي چې په پوبنتنو کولو، د ورځني ژوند د اړوندو پرابلمونو په وړاندې کولو او داسي نورو طريقو سره وشي او زده کونکي زده کړي ته وهخول شي . کېدای شي د اړونده موضوع اړيکي له ژوند سره خرگندې کړي او موضوع ته دهغوي د اړتیاوو سره ارتباط ورکړي شي . دکار پروسه دلچسپه او په زړه پوري وښوول شي .

خرگنده خبره ده چې یو هخول شوی زده کونکي تر هغه بلکه چې یوازي په زوره زده کړه کوي . په خو راډېره بنه طريقة زده کړه کوي .

بنونکي باید کوبښن وکړي یو نوی پرابالم / موضوع په داسي توګه وړاندې کړي چې زده کونکي ورباندې کار کولو ته وهخول شي .

د بلې خوا خنکه چې هخونه د زده کونکو پوره توجه او فکري تمرکز ته ضرورت لري نو د تولکې فضا باید آرامه وي او داسي پوبنتنې مطرح شي چې ساده او د زده کونکو د سوې سره

برابری وي . لنده دا چې زده کوونکي هغه وخت بنه زده کړه کوي چې زده کړي ته وهڅول شي او بنوونکي ورته د درس ګتې په مجموعې توګه واضح کړي او وروښي چې په دي موضوعاتو پوهبدل زده کوونکو ته ګته رسوي .

II. د نوي درس پېل : د نوي درس معرفي کول د موضوع په نوعيت او د بنوونکي په مسلكي پوهسي پوري اره لري . په تخته د درس دعنوان تر ليکلو وروسته له زده کوونکو څخه په پوبنتنه پوبنتنه دټپ او نوي درس په ارتباط ورکولو نوي موضوع معرفي کېږي . د دي له پاره چې تدریس موثر شي . بنوونکي او زده کوونکي ژر او په آسانه سره د درس هدفونه تر لاسه کړي ، د خپل تدریس څخه بنه نتيجه واخلي . نو موضوع دي . د واقعي شيانو په کارولو سره زده کوونکو ته ور وېژنډل شي . زده کړه آسانه او تر بېره وخته پوري يې په ذهن کې پاتې شي .

پر حقيقی شيانو سر بېره ، نمونه يې ، تصويري ، مشاهده يې ، تمثيلي او تخنيکي مواد لکه مویلونه ، نقشې ، تصويرونه ، چارتونه ، کارتونه ، او پوسترونه هم د موضوع په معرفي کولو کې دېر اهمیت لري . نبوي درس دي له مشخص څخه د نیم مشخص او مجرد په لوري يا آسان څخه د مشکل په لوري رهنمایي شي .

دحقيقی شيانو او محطي درسي موادو په کارولو سره زده کړه په زړه پوري کېږي . د فکر کولو له پاره زده کوونکو ته وخت ورکول کېږي . هڅه دي وشي چې زيات فعالیتونه زده کوونکي په خپله وکړي . بنوونکي دي لارښونه او مرسته وکړي . د درس د اړوندو موادو انتخابول او برابرول هم د بنوونکي په ابتکار ، مسلکي پوهې ، محطي شرایط او مسلک سره د بنوونکي په علاقې پوري اره لري . د موادو څخه دي په مناسب ډول کار واخیستل شي .

د تدریس دا مرحله د بنوونکي او زده کوونکو د عملی فعالیتونو تر سره کولو عملی جريان دی.

چې گام په گام يې د درس هدفونو ته نژدي کوي . پېر فعالیتونه باید په خپله زده کوونکي

وکري يعني زده کوونکي باید د درس مرکزوي او تدریس با معنا او عملی جنبه ولري .

که چېرې درس په تجربه پېل شوی وي نو بنوونکي / زده کوونکي په تجربې پوري مربوط

سامان او مواد واضح کوي او زده کوونکي په تربیت که د تجربې او بیا د درس د موضوع د هدف

په لوري رهنمايې شي . د تجربې د نتيجو په باره کې مناقشه او بحث پري کوي . نوي او ګران

اصطلاحات پر تخته ليکي او معنا کوي .

که چېرې درس په فورمول/ رابطه پېل شوی وي . نو زده کوونکي / بنوونکي لوړۍ د دي

رابطي اجزا او د اجزاوو تر منځ اړیکې او اړوندې واحدونه توضیح کوي .

او بیا په دي رابطو پوري اړوندې مسایل پر تخته او په کتابچو کې حلوي . چې زده کوونکي

وکولاي شي چې د درس مفهوم په خپله ژبه ووايي او هڅه دي وشي چې د موضوعکانو او

مفهومونو اړیکې له وړخنې ژوند سره ورکړای شي . سرېږه داسي سوالونه او پرابلمونه دي زده

کوونکو ته ورکړای شي چې د زده کوونکو د ژوند او چاپېریال سره اړیکې ولري .

III. مشق او ترين : د دي له پاره چې دنوي درس پوهالي شوی وي او د زده کوونکو ذهنی

قوې منظمې شي نو زده کوونکي په عملی ، تحریري یا شفاهي پول د درس په اړوند

فعالیتونه سرته رسوي . په عملی پول د یو فعالیت یا تجربې مشق کول – یا په توره تخته

د ځینو سوالونو حلول او نور سرته رسوي .

دا مرحله زده کوونکو ته موقع ورکوي تر خو – په آزاده پول خپل پېت استعدادونه په کار

واچوي او د لا زياتي زده کړي د حاصلولو له پاره آماده شي . د بلې خوا په دي مرحله کې

د زده کوونکو درسي ستونزې معلومېږي .

زده کوونکی د استعدادونو له پلوه پېژندل کېږي او اړتیاوې یې په ګوته کېږي . د عملی زده کېږي د مشق کولو په نتیجه کې د زده کوونکو نظری زده کړه ثبات مومي او د زده کوونکو د فطری او طبیعی غوبنټنو سره برابر د ژوند او اجتماعي امورو په اړوند مسايلو کې د ستونزو په حل کې فعاله ونډه اخلي . په مشق او تمرین کې د زده کوونکو حسي او ذهنی قوي په واقعي پول وده مومي او کومه زده کړه چې د مشق او تمرین له برکته تر لاسه کېږي کېډاۍ شي د انسان په عملی ژوند کې دایمي بنه پیدا کري .

په لوړنيو زده کړو کې د مشق او تمرین له پاره د بېرو ساده محیطی موادو خخه هم کته اخیستلاي شو ، د دي له پاره چې ټولو زده کوونکو ته ونډه ورکړای شي نو تولگي دي په مناسبو ګروپونو تقسیم شي ځکه چې هدف ژر تر لاسه کېږي او د ونډي اخیستلو او فعالیت مقدار خو چنده کېږي . د بلې خوا د مشق او تمرین وخت باید وتاکل شي او د مشق او تمرین د لارښونو سره سم دي فعالیتونه سرته ورسېږي . د مشق او تمرین کار دي واضح شي تر خو زده کوونکي د مشق او تمرین په طریقه پوه او په عملی ژوند کې حقیقتونه په آسانی سره زده کېږي او معقوله ګته ترې واخلي .

VI. لنډیز او ارزیابی : د زده کوونکو خخه د اړونده موضوع پوبنټنې کېږي تر خو بسوونکی دا معلوم کړای شي چې درسي هدفونه خومره لاس ته راغلي دي . کوشش دي وشي چې په دي مرحله کې د ضعيفو زده کوونکو خخه پوبنټنې وشي . د ارزیابی د نتیجي په مخي لوستل شوې موضوع په لنډ بول یو څل بیا تکرارېږي او بېر فشار ضعيفو تکو باندې اچول کېږي . د موضوع په اړوند د زده کوونکو د علمي سوېږي برابره کورنۍ وظيفه ورکړ شي . کورنۍ وظيفه د درس یوه ضروري برخه ده . د درس ځینې مشکلې برخې چې زبات مشق او تمرین ته ضرورت

لري کولاي شو : چې د کورني کار په ډول یې زده کوونکو ته ورکړو تر خو په کور کې په دې موضوعاتو باندي کار وکړي د بلې خوا کورني کار زده کوونکي مجبوروی چې د موضوع په باره کې د تولګي خخه د باندي نور معلومات را تول او ترتیب کړي او تولګي ته یې را وری . کورني کار دې نه پېر زیات او نه پېر کم وي او په راتلونکي ورڅ کې دې ضرور وکتل شي او اصلاح دې شي تر خو د زده کوونکو غلطیو او نیمګرتیاواو ته بنوونکي متوجه شي .

د کورني کار تعینول :

- بنوونکي باید د کورني کار له پاره لازم او واضح هدایت ورکړي .
- کورني کار باید د زده کوونکو له سوپې یې سره برابر وي .
- کورني کار باید د درس له موضوع سره ارتباط ولري .
- د کورني کار په اړوند باید مخکې له مخکې ورته مثالونه حل شوي وي .
- کورني کار باید په مناسبه اندازه وي چې زده کوونکي یې په پوره مينه او توجه تر سره کړي . شاقه او ستړي کوونکي کار نه وي .

بنوونکي باید تول هغه زده کوونکي چې کورني کارونه یې په بشه ډول سرته رسولي وي تشویق کړي او داسې زده کوونکي د تولګي په وړاندې وستایي . دا کار د کورني کار سرته رسول ګرندي کوي او هغه زده کوونکي چې یا کمزوري یا خپل کورني کارونه سرته نه رسوي باید متوجه کړای شي . بنایي بنوونکي لایق او پوه زده کوونکي وګوماري چې له ضعيفو زده کوونکو سره د هغوی په کورنيو کارونو کې د ګروپي کار په شکل سره مرسته وکړي .

د تدریس میتدونه

میتدود له یونانی کلمې میتدوس Methodology خخه اخیستل شوی چې د یوې ستونزې یا مسالې د حل د لاري او طریقې معنا لري . د بنوونې او روزنې پوهانو میتدونه په مختلفو بولونو تعريف کړي دي ، چې تقریباً تول بې په لپ توبیر سره ورته دي : مثلاً :

- میتدود زده کړي او روزنې یو لړ منظم او جوړونکی فعالیتونه دي چې بنوونکی او زده کوونکی د تدریس مطلوبو هدفونو ته رسوي .
- میتدود یو لړ تعمیري او جوړونکي فعالیتونه دي چې زده کوونکي هدف ته رسوي .
- میتدود هغه منظمه طریقه او تګلاره ده چې د یوه علمي موضوع د درک او زده کړي له پاره انتخابېږي .

د تدریس د میتدونو اهمیت :

میتدود د بنوونې او روزنې د مسلکي مضمونونو د ملا د تیر حیثیت لري . بې له میتدودو خخه د تدریس عملیه په بنه توګه تر سره کبدای نه شي . هغه بنوونکی چې تر روزنې لاندې نیول کېږي ، اړتیا لري چې که امکان ولري ، د تدریس په تولو لارو او چارو وپوهېږي . او په دې پوه شي چې ولې د تدریس په مختلفو طریقو تاکید کېږي میتدود د پوهې دتر لاسه کولو له پاره یوه وسیله ده . د دې له پاره چې تدریس یې گټور تمام شي بنوونکی په کې له خپلو مهارتونو خخه کار اخلي . د میتدونو اهمیت په لنډه توګه داسې توضیح کېږي :

- کله چې په تدریس کې د مناسبو لارو خخه استفاده وشي ، بنوونکی د زده کوونکو علاقه خان ته ور اړولی شي .

- د تدریس مناسب میتدود د بنوونکی وخت او توانایي له ضایع کیدو خخه ساتي .

- د تدریس میتود د تصادفی او غیر منسجم تدریس مخه نیسي او په درس کې بې نظمي .

وار خطابي نه را منځ ته کېږي .

- مناسب میتود د زده کوونکو پوهه او مهارتونه زیاتوي .

د تدریس د میتودونو ډولونه :

I - د عملی تدریس میتودونه .

II - د شفاهي تدریس میتودونه

III - د سمعي او بصری تدریس میتودونه .

I = **د عملی تدریس میتودونه** : د بنوونې او روزنې پوهان پر عملی میتودونو زیات تینګار کوي.

حکه چې د دې میتودونو په مرسته د زده کوونکو زیات حواس په کار اچول کېږي . په عملی

میتودونو کې د فعالیت مرکز زده کوونکي وي . بنوونکى زده کوونکو ته بنوونه کوي او خاري بې

. زده کوونکي په خپله په عملی توګه فعالیتونه کوي . خو پير وخت يو زیات شمېر بنوونکي د

تدریس په ئینو میتودونو لکه نمایشي ، تجربی او داسې نورو کې فکر کوي چې په عملی توګه

کار او فعالیت شوی دی او د یوه تن زده کوونکي يا د زده کوونکو یوې دلي په واسطه د یوې

تجربې کول يا د یوه تربیتی فلم بنودل او يا د یوه خاص حالت تمثیلول عملی فعالیتونه کني .

خو د تدریس د اصولو له مخې د عملی میتودونو له نوم او عملی اړخ سره بنه سمون نه خوري .

حکه چې قبول زده کوونکي به هغه عملی مشاهده کړي . خو که له زده کوونکو څخه وغوبښتل

شي چې کومې تجربې چې تاسو ولیدې او يا کوم عملیات چې تاسو په فلم کې وکتل هغه تر

سره کړي . طبیعی ده چې پير زده کوونکي هغه فعالیتونه په اصلی بنه او بنه توګه تر سره کولي

نه شي او د کار او فعالیتونو په اجرا کې به پېړې نیمګړتیاوې ولري . دا نیمګړتیاوې هغه وخت

له منخه تللى شي چې زده کوونکي په خپله فعالیتونه وکري . نو عملی میتود هغه وخت بهه
تطبیق کېږي چې تولو زده کوونکو ته د کار او فعالیت زمینه برابره شي او په خپله عملی توګه
کار وکري .

جان دیوی امریکایی عالم وايی چې د عمل کولو په برخه کې دې مهم تکی ته توجه په کار
د چې هر عمل انسان له پاره دوه ارزښته لري . یو دا چې د کنځکاوی میل یې هخوي او
تجربې یې زیاتوی ، او بل دا چې له هغه خخه عملی استفاده کوي . یعنې خه چې یې عمل
زده کري دی دژوند د مسئلو او مشکلاتو په حل کې ځنې کار واخلي .
لومړۍ ډول ته یې نظری ارزښت او دوهم ډول ته یې عملی ارزښت وايی . جان دیوی د کار
په عملی ارڅ معتقد دی او وايی چې د پروګرام او بنوونځی هغه مواد او موضوعګانی د ارزښت ور
دي چې عملی جنبه ولري او د انسان ژوند بهه او خوشحاله کري . په دې اساس ، د بنوونې او
روزنې غرض یوازې د پوهې خپرول نه دي . بلکې له پوهې خخه په ژوند کې عملاً کته اخیستل
دي یعنې خه چې زده کوي ، وېړی ازمایی یا یې تجربه کړای شي : ځکه چې بریالیتوب د خدا
په نتیجه کې را منځ ته کېږي .

د عملی میتود هدفونه :

- د زده کوونکو پنځه گونی حواس په کار اچول او مهارتونو ته یې وده او پراختیا ورکول .
- په خپله د زده کوونکو له خوا د مسالې حل پیدا کول .
- دزده کوونکو ابتکاري قوه په کار اچول او تولو زده کوونکو ته د کار او فعالیت زمینه برابرول .
- له زده کري سره د زده کوونکو دلچسپی او علاقه زیاتول او اسانه کول تر خو دزده کوونکو
په ذهن کې هغه تر پېړه وخته پاتې شي .

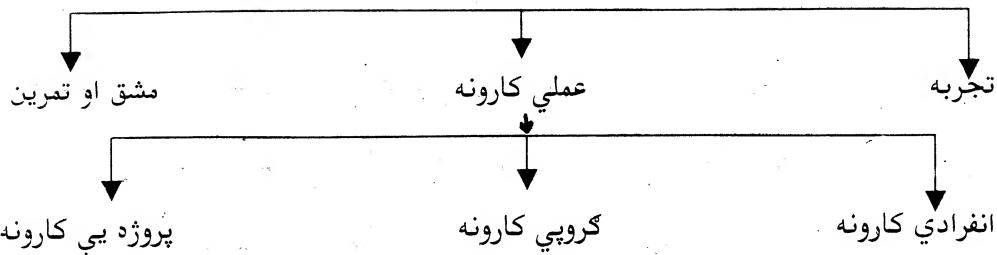
د عملی میتود گټې :

- خرنګه چې په دې میتود کې کار او فعالیت عملی وي نو موضوع ته د زده کوونکو پام زیات ور اړول کېږي .
- د دغه میتود په واسطه تدریس دخانګري ، ګروپ او پروژه یې کارونو په ډول بنه تمامېږي .
- په عملی میتود کې هر زده کوونکی د فعالیت مرکز وي .

د عملی میتود ګړنلاره :

- داسې درسي موضوع دې انتخاب شي چې په عملی توګه په کې کار او فعالیت وشي .
- د تطبیق له پاره یې دې مناسب او منظم درسي پلان جوړ شي .
- د کار طریقی دې په واضح توګه وښوړلې شي چې په خانګري ؛ ګروپي یا پروژه یې ډول تر سره شي .
- هغه مواد اووسایل چې اړتیا ورته لیدل کېږي باید مخکې له مخکې تهیه شي .
- د کار او فعالیتونو د وېشلو په وخت کې دې د برخه والو استعداد او علاقې په نظر کې وېیول شي .
- د پروګرام برخه وال دې یو بل ته د خپلو اجراتو په باره کې معلومات ورکړي .
- مربي دې د کار او فعالیتونو نتیجه گیري ووايي .
- مربي دې د کار او فعالیتونو نیمګرتیاوې برخه والو ته په ګوته کړي .

عملی میتودونه

د تجربی او ازمیت میتود :

د علمی حقایقو په خیرنه او سپرنه کې تجربه فوق العاده رول لري . تجربه په لغت کې د ازمایښت او امتحان په معنی راغبی ده . اصطلاحاً . تجربه هغه عملی زده کړه ده چې د هغه په مرسته دقایقو قانونمندي کشف او د استفادې امکانات یې تر لاسه شي . په تجربه کې له عملی اصولو او قواعدو خخه کار اخیستل لازمي دي . دخینو موضوعاتو تدریس او زده کړه په شفاهي او نظری ډول بنه نه کېږي خو کله چې بنوونکۍ / زده کوونکۍ هغه تدریس او زده کړه په عملی ډول تجربه کړي درک یې اسانه کېږي .

د تجربې د میتود هدفونه :

- د تجربې په مرسته دشیانو فزیکي او کیمیاوي خواص پیژندل .
- د تجربې په مرسته د ژوري پوهې حاصلېدل او ژر له ذهن خخه نه وتل .
- د زده کوونکو حرکي حس ته وده او انکشاف ورکول .
- زده کوونکۍ د لابراتوار د کار له سیستم او د وسیلو له استعمال سره آشنا کول .
- د تجربې په مرسته دشیانو ګټور او غیر ګټور اړخونه پیژندل .

ژوند سره ارتباط ورکري .

- د درس موضوع په دېره مينه — زده کوونکو ته دasicي وراندي شي چې زده کوونکي يې په
اهمیت پوه او د زده کري سره يې علاقه پيدا شي .

- د درس په وراندي کولو کي د زده کوونکو عمر ، استعداد ، او تجربه په پام کي ونيول شي
او درس ورته په ساده کلمو وراندي شي نوبنت او ژور فکر کولو ته وهخول شي .

- په زده کوونکو کي د مسؤليت احساس وروزل شي او په دې پوه شي د خه له پاره
بنوونخي ته راخو — په تولنه کي زموږ مسؤليت خه دي : او تولنه له ما خه غواړي .

- زده کوونکي دasicي وروزل شي چې په خپل ئان بې اعتماد او باور پيدا شي او هڅه وشي
چې ئان او تولنه په خپلو پنسو ودروي د سم قضاوت کولو احساس يې وروزل شي او په
تولنه کي انساني اړیکو ته وده ورکري .

د دې له پاره چې پورتني هدفونه لاس ته راشي نو تعليمي نصاب ، باید د تولنه د اړتیاواو
سره سمون ولري . تدریس کوونکي باید سابقه او تجربه ولري او تدریس په مينه پر مخ
بوزي — د پلان سره تولکي ته لار شي او د آماده کي په درلودلو سره د مناسبو میتدونو څخه
کار واخلي او تدریس پري اغیزمن کري او اغېز من تدریس کولاي شي چې د زده کوونکو او
تولنې د دوامداره ودې باعث وګرځي او زده کوونکي د راتلونکو نقشونو د سرته رسولو له پاره
چمتو کري د دې هدف د پوره کولو له پاره پوه ، تجربه لرونکي او با احساسه بنوونکي :
غښتلی تعليمي نصاب ، په زړه پوري درسي مواد او وسائل ، د زده کوونکو او تولنې علاقه
مندی او د بنوونکو او زده کوونکو هخونې ته اړتیا ده تر خو زده کوونکي وهخول شي چې په
درسي فعالیتونو کي په فعاله ډول برخه واخلي .

تجربې په لابراتوار کې تر سره کېږي په لابراتوار کې لازم او ضروري مواد او وسایل د تجربو له پاره موجود او اماده وي . مثلاً : د کیمیاوهی عناصرو نمونې ، تیزابونه ، القې ، تیستیبونه او دasic نور ... ئینې ساده تجربې لابراتوار نه غواړي په ساده وسیلو سره په توګکې کې هم کیدای شي . مثال : له اوپو سره د کلسیم اکساید تعامل یو اکزوترمیک (حرارت تولیدونکی) تعامل دی . زده کوونکی د دې تجربې په لیدو سره د اکزوترمیک په معنا بنه پوهېږي . د تجربې میتود د زده کېږي یو بنه میتود دي .

که یو بنوونکی یا یو برخه وال یا یوه ډله زده کوونکی یوه تجربه وکړي نو د نورو زده کوونکو له پاره د مشاهدې حالت غوره کوي او که هر زده کوونکی تجربه وکړي نو د عملی کار حالت غوره کوي .

د تجربې میتود کړنلاره :

- د تجربې موضوع او هدف باید برخه والو ته توضیح شي .
- د تجربې له پاره باید دقیق پلان ترتیب شي .
- د تجربې د ضرورت ور مواد او وسیلې باید تهیه شي .
- د تجربې مواد او سامان باید برخه والو ته ور و پېژندل شي .
- هغه خطر ناک مواد چې په تجربه کې استعمالپري باید زده کوونکو ته تر تجربې مخکې معرفی شي .
- د تجربې په هره برخه کې باید لازم توضیحات ورکړل شي . په اخر کې له برخه والو څخه د تجربې د نتیجې په باره کې شفاهې پونټتې وشي او برخه وال دې هغه بیان کړي .

عملی کارونه :

عملی کارونه د عملی میتودونو له جملې خخه دي . عملی کارونه د لومنیو بنوونخیو په پروگرامونو کې عمومیت لري . معمولاً د عملی کارونو اساسی مطلب زده کوونکو ته عملی زده کړه ورکول دي چې د ژوند او اجتماعي چارو په اروندو مسایلو کې د پرابلمونو اومشکلاتو په حل او فصل کې فعاله ونډه واخلي .

د عملی کارونو په کولو کې نظری زده کړه استحکام او ثبات مومي ، زده کوونکو ته د هغوي د فطرتي او طبیعي غوبنتنې مطابق دکار او فعالیت زمینه برابره او ضمناً په درسي پروگرام کې د زده کوونکو په ګته تنوع پیدا کېږي په عملی کارونو کې مؤثر عامل د عملی کارونو تنظیم دي . د عملی کارونو تنظیمول د درسي موضوع او درسي معدو موادو له نوعیت او کمیت سره نژدې رابطه

لري . عملی کارونه دا دي :

الف : انفرادي عملی کارونه

ب : ګروپي عملی کارونه

ج : پروژه بې عملی کارونه

الف — انفرادي عملی کارونه : په درس کې انفرادي عملی کارونه هغه فعالیت دی چې پر هر یوه زده کوونکي باندي په مستقل ډول عملی کېږي . مثال : کله چې بنوونکي د دینیات په مضمون کې تیم په عملی طریقه وکړي نو بیا عین عملیه په هر زده کونکي باندي اجرا کوي .

ب — ګروپي عملی کارونه : دا دیو شمیر افرازو مشترک فعالیتونه دی چې د یوې خاصې او مشخصې موضوع له پاره کېږي . ګروپي کارونه د تدریس یو بنه میتود دی . دا میتود زده کوونکي هخوي چې زیات کار وکړي په دې میتود کې مشق او تمرین زیاتېږي . بنوونکي د

زده کوونکو د ذهنی او جسمی توانایی په نظر کې نیولو سره د مذاکرې ، مناقشې ، ازمونې او نورو مقصدونو له پاره د تولگی زده کوونکي پر مختلفو گروپونو وېشي . زده کوونکي هخول کېږي چې په گروپي کار کې دیر خه وګوري ؛ غور ونيسي ؛ ولولي ؛ فکر وکري ؛ ولیکي او بې له وبرې خپل نظرونه وراندي کړي .

د گروپي کارونو ګټې :

- زده کوونکي په کار او فعالیتونو کې بنه برخه اخلي .
- د افهام او تفهم مهارت یې قوي کېږي .
- په گروپي کار کې د انتقاد قبلولو روحیه پراختیا مومي .
- د گروب د غریبو پوهه یو بل ته په بنه یوں انتقالېږي .

د گروپي کارونو کړنلاره :

- بنوونکي دي د گروپي کارونو په وخت کې لاندې تکي په نظر کې ونيسي :
- د ضرورت له مخي دې د گروب شمېر زبات يا کم کړي .
- د گروپي کار لارښونه باید واضح وي .
- بنوونکي باید گروپونه کنترول او سوالونو ته خواب ووايي .
- زده کوونکو ته دي داسې وظيفه ورکړل شي چې د اجراکولو توان یې ولري .
- د گروپي کارونو له پاره دي معلوم وخت ورکړل شي .

ج - پروژه یې عملی کارونه : به له ايز فعالیتونه دي چې د یوه تولگی زده کوونکو د ژوندانه د عيني شرایطو پر بنا د هربې تر نظر او رهنمایي لاندې کېږي . دا میتوود د جسمی اجتماعي ، عاطفي او ذهنی فعالیتونو د کولو له پاره یو بنه میتوود بلکېږي .

د نولسمی پېرى په آخر کې جان د يوې امریکایي عالم (۱۸۵۹ — ۱۸۵۲) وویل چې فردی
 فعالیتونه مهم نه دي . د هغه مناقشه دا وه چې ماشومان باید ژوندانه ته آماده شي او دا هغه
 وخت امکان لري چې دوى د ژوندانه په کارونو کې برخه واخلي . په دي اړوند د اسلام په
 مبارک دین کې ۱۴ پېرى پخوا بشر ته لارښوونه شوې چې ماشومان ډژوندانه په چارو کې شریک
 کړي . دغه راز زده کړه دي وکړي چې راتلونکي ژوند ته آماده شي او خپل چاپېریال کې په
 خوشحالی ، روغتیا ، سوله ، امن اوږدیا لیتوب سره ژوند وکړي . دا کار هغه وخت کیدلی شي
 چې زده کوونکي د ژوندانه له اصلی پدیدو سره په تماس کې وي . د پروژه یې کارونو په ذریعه
 زده کوونکي حقيقي ستونزې پېژنۍ او دحل له پاره په تولنیزه توګه کار کوي .
 بنوونکي باید هونبیار وي چې تول زده کوونکي په پروژه یې کارونو کې برخه واخلي . که
 داسي ونه شي نو یو شمېر زده کوونکي به مايوس او بیکاره پاتې شي . دا میتود زیات وخت ته
 اړتیا لري . په هره موضوع کې عملي کیدلی نشي . د پروژه یې کار هدفونه باید زده کوونو ته
 واضح شي او باید نتیجه ځنې تر لاسه کړي . بې له دي به دا کار زده کوونکو ته هسي یوه
 ساعت تیرې او تفریح وي :

مشق او تمرین :

مشق او تمرین د زده کړي عنعنې او طبیعې طریقې دي . مګر په دي شرط چې له فهم او
 پصیرت سره ملګري شي . په مشق او تمرین کې د زده کوونکو حسي او ذهنې قواوې په واقعي
 ډول وده کوي او کومه زده کړه چې د مشق او تمرین په برکت تر لاسه کېږي . کیدای شي .
 د انسان په عملی ژوند کې دوام پیدا کړي .

د مشق او تمرین اهمیت په دې کې دی چې د تر لاسه شویو علمي او فني زده کړو ته ثبات او استحکام ور بخښي او زده کونونکي له زده کړای شویو حقایقو خخه په مختلفو شرایطو کې د استفادې له پاره چمتو کېږي .

د مشق او تمرین له میتودونو خخه په بیلا بپلو مضامینو لکه ژبه ریاضي ، فزیک ، کیمیا او نورو کې استفاده کېږي . په لوړنیو دورو کې د مشق او تمرین له پاره له ډیرو ساده او محیطي موادو خخه استفاده کیدای شي . مثلاً د خط صحیح او بنکلی لیکل د مشق او تمرین په مرسته په زده کونونکو کې استحکام مومي چې په مختلفو وسایلولو لکه توره تخته ، دمشق تخته ، سلتی تخته ، کاغذ او نورو باندې عملی کېږي . په حساب کې د عدد نویسي یا خلور ګونی عملی په مشق او تمرین زده کېږي .

په لوړو تولګیو کې د مختلفو مضامینو لکه ریاضي ، فزیک ، کیمیا او داسي نورو د فورمولو او معادلو زده کړه او په ذهن کې بې استحکام په مشق او تمرین سره کېږي . مشق او تمرین استعداد ته پراختیا ورکوي او په عملی زده کړه کې ستر نقش لري .

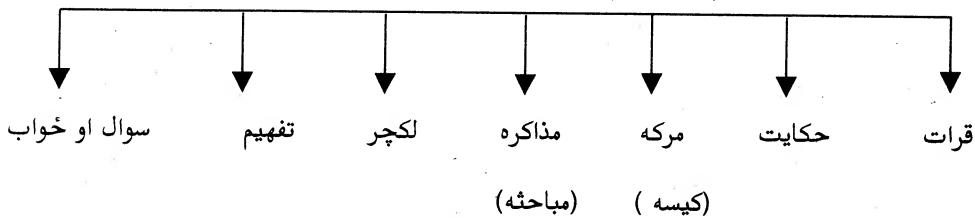
په مشق او تمرین کې باید لاندې عواملو ته پوره دقت او پام وشي :

- د مشق او تمرین د وخت تاکل .
- د مشق او تمرین د هدایاتو عملی کول .
- د مشق او تمرین د عملی اجرا په هکله زده کونونکو ته وضاحت ورکول چې د مشق او تمرین په طرز او طریقه باندې وپوهېږي په عملی ژوند کې له یوې خوا حقایق په آسانه تر لاسه کړي او له بلې خوا له حاصل شوې زده کړي خخه معقوله استفاده وکړای شي .

II - شفاهي میتدونه:

د تدریس شفاهي میتدونه د زده کړې په بهير کې زيات اهمیت لري . هغه هیوادونه چې د بنوونې او روزنې پرمختللي نظامونه او عصری درسي مواد او وسائل زيات لري له عملی او تجربی میتدونو خخه زياته ګته اخلي . خو هغه هیوادونه چې درسي وسائل او مواد لږ لري ، په تدریس کې زياته کار له شفاهي میتدونو خخه اخلي .

شفاهي میتدونه

دلته له شفاهي میتدونو خخه حیني خپرو :

د کتاب لوستلو میتدود :

دا یو قدیمي میتدود دی چې اوس هم په تدریس کې ور خخه استفاده کېږي . له کتاب خخه باید استفاده بشوی . خکه چې په تدریس کې کتاب اصل اونور مواد فرعی حیثیت لري . د کتاب متن په تدریس کې کومک کوي . خو یو زيات شمېر بنوونکي په پېړه زړه طریقه د کتاب د لوستلو له میتدو خخه ګته اخلي . دا ډول بنوونکي ځان نه په تکلیفوی چې نور مواد برابر کړي يا د درس له پاره تیاري ونیسي . تولهه تکیه یې د کتاب په لوستلو وي . او زده کوونکي یې ببابا (تکرار) لولي . حافظې ته یې سپاري او د طوطې په شان یې زده کوي . بنوونکي فکر کوي چې بنه زده کړه شوې د خکه چې متن یې په صحیح توګه ولوست . حال دا چې زده کوونکي د

کلیمو په معنا نه پوهېږي . د کلیمو تر منځ اړیکي نه شي ټینګولی پر مفاهیمو یې بحث نه شي کولای . په ژوندانه کې ورڅه ګته نشي اخیستلای . زده کوونکي ورسره علاوه نه نیسي . زده کړه په اساسی ډول نه کېږي . په دې ډول تدریس کې بنوونکي لږ فعال وي . زده کوونکي غیر فعال وي او هدف یوازې حفظ کول يا لوستل وي . کله چې بنوونکي تولګي ته نئوځي نو زده کوونکو ته وايې چې زه نوى لوست لولم . تاسو یې راسره تکرار کړئ . بیا له زده کوونکو څخه غواړي چې په نوبت سره لوستل پیل کړي . تر یو خایه چې نوبت ورسپېږي نو درسې ساعت خلاص شي .

نورو زده کوونکو ته نوبت نه رسپېږي . بله ورڅه بیا په همدي ډول درس ورکوي . سره له دې چې زیات شمېر زده کوونکي په پېړه مینه بنوونځي ته راحي او غواړي چې یو خه زده کړي .

دا ډول تدریس یو شمېر زده کوونکي له درس څخه زړه توري کوي او حتی بنوونځي . پرېښودلو ته یې اړ باسي خکه بنوونځي ورته بندی خانه بشکاري . د دې له پاره چې له دغه میتود څخه په بنه طریقه کار واخلو ، باید لاندې وړاندیزونه په پام کې ونيسو :

- د کتاب لوستلو طریقی ته تغیر ورکړو . د دې په خای چې یو زده کوونکي تول متن ولولي :
- باید هر زده کوونکي یوه یوه برخه ولولي چې په دې توګه زیاتو زده کوونکو ته برخه ورسپېږي .

- د موضوع په اړوند دې د کتاب له لوستلو سر بېړه له نورو درسي موادو څخه استفاده وشي .
- د زده کړي له پاره دې توري تختې څخه استفاده وشي .
- د مفهوم اخیستنې مېسالې ته باید پام وشي .
- د تدریس جربیان باید یو نواخت نه وي .

- د زده کوونکو پوښتنو او مباحثو ته دې زمينه برابره شي .
- زده کوونکي خپل مشکلات باید په گوته او حل کړي .
- د زده کوونکو پوښتنو او مباحثو ته دې زمينه برابره شي .

د لکچر میتود :

له دې میتود خخه مربيان او بنونکي اکثره د درسي مطالبو دوضاحت او تشریح له پاره استفاده کوي چې دلوست مهم تکي او مشکلي برخې برخوالو ته وبني .
 لکچر په پخوانی او زور میتود دي . یونانيانو او روميانو تقریبا ۲۰۰۰ کاله له مخه له لکچر خخه استفاده کوله . نن هم په توله نړۍ کې بنونکي په تولو مضمونونو کې لب او پير استفاده ځني کوي . خوبیا هم د لکچر په میتود د بنونکي او روزنکي پوهان او مدرسان زياتې ملاحظې او انتقادونه لري . خکه چې د لکچر له طریقې خخه نیمکړي او غلطه کته اخلي او د خطابې نوم ورباندي بدې . ئکه چې د خطابې په ډول یې تطبیقوي . حال دا چې په لکچر او خطابه کې پير توپیرونه دي . په بنونکي او روزنکي زيات مشکلات له غلطو طریقو خخه پیل کېږي : مثلاً د زده کوونکو بې سوادي ، بې علاقه ګي او په زده کړه کې برخه نه اخيستل د میتودونو د غلط تطبیق له کبله را منځ ته کېږي . د تدریس تولې طریقې په خپل خای مؤثرې او ګټوري دي . خو بنونکي یې باید په مؤثره توګه د استعمال مهارت ولري .

لکچر باید د توضیح او تشریح په شکل استعمال شي او لب وخت ونیسي . د تدریس هیڅ میتود او طریقه بې د توضیح او تشریح له طریقې خخه مؤثره او ګټوره کیدلی نه شي .
 مثال : که تجربه کوو ، توضیح او تشریح ته اړتیا ده . که عملی کار او فعالیت کوو تشریح او لارښونکي ته اړيو . دغه راز که پروژه یې کار کوو هم موضوع تشریح او توضیح غواړي .

د لکچر هدفونه :

- د لوست مهمې او مشکلې برخې برخه والو ته واضح او تشریح کول .
- د وخت د ضایع کیدو مخه نیول .
- د ټولو برخه والو ذهن ته مشابه او یو شان درسي موضوعات او مطالب ور انتقالول .
- حافظه تقویه کول .

د لکچر ګړنلاره : هغه عوامل چې د لکچر په تطبیق کې موئر او ګتور تمامېږي دا دي :

- بنوونکی باید د لکچر له پاره دقیقه آماده گی ونیسي .
- بنوونکی باید خپل لکچر په دریوو برخو وویشي :
 ١. معرفی یا مقدماتی برخ
 ٢. د توضیح او تشریح برخه
 ٣. د نتیجه ګیری برخه
- د لکچر موضوعات باید د زده کوونکو له عمر او سوې سره تناسب ولري.
- په لکچر کې دې له تباشير او تختې خه استفاده وشي .
- په لکچر کې دې اواز مناسب وي او لکچر باید خپل خای او موقعیت تبدیل کړي .
- د لکچر خای دې مناسب وي او د مهمو او مشکلو موضوعاتو د روښانه کولو له پاره دې له تدریسي وسیلو او موادو خخه ګته واخیستل شي .
- د لکچر د خبرو سرعت دې مناسب وي چې د پروگرام برخه وال مطالب درک او یاد داشت کړي .
- د لکچر په جریان کې دې د برخه والو دلچسپی په کیسو او لطیفو سره وساتل شي او په

ستركو دي برخه وال كنترول شي او توجه دي وسائل شي .

- مربى يا بنونكى باید لکچر په ارونډ داسې پوبنتنى وکړي چې له یوې خوا انګيزه تولید کړي او له بلې خوا له موضوع سره د زده کوونکو مينه پيدا کړي . د سوال او خواب له طريقي خخه دي . استفاده وشي .
- په لکچر کې دي پوبنتنو او خوابونو ته وخت په نظر کې ونيول شي او په اخر کې دي نتيجه ګيري وشي .

د سوال او خواب میتود :

د سوال او خواب په میتود کې بنونكى او زده کوونکي په پوبنتنه پوبنتنه د بنونې او روزنې هدفونو ته خان رسوي . په دي میتود کې زده کوونکي په ژوره توګه فکر کولو ته هڅېږي او د موضوع په اړه استدلال ته اړ کېږي . د پوبنتنو په ذريعه ژوره پوهه تر لاسه کېدای شي او زده کوونکي د پوبنتنى تخنيک زده کوي . په دي میتود کې زده کوونکي فعال ساتل کېږي دغه میتود په تول مضامينو کې د تطبيق وردي . همدارنګه دغه میتود د اسلامي عقیدې او شرعی احکامو د زده کړو له پاره یو مهم او سنتي میتود شمېرل کېږي . ديني پوهان ور خخه په زده کړه کې زياته کته اخلي . په هره درسي موضوع کې باید له دي میتود جڅه لبر يا دېر استفاده وشي . په دي میتود کې د لوست موضوع په ورو ورو برخو ويسل کېږي او هرې برخې ته پوبنتنى ترتیب کېږي .

د بنونې او روزنې د پوهانو د تجربو له مخي د سوال او خواب میتود د درسي مطالبو د زده کړي له پاره یو بنې میتود دي . تجربو بنو dalle ده چې د نورو شفاهي میتودونو په نسبت په دي میتود کې د زده کړي فيصدي لوره ده .

زده کړه او مفهوم یې

د اروا پوهنې له نقطه نظره زده کړه د انسانانو د سلوک اساس تشکيلوي . او د انسان په سلوک کېي — تغير راولي . انسان د زده کړي په واسطه د خپل چاپېریال سره آشنا کېري او د خپل او پړیاوو د پوره کولو له پاره ترې کار اخلي . زده کړه هغه ټول فعالیت دی چې هدف یې د انساني تجربو تر لاسه کول دي او د هغې له مخي د انسان سلوک په تجربې ټول تغير وکړي سلوک له افکارو ، عادتونو ، تمایلاتو او مهارتونو خخه عبارت دي او تجربه د شخص او چاپېریال متقابل تاثير دي .

د تجربې په اثر د افرادو افکار ، نظریات ، تمایلات او عادتونه تغير کوي . بنوونکي دې زده کوونکو ته د مطالبو د انتقال پر خای د هغوي د سلوک او رفتار په تغيرولو کې اقدام وکړي . خیني بنوونکي او عادي خلک د معلوماتو او مهارتونو حاصلولو ته زده کړه وايي . بنوونکي هغه چاته وايي چې په بنوونه او روزنه کې د زده کوونکو ذهن ته علمي معلومات ورنقل کري نو په دې ترتیب زده کړه د معلوماتو لاس ته راول بولی . او معمولاً د پوهې او مهارتونو حاصلول حافظي ته د ور سپارلو له لاري تر سره کېري . د زده کړي د دې مفهوم له مخي د زده کوونکي ذهن د یو مخزن بنې لري چې بنوونکي یې باید له علمي مطالبو خخه ډک کري او د زده کړي په دې عملیه کې اساسی دنده د بنوونکي په غاره ده . زده کوونکي یوازې خبرو ته غور نیسي یا په بل عبارت بنوونکي د تدریس مرکز وي .

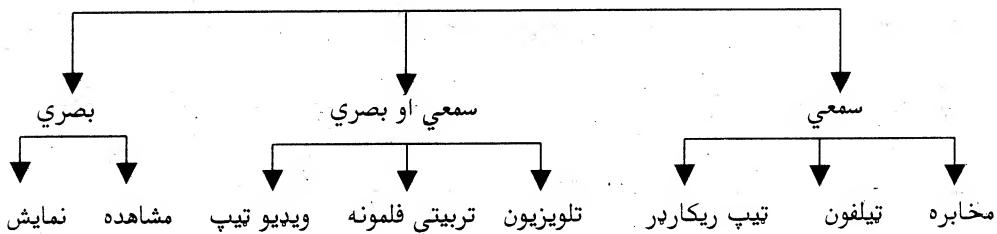
زده کوونکي په داسې زده کړه کې خه فعالیت سرته نه رسوي او علمي مطلوبونه غالباً د زده کوونکو له پاره بي مفهومه وي او د مطلوبونو په اړیکو نه پوهېږي . له بلې خوا دا معلوماتو نه د دوي په ذهني وده کې اغږمن نه وي . خه وخت وروسته یې له ذهن خخه وخې . یوازې

III - سمعي او بصرى ميتدونه :

بنونکي د تدریس په عملیه کې له سمعي او بصرى ميتدونو خخه زیات کار اخلي . دغه ميتدونه هم د زده کونکو په زده کړه کې زیاتې اسانتیاوې را منع ته کوي او تر شفاهي ميتدونو یې مؤثریت زیات وي .

مشاهده او نمایش د دې ميتدونه بنه مثالونه دي :

سمعي او بصرى ميتدونه

د مشاهدي ميتدود : د مشاهدي ميتدود په درسي چارو کې زیاتره په طبیعت پېژندنه ، جغرافیه ، کيميا ، بيولوژي او داسي نورو کې د تطبیق وردي .

د مشاهدي مطلب د حقایقو خیرنه ، لیدنه او کتنه ده چې د فرد له خوا په عیني او مستقیم ټول کېږي .

يا په بل عبارت د مشاهدي ميتدود هغه فن او طریقه ده چې حقایق او واقعیتونه په کې په عیني ټول خیرل کېږي . د مشاهدي له ميتدود خخه د تدریس په عملی زده کړي سر بېره د نورو علمي خانګو په تحقیقي چارو کې هم په پراخه پیمانه کار اخیستل کېږي .

مشاهدات او محسوسات زده کونکو ته د واقعي زده کړي د اهدافو په لېږدولو کې پوره

اهمیت لري . د مشاهدې د میتود په تطبیق کې له ساده محیطي موادو خخه نیولې تر مجھزو تخنیکي وسایلو پورې لکه میکروسکوپ ، تلوازیون . سلایدیونو . چارتونو . موبالونو او داسې نورو خخه استفاده کېږي .

مثال : د ذره بین په مرسته ذره بینی حیوانات مطالعه کېږي او عینی معلومات بې حاصلېږي چې دا د مشاهدې د میتود بنه مثال دی . د تاریخي اشارو عینی مطالعه لکه د ملي آرشف . موزیم او نورو لیدنه کتنه د مشاهدې میتودونه دي .

د نمایش میتود : د یوه بنوونکي له خوازده کوونکو ته د یوه شي بنوبل يا د یوه سري له خوا نورو ته د صحیح او درست نقش (تمثیل) لو به اجرا کول دي .

کله چې زده کوونکي په شفاهي ډول د یوه مطلب يا یوې موضوع له درک کولو او پوهېدو خخه عاجز شي ، بنوونکى له دغه میتود خخه کار اخلي يا بنوونکى لازم وګني چې زده کوونکي په ژوره توګه فکر کولو ته وھخوي او ژوره پوهه تر لاسه کړي . نو د موضوع نمایش ورته کوي . يا یې په زده گوونکو باندې مشق او تمرین کوي تر خو ژوره پوهه تر لاسه کړي او د نمایش د اجرا کولو قابلیت پیدا کړي . باید ووایو چې که تمثیل یو فرد يا یوه پله کوي نو د تیاترو او سینما په شان خاصو هنري مهارتونو ته اړتیا نه وي ، بلکې یو ساده تمثیل يا نقش لو بولو ته اړتا ليدل کېږي . چې بنوونکى او زده کوونکي یې تر سره کوي .

د نمایش ګټۍ :

- بنوونکى / زده کوونکي مطمئنې کوي چې کوم شیان بې زده کړي اجرا کولی شي ؟
- که زده کوونکي مشکل ولري د نمایش په واسطه موضوع ورته واضح کېږي .

- د هغو شیانو زده کړه چې زده کوونکي یې په سترګو وویني او یا عملاً برخه په کې واخلي نظر هغو ته چې یواخې یې واوري بنه ترسره کېږي .
- نمایش د عملی کار د اجرا بهتره طریقه ده .

د نمایش د میتود کرنلاره :

د نمایش د میتود په تطبیق کې لاندې ټکو ته دقت په کار دی :

- د نمایش تعلیمي هدف باید خرگندوي او د نمایش مواد او وسایل باید مخکې له مخکې برابر شي .
- د نمایش هدف باید بنوونکي توضیح کړي او په پای کې باید د زده کوونکو له خوا مباحثه پرې وشي .
- نمایش زیاتې تعلیمي او تربیتي ګتې لري . څکه چې زده کوونکي موضوع ته ژوره توجه کوي او په ژوره توګه فکر کولو ته اړ کېږي . مفهوم ژر درک کولی شي . په لړ وخت کې د زده کړې هدفونو ته رسپړي او د زده کوونکو د ابتكار قوي ته پراختیا ورکوي . د نمایش په مرسته دلکچر میتود اغیزمن تمامیدلی شي او زده کوونکي عملاً فعالیتونو او کارونو ته هخوي.

خُنپ نور میتدونه

استقرايي او قياسي میتدونه :

دا دوه عملی میتدونه دي چې له پخوا راهيسي په طبيعي علومو کي استعمالپري قياسي میتدو د دي له پاره په کار اچول کېږي چې د پدیدو په هکله عمومي يا کلي قوانين تر لاسه شي. دا میتدود د لوري سويې د زده کوونکو او محقاقانو دنده د چې مسالې تحقیق او تجربه کړي او په همغه موضوع کې یو کلي قانون تر لاسه کړي . یعنې مسائل له کل خه د جز په لوري تعقيبوی . که بنونکي وغواري چې زده کوونکو ته توری په کلمه کې درس ورکړي نو بنونکي له قياسي میتدود خخه کته اخلي مثلاً د جال په کلمه کې د جيم د توري درس .

خو په استقرايي میتدود کې زده کوونکي لومړي جز خيري اوبيا کل . لکه په لومړي تولکي کې لومړي د ا ، ب ، ت ، ث د توري او بيا د کلمو او جملو درس ورکول کېږي . په دي صورت کې بنونکي په خپل تدریس کې له جز خخه د کل په لوري تدریس کوي .

د کوچني تدریس Micro – Teaching میتدود :

کوچني تدریس هغه پول تدریس ته ويل کېږي چې د تدریس وخت او د زده کوونکو شمېر را کم شي او تدریس په ځانګړيو روشنونو باندي تمرکز وشي او تدریس آموز په کنترول شوېو شرایطو کې تدریس آموزي Practice Teaching وکړي .

کوچني تدریس د بنونکو د روزني یو تخنيک دي چې له تدریس آموز خخه غوبښتل کېږي چې یو مفهوم تدریس کړي . د تدریس له ځانګړي مهارت خخه د کوچني گروپ د زده کوونکو په برخه کې په لنډ وخت کې کار واخلي .

په دې گروپي کار کې د زده کوونکو شمېر له ۵ خه تر ۱۰ پورې وي او تدریس آموز باید له پنځو تر لسو دقیقو پورې خپل درس په گروب کې وړاندې کړي . که ۳ يا ۴ تدریس آموزان وي کوچنی تدریس ۲۰ - ۲۵ دقیقو پورې وخت نیسي . د کوچنی تدریس د بحث او مذاکري له پاره ۳۰ دقیقي وخت تاکل شوي دي . نو د کوچنی تدریس د گروب له پاره ۵۵ - ۶۰ دقیقو پورې وخت په کار دي .

په کوچنی تدریس کې فيډيو (Feed – back) د ویدیوبي کمرې په واسطه په تلویزیون کې تر سره کېدای شي . خو په هغو هېوادو او سیمو کې چې شرایط برابر نه وي ، نظارت کوونکي نوموري دنده سرته رسوي . که چېږي کوچنی تدریس په ویدیو کې ثبت شي ، ویدیو تایپ د تجربې په توګه کارول کېږي . تدریس آموز خپل درس په تلویزیون کې گوري ، درس بیا تکراروي . تر خو بنوبل شوي مهارتونه اصلاح ، تمرين او تکرار کړي . دې عمل ته دوام ورکوي تر خو چې په مهارتونو کې سمون راشي .

د کوچنی تدریس مهارتونه :

له کوچنی تدریس (مايكرو تېچنګ) خخه په تاکلېو درسي مهارتونو کې کار اخښتل کېږي . د تدریس مختلف مهارتونه چې هغه باید په تدریس آموز کې وده وکړي تر خو اغیزمن بنوونکي شي .

په کوچنی تدریس کې تدریس آموز ته په کار دي چې له لاندینیو مهارتونو خخه لږ تر لړه پنځه مهارتونه په کار واچوي .

- د درسي موضوع په هکله توضیحات ورکول .
- آزمایښتني پوبشنې کول .

- د زده کوونکو د برخی اخیستنې تقویه کول .
- له تورې تختی خخه گته اخیستل .
- توضیحات ورکول .
- موضوع باید د مثال په واسطه روبنانه شي .
- د برخوالو تشويقول .
- غیر لفظي او سمبولي اشارې په کار اچول .
- نتیجه کيري کول .

د کوچنۍ تدریس مفهوم :

کوچنۍ تدریس د فید بیک یوه آسانه طریقه ده چې په درسي عملیو کې د یو تخنیک په توکد
ور خجې کار اخیستل کېږي . همدا یول کوچنۍ تدریس د زده کړي مشاهداتي پرنیسیبونه او د
تدریښ ځانګړې مهارتونه روزي .

د کوچنۍ تدریس ځانګړتیاوې :

- په دې طریقه کې د کنټرول لوره درجه په لاس راتلى شي .
- د بنوونکو د روزنې د پروګرام تحلیلې کړنلاره بلل کېږي .
- د نور مال ټولکې د تدریس پیچلتیا حل کوي .
- د بنوونکو مؤثر روزنیز پروګرام ګنل کیدای شي .
- د بنوونکو د روزنې د پروګرام ځانګړې شکل دی .
- د بنوونکو د روزنې واقعي تدریس دی .
- د تدریس دا تخنیک د روزونکو د اجراتو او حرکاتو له پاره فید بیک برابروي .
- په دې تخنیک کې د تدریس په ځانګړيو مهارتونو باندې تاکید کېږي .

Laboratory Method : لابرatory میتود

دغه یو عملی میتود دی . په دې میتود کې زده کوونکي فعال : مصروف او د شوق او علاقې لرونکي وي : د مختلفو مفاهيمو زده کړه خپله کوي او نوي مفاهيم او تجربې حاصلوي لکه رسم کول . وزن کول : اندازه کول ، حساب کول ، مقاييسه کول . نتيجه ګيري کول : محاسبه کول او داسي نور عملاً او په واقعي توګه سرته رسوي . دا میتود د زده کړي د قواعدو په عمل کولو ولاړ دی .

د لابرatory میتود سه والو :

- دغه یو عملی میتود دی ، د زده کوونکو سلوك او د تفكير طرز ته مناسب انکشاف ورکوي .
- د هغو روانې دلچسبې پیدا کوي .
- د زده کړي له پاره انگېزه پیدا کوي .
- مشاهدي په تيزۍ سره انکشاف کوي .
- دغه میتود د ابتدائي او ثانوي تولکيو له پاره پير مناسب دی چې زده کوونکي په فعاله او واقعي دول تجربې کوي .
- زده کړه ، په عملی دول حاصلېږي چې تر ډېره وخته نه هېږېږي .
- زده کړه په مناسبه توګه انکشاف کوي .
- په دې میتود سره زيات اساسی مفاهيم واضح کېږي .
- زده کوونکي دخپلو مشاهدو او تجربو په واسطه زده کړه کوي چې په هغو کې په خپل خان اعتماد او ابتکار پیدا کوي .
- د بنوونکو او زده کوونکو تر منځ دوه اړخیزه ارتباطات انکشاف کوي .

- مشترک عملیات انکشاف کوي .

- هغه مهارتونه چې له دغه میتود خخه لاسته راخي په نورو مفاهيمو کې هم

استعمالپدای شي .

- د زده کري نتيجي په ژوند کې استعمالولی شي .

- مطلوب هدفونه په آسانې لاسته راوري .

د لابراتواري میتود محدودیتونه : Limitation of Laboratory

- دغه میتود زیات وخت غواړي .

- د بنوونکي خخه د زیاتو پلانونو غوبښنه کوي .

- کورس په خپل وخت نه تكمېلپري .

- دغه میتود د زیاتو تجهیزاتو او لابراتواري تدارکاتو او موادو غوبښنه کوي .

- دغه میتود په دېرو لويو توګيکي کې ستونزې را منځ ته کوي .

- د خیالي مفکورو د انکشاف له پاره مناسب نه دي .

په توګي کې د درسي میتودونو پلي کول

د بنوونکي او روزنې پوهان کوبنېن کوي چې د تدریس داسې میتودونه او تخنیکونه معرفې

کري چې د زده کري په عملیه کې زیات گتیورتوب ولري . په توګي کې د تدریس د میتودونو

پلي کول په دوه ډوله دي چې یو ډول کې یې بنوونکي د فعالیت مرکز وي او په بل ډول کې یې

زده کوونکي د فعالیت مرکز وي .

الف - بیونکی د فعالیت مرکز :

د تدریس په دې دول میتدونو کې چې بیونکی زیات فعال وي او اکثره داسې فعالیتونه د بیونکی له لوري سره کېږي . او زده کوونکی یوازې اور بدلونکي . لیدونکي . اخیستونکي وي . له دې دول میتدونو لکه کتاب لوستلو . لکچر ورکولو مشق او تمرين کولو . مذاکړې کولو او تکرارلو خڅه بیونکی کار اخلي . په همدي اساس دغه میتدونو ته د بیونکي د فعالیت مرکز میتدونه وايي . په دې میتدونو کې په طبیعي دول نیمکړتیاوه شته . خکه چې د بیونکي او روزنې پوهانو نظر دی چې د زده کړې په عملیه کې هر خومره چې د زده کوونکو زیات حواس برخه واخلي . په هماګه اندازه بنه زده کړه کېږي . خو په دې میتدونو کې د زده کوونکي لې حواس په زده کړه کې شریک وي . د بیونکي او روزنې د پوهان دا مني چې هر میتدود په خپل خپل ځای کې مؤثر او ګټور دي . بیونکي په خپل مهارت او ابتکار سره کولی شي چې له دې میتدونو سره نور میتدونه یو ځای کړي چې زده کوونکي د فعالیت مرکز وکړئي .

ب - زده کوونکي د فعالیت مرکز :

دا دول میتدونه چې زده کوونکي په کې د فعالیت مرکز وي او په مرسته یې په عملی او تجربېي دول زده کړه کوي . دیر زیات دي . په دې دول میتدونو کې بیونکي د لارښود او همکار په دول عمل کوي .

زده کوونکي اکثره وخت د کار پلان په خپله جوروی . په خپله عمل او ابتکار کوي . د دغه میتدونو په کارولو سره د زده کوونکو زیات حواس په کار لوپري او بنه زده کړه کېږي . پروژه یې کارونه . تمثیل . عملی کارونه . تجربه او داسې نور همدغه دول میتدونه دي . مهمه خبره دا ده چې که بیونکي ماهر او مسلکي نه وي یو بنه موثر میتدود هم په بنه توکه نه شي کارولي . بنه خبره دا ده چې بیونکي خان په مسلکي پوهه تل سمبال وساتي تر خود زده کړي عملیه ګرندي شي او پراختيا وموسي . لنده دا چې که زده کوونکي خه واوري . هغه به ور خهه هېر شي . که خه وکوري . هغه به یې په ياد وي . مکر کولاي به یې نه شي . خو که هر خه په خپله وکري . هغه به یې زده شي او هر وخت او په هر ځای کې به یې د اړتیا په وخت کې عملاً وکارولاي شي . د بیونکي او روزنې اصلی هدفونه همدغه دي چې زده کوونکي زده شوي شيان وکارولي شي .

ارزیابی او آزمونه

ارزیابی

ارزیابی هغه طریقه ده چې د زده کوونکو د کار او فعالیت د معلومولو له پاره استعمالپري .

دا د زده کري یوه داسي عملیه ده چې د معلم له خوا د تعلیمي کال په جريان کې خو خله بې

له مخکينې خبر خخه عملی کپري .

ارزیابی د بنوونکو د تولو فعالیتونو مهمه او وروستنی کري ده او د تبرو فعالیتونو بشپړونکې

د د ارزیابی په واسطه معلومېږي چې هدف تر لاسه شوي دي او که مطلوب هدف نه وي تر

سه شوي باید بنوونکى ورته لاره چاره ولتوی چې هدف ته ورسېږي . د بنوونکو دنده یوازي په

تدريس نه تر سره کپري . دوي باید په بېلا بېلا طریقو زده کوونو ته پوهه ، مهارتونه او غوره

عاديات انتقال کري . بنوونکى په ارزیابی سره کولای شي چې د زده کوونکو له هر دوں

خصوصياتو خخه خبر شي او د همدي خصوصياتو په اساس زده کوونکو په مختلفو ګروپونو

وېشلای شي . د ارزیابی په نتیجه کې پخپله زده کوونکو ته هم د دوي د پر مختګ اندازه

معلوماتېږي او پوهېږي چې څنګه او خومره زده کړه یې کري ده . د ارزیابی په نتیجه کې په

زده کوونکو کې د زيار ايستلو او خپلواکه کار کولو استعداد روزل کپري . همدا راز . د ارزیابی د

نتایجو په اساس کولای شو چې یو مناسب تربیتي پروگرام د زده کوونکو له جسمی ودې او

ذهني انکشاف سره موافق ترتیب کړو .

د زده کوونکو د پوهې او مهارتونو ارزیابی باید د بنوونې او روزنې او د سایکالوژۍ د معیارونو

او بنستونو له مخې تر سره شي او په سستماتیکه توګه پر مخ یورله شي .

هغه خه بې په حافظه کې پاتې کېږي چې د دوي له ورځني ژوند سره اړیکې لري په دې دول زده کړه کې د زده کوونکو اړتیاوو ، هيلو ، او غوبښتو ته هم خه پاملونه نه کېږي نو په همدې سبب بنونه او روزنه د زده کوونکو په عادتونو ، تمايلاتو ، تګ لاره ، او کړو ورو کې تغیر نه راولي د زياتره تحصيل لرونکيو او بې تحصيله تر منئ عادتونو ، تمايلاتو او طرز تفکر کې ورته والي د حقیقت ثابتوي چې نوموريو اشخاصو د تحصيل په دوره کې بې د مطالبو له حفظ کولو

خخه نور خه نه دي کړي .

نا مطلوب عادتونه ، غير علمي تفکر ، بې اساسه قضاوونه ، بې خایه غصه او وپره ، د ارادې کمزوري ، د اخلاقې او اجتماعي ودې وروسته والي او د ملکرتيا د روحيي نه درلودل چې په تحصيل لرونکو کې ليدل کېږي د نا درستې بنونې او روزنې نتيجه ده .

حکه خو ټینې خلک د بنونځۍ او بنونکي په برخه کې منفي ذهينت لري دا د زده کړي زره طریقه ده چې بنونکي د فعالیت مرکز وي د مثال په پول د تاریخ د مضمون هدف یوازي د تاريخي معلوماتو نقول نه دي بلکي هدف د تاريخي پیښو له مؤثرو علتونو او عواملو خخه د زده کوونکو خبريدل دي چې له هغو خخه انتباوه واخلي او يا وز خخه د لویو شخصیتونو د نقش او د هغو د سربنندنو اندازه معلومه کړاي شي . په دې توګه د وطن پالنې او له انسان سره د مینې روحيه په زده کوونکو کې وروزي . د مختلفو ملتوونو عقاید ، افکار او ژوند مطالعه کړي او دايسې نور .

په لنډ پول د تاریخ د مضمون په تدریس کې کولای شو چې علمي روحيه ، د وطن مینه او تولنیز غوره عادتونه او نورو ته د درناوی حس په زده کوونکو کې وروزو . او په دې دول د زده کوونکو په عادتونو ، نظریو ، او تمايلاتو کې اساسی تغیر راولو .

د ارزیابی هدفونه

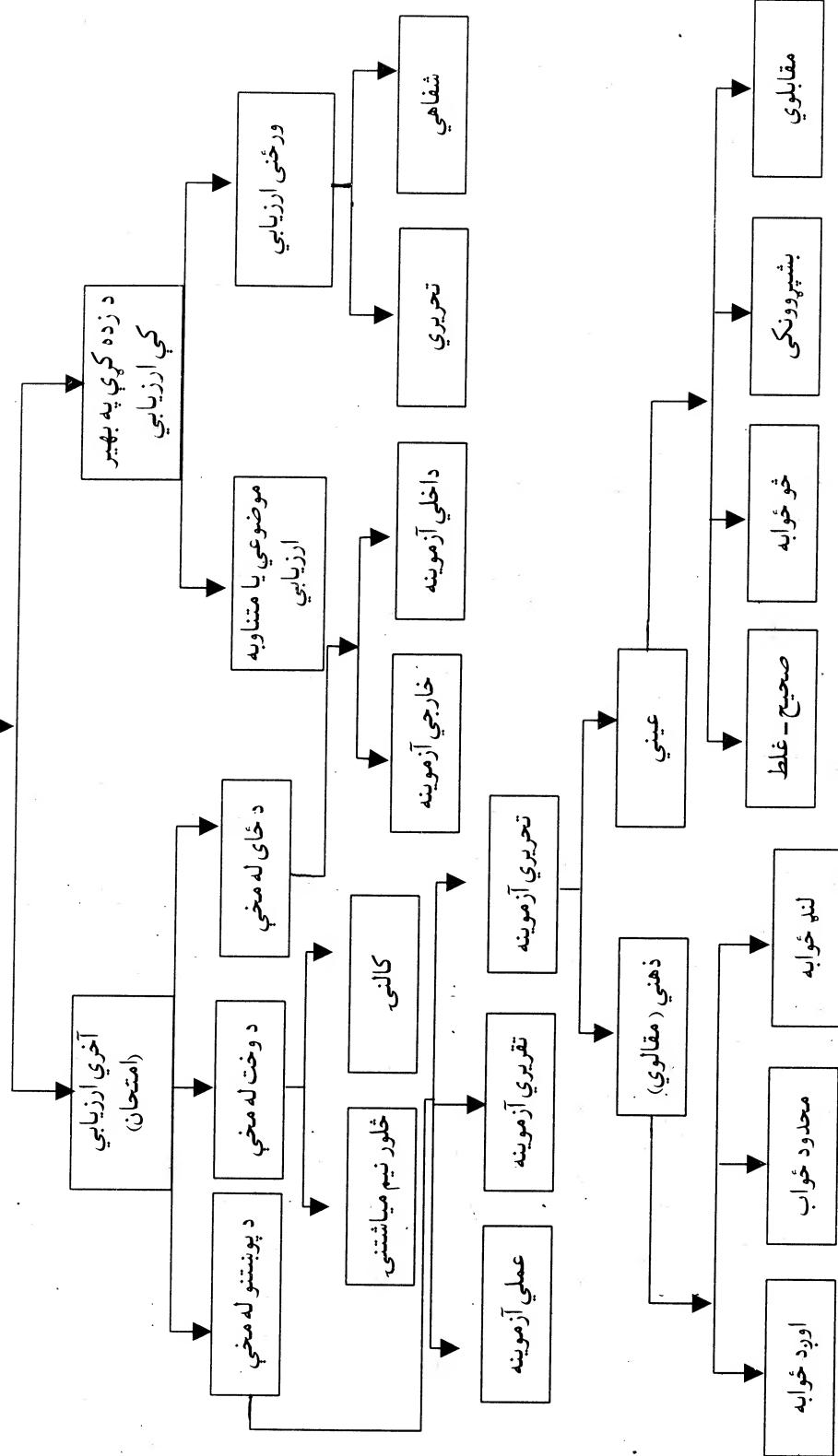
د ارزیابی غوره هدفونه :

- د زده کړې له پاره یوه مناسبه انګېزه پیدا کول .
- د زده کړې د هدفونو د تر لاسه کولو له پاره د زده کوونکو هڅول .
- په زده کړه کې د زده کوونکو د پر مختنگ درجه معلومول .
- په درسي پروګرام کې اصلاح او سمون را وستل .
- د زده کوونکو پیاوړي او کمزوري تکي خرکندول .
- د فردی اخلاقاتو تشخیصوں .
- په هغو تکیو تینګار کول چې بنوونکي ته مهم وي .
- د استعدادونو له مخي پر پلو باندي د زده کوونکو وېشل .
- له یوې دلي زده کوونکو سره د بلې دلي پرتله کول .
- د درس ورکولو له پاره بنه درسي مواد او اغېزمن میتودونه غوره کول .

د ارزیابی عامې ګټې :

- د زده کوونکو شخصیت ، سلوک او پوهې ته وده ورکول .
- د زده کوونکو د پوهې او مهارتونو اندازه معلومول .
- په زده کوونکو کې د میتودونو ګټورتوب بنودل .
- زده کوونکي د نویو موضوعکانو له پاره هڅول او چمتو کول .
- د تدریس شوي پروګرام پیاوړتیا او کمزورتیا په کوته کول .
- له بنوونکو سره مرسته کول چې دخپل کار په نیمګرتیاواو پوه شي .
- ارزیابی په خپله د زده کړې یوه برخه ده .
- د زده کوونکو تر منځ ځانګري انفرادي توپیرونه معلومول .

ارزیابی

آزمونه

یوه منظم او کنترول شوي عمل ته وايي چې دافرادو د تربیتي پر مختکنو د معلومولو له پاره

استعمالپري . يا په بل عبارت د معلم او ممتحن په واسطه د زده کونکو د پوهې معلومولو ته آزمونه وايي .

د آزمونې عملیه په کال کې یو یا دوه ئلې دمدرسې د ادارې د معلم او یا د تعليم او تربیي د لور مقام تر نظارت لاندې په رسمي پول اخیستل کېږي .

د آزمونې هدفونه :

- د زده کونکو تشويقول او ترغيبول .

- له یوه تولکي خخه بل تولکي ته د زده کونکو لورول .

- د زده کونکو د فردی اختلافاتو موندل .

- د تعليمي نصاب ارزیابی کول .

- په تعليمي بروگرامونو کې بنه والي راوستل .

- د تدریس په میتود کې تغییر راوستل .

- د با استعداده زده کونکو پیدا کول او پېژندل .

- د هغو زده کونکو پېژندل چې کومک ته اړتیا لري .

- لورو عالي او مسلکي تحصيلاتو ته د زده کونکو تاکل .

- د زده کړي په عملیه کې برسته کول .

- د تدریس د مؤثريت معلوموا

د آزمونې ځانګړتیاوې

- باید په تاکلی وخت کې واخیستل شي .
- باید په تاکلی ئای کې واخیستل شي .
- باید له پوره صحت او باور خخه برخمنه وي .
- باید د زده کوونکو د زده کړي د سویې معلومولو له پاره واخیستل شي .
- پوبنتنې یې باید په معیاري توګه جوري شي .
- پوبنتی یې باید له مفرداتو سره سمون ولري .

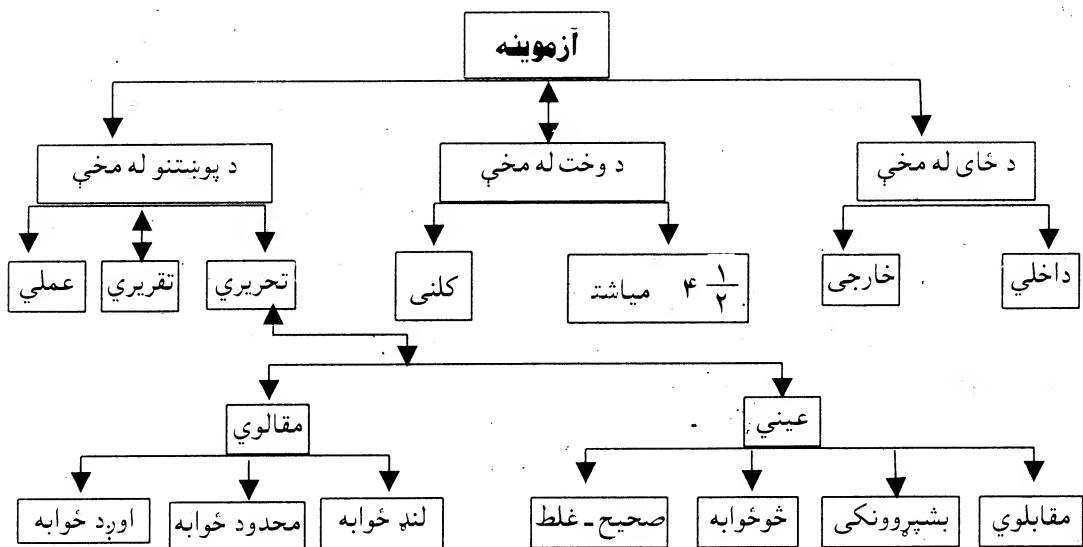
د آزمونې او ارزیابې تر منځ توير

آرزیابې	آزمونې
• ارزیابې یو غیر رسمي عمل دی .	• آزمونې یو رسمي عمل دی .
• ارزیابې وپره او دار نه لري .	• په آزمونې کې وپره او دار زیات وي .
• ارزیابې بې له مخکینې خبر خخه هر وخت اخیستل کېږي .	• آزمونې په کال کې یو یا دوه ئلې چې مخکې له مخکې خبر ورکړای شوی وي اخیستل کېږي .
• ارزیابې یوه دوامداره عملیه ده .	• آزمونې یوه موقتی عملیه ده .
• ارزیابې درجه بندي لري اما نمرې نه لري .	• آزمونې هم نمرې لري او هم درجي لري .
• ارزیابې کامیابې او ناکامې نه لري .	• آزمونې هم کامیابې او هم نا کامې لري .
• ارزیابې دښوونې او روزنې یوه برخه ده .	• آزمونې دښوونې او روزنې یوه مرحله ده .
• د ارزیابې راپور بوازې د کمیت او کیفیت دواړو له مخې ورکول کېږي .	• د آزمونې راپور بوازې د کمیت له مخې ورکول کېږي .

د آزمونه

سلکي پوهانو آزمونه د خاى ، وخت او پوبتنو د پولونو له مخي په لاندي بول

ويشلي دي .

د پوښتو له مخې د آزمونې ډولونه

الف : عملی آزمونه :

دا پول آزمونه د عملی مهارتونو د معلومولو له پاره کېږي لکه په ابتدائي تولګيو کې د او dalle: لمانځه او نورو بشودنه په لورو تولګيو کې د لابراتواري تجربو ، کمپیوټر ، بدني روزني ، خیاطي یا تدبیر منزل د پوهېدلو د اندازې د معلومولو له پاره تر سره کېږي .

ب : تقريري آزمونه :

په دې پول آزمونه کې بشونکې د زده کوونکو پوهه په شفاهي پوښتنو سره آزمایي او زده کوونکي هم په شفاهي بول څواب ورکوي ، چې زیاتره د لوړنیو تولګيو له زده کوونکو څخه اخیستل کېږي . څکه هفو نشي کولاۍ هغه پوښتني چې ورباندي پوهېږي په تحريري شکل بیان کري . په لورو تولګيو کې هم کولاۍ شو چې په خپلو مضامينو کې تقريري آزمونه واخلو . په دې پول آزمونه کې د زده کوونکو د بیان قوت د کلمو او جملو د ادا کولو توان معلوم کرو . خو ځینې نیمکړتیاوې هم لري ؛ لکه :

- بشونکې له هر زده کوونکي څخه بېلې پوښتني کوي . نو د پوښتنو د نه یووالی له امله

سم قضاوت نشي کولاۍ .

- کم جراته زده کوونکي تر تاثير لاندې راخي څواب ور څخه هېږدې ..

- د بشونکې حوصله تر پایه پوري یو شان نه پاتې کېږي چې په دې حالت کې هم سم

قضاوت نشي کولاۍ .

ج : تحريري آزموننه :

دا هغه آزموننه ده چې زده کوونکي په تحريري توګه خواب ورکوي او په دوه بوله ده .
ذهني يا مقالوي آزموننه عيني يا آفاقت آزموننه .

د تحريري آزمونه دولونه

I. مقالوي آزمونه :

په دې آزموننه کې هرې پوبتنې ته بشپړ خواب ورکول کېږي په دې آزموننه کې د زده
کوونکو د پوهې وسعت ، تحلیل ، تجزیه او له مسائلو خخه د استنباط قوت او د لیکوالی
مهارتونه خرکنديدلای شي . د دې ډول آزمونو سوالونه جوروں آسانه دي خو د زده کوونکو
خوابونو ته نمرې ورکول گران کار دی . او پر خوابونو یې قضاوت کول بنوونکي ستومانه کوي .

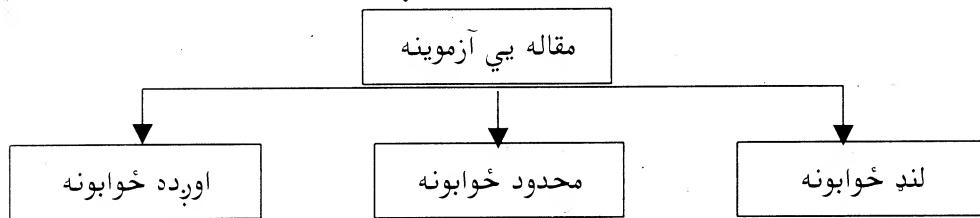
د مقالوي آزمونه د استعمال ځای :

- هغه ډله چې آزموننه ور خخه اخيستل کېږي باید وره وي .
- دغه آزموننه دې دوهم حل نه استعمالپېږي .
- دغه آزموننه دې هغه وخت استعمال شي چې د زده کوونکو د لیکلو مهارت
ته انکشاف ورکوو .
- د مقالوي پوبتنو جورو لو له پاره مسلکي تجربو ته ضرورت نشه . د نویو بنوونکو له پاره
ډېر موثره ده .
- دا آزموننه تخنیکي وسایلو ته لکه د دیتو ماشین ، ګستترن ، فوتوستیت او داسې نورو ته
کم ضرورت لري .

د مقاله يې پوبنتو د جورولو قوانين :

- دا پوبنتني دې د پېچلو نتيجو د معلومولو له پاره وکارول شي . د مثال په بول . له زده کونکو خخه دې وغوبنتل شي :
- دلایل دې وايي ، اړیکې دې توضیح کړي . اطلاعات دې تشریح کړي او خپلې نتيجې دې منظمې کړي .
- دا پوبنتني د زده کړي له هغو نتيجو سره چې پیمایش کېږي باید ارتباط ولري .
- په دې سوالونو کې باید زده کونکو ته د سوالونو د تاکلو اجازه ورنه کړل شي .
- د هرې پوبنتني دحل له پاره دې وخت معلوم او تعیین شي .
- دا پوبنتني باید له زده کونکو خخه د تاکلې وظیفې غوبنتنه وکړي . دا پوبنتني (ولی ، شرحه کړي ، انتقال کړي ، ارزیابی کړي) مطابق حوابونه وغواړي .

د مقاله يې آزمونې دولونه

۱. لنډ حوابه مقاله يې آزمونې : په دې بول آزمونې کې د زده کونکي پوبنتو ته لنډ او

تاکلې حواب ليکي؛ لکه: د مثلث بولونه د زاویو له مخي ولیکي .

۲. محدود حوابه مقاله يې آزمونې : په دې بول آزمونې کې د حواب اندازه محدوده او

تاکلې شوي وي؛ لکه: له مشهورو مطابقتونو خخه څلور مطابقتونه ولیکي .

۴. اورد خوابه مقاله یی آزمونه : په دې ډول آزمونه کې د پوبنتنو خوابونه نا محدود دي.

يعني پوبنتنو ته بشپر خوابونه ورکول کېږي لکه :

د تناسب په هکله خپل بشپر معلومات ولیکئ .

دا ډول آزمونه د زده کوونکو د معلوماتو د وسعت او تفکر د ودې د معلومولو له پاره ډېره بنه وسیله ده . خود دې ډول آزمونو پایله معیاري نه شي کبدای . ځکه چې د زده کوونکو پر خوابونو باندي قضاوت کول ګران کار دي . په دې ډول آزمونو کې دعین مضمون د بنوونکو تر منځ د خوابونو پانو ته په نمره کې پېړ توپیر را منځ ته کېږي نو ځکه یې په عمومي ډول نمرې باوري نه دي او معیاري کبدای نه شي .

د مقاله یی آزمونو د نمره ورکولو طريقة :

د دې له پاره چې د مقاله یی آزمونو نمرې ورکول باوري او معیاري شي : لاندې تکي په نظر کې نيسو :

- لومړۍ باید د آزمونې هدف وتاکل شي او د هدف له مخې پوبنتني جوړې شي .

- بنوونکي باید د پوبنتنو خوابونه جوړ او نمرې یې وتاکي او د دې پانې له مخې دې شاګردانو ته نمرې ورکړل شي .

- بنوونکي باید د ټولو زده کوونکو لمنۍ پوبنتني ته او بیا په ترتیب سره نورو پوبنتنو ته نمرې ورکړي .

- د مقاله یی آزمونو پانو ته په نمره ورکولو کې باید هڅه وشي چې د زده کوونکو نومونو ته پام ونه شي (د امکان په صورت کې باید یو سري نمبر پارچې ته ورکړل شي)

- بنوونکي په نمره ورکولو کې باید له عدالت او انصاف خڅه کار واخلي .

د مقاله يې آزمونو بیکنې او نیمگړتیاواي

نیمگړتیاواي	بیکنې
- نمرې ورکول ، قضاوت کول د بنوونکي دېر وخت نیسي .	- د مقاله يې آزمونو د پوبشنو جورول بنوونکو ته آسانه دي او په کم وخت کې بی جوروی شي .
- د پوبشنو د شمېر د کمي له امله د ټول پروګرام محتويات په پام کې نه نیسي .	- د زده کوونکو ژور تفکر په کار اچول کېږي او د تفکر کولو استعداد يې را وېښیرې .
- په نمره ورکولو کې بنوونکى په دماغي توګه دېر ستومانه کېږي .	- د زده کوونکو د لیکلوا مهارت زیاتېږي .
- د سم قضاوت د نشتوالي له امله د مقاله يې آزمونو نمرې دېر اعتبار نه لري .	- زده کوونکي په حدس او ګمان خه نشی لیکلې .
	- زده کوونکي خپل فکرونه او نظرونه په خپلوا طریقو سره بیانوی او د نقل کولو احتمال هم کمېږي .

د انسانی ژوند ورخنی تجربی د زده کرې له پاره محوري حیثیت لري . انسانان کله کله
محیط تسخیروي اوبيا کله کله له محیط سره توافق کوي . زده کرە په حقیقت کې د یو هخونکي
په وراندي د یوه ژوندي موجود خواب دی له همدي سببه زده کرە بې له بهرنى هخونپی خخه
چې پر حسي غريجو باندي اثر غورخوي نه شي تر سره کېدای .
په ئينو حالتونو کې د یوه شي د پېژندلو له پاره باید خو حواسه سره يو خاي په کار واچول
شي که يوه موضوع هم د ليدو هم د لمس کولو او هم د نورو مشخصاتو له اړخه وڅېړل شي نو
هغه موضوع به په بنه ډول ويپېژندل شي . همدغه د شيانو او د هغو د خواصو پېژندل له انسان
سره مرسته کوي چې يوه عملیه په بنه توګه تر سره شي . د پورتنې بحث خخه نتيجه اخلو چې
زده کرە د پخوانيو تجربو له مخي د انسان په سلوك او کردار کې نسبتاً دوامداره او پايداره بدلون
ته ويل کېږي . نو په عمومي ډول زده کرە په دوه ډوله ده — فعاله او غير فعاله زده کرە .

فعاله زده کرە :

په فعاله زده کرە کې د پخوا په خلاف چې یوازي چا پي کتابونه د زده کرې وسيلي
تشكيلوي ، بنوونکي نوري وسيلي او مواد هم په واک کې لري . له درسي او درسي کومکي موادو
خخه کار اخلي . بنوونکي په فعاله زده کرە کې هم د سلوكی نقش لوبيونکي دی او هم د خپل
مضمون بنوونکي دی لکه خنگه چې زده کرە د بنوونې او روزنې ذاروا پوهني یو مفهوم دي .
زده کرە د پخوانۍ تجربې په نتيجه کې د یو نسبتاً دائمي بدلون معنى لري . کېدای شي چې
تجربه په تصادفي بنه یا د خه ناخه پلان شوي بنوونې له امله را منع ته شوي وي .

زده کونکي نه یوازي له بنوونکي خخه بلکې د مور او پلار ، خپلوانو ، ملګريو او خپل
چاپېریال خخه هم زده کرە کوي . مور خپل چاپېریال ته د هغه په درک کولو سره جورښت

• چمتووالی

• تپريٽ تجربى

• د زده کري وضع يا حالت

• د زده کوونکو فعاليت

• انگيزه يا محرك

• ارثي عوامل

• چاپيريان

- بنوونه او روزنه

• د بنووني او روزني هدفونه

• د ابتدائي دوري بنوونه او روزنه

• د ثانوي دوري بنوونه او روزنه

- بنوونکي

• د بنوونکي شخصيت

• د بنوونکي بيلوژيکي صفات

• د بنوونکي اجتماعي صفتونه

• د تدریس له پاره دبنوونکي آماده گئي

- درسي ممد مواد او لوازم

• د درسي ممد مواد او وسائلو اهمېت په تدریس کې

د ځینو ساده محیطی درسي ممدو موادو تفصیل

- ٤٦ • توره تخته
- ٤٧ • فلليني تخته
- ٤٨ • د نشراتو تخته
- ٤٩ • منځني تخته
- ٥٠ • چارتونه
- ٥١ • موبلونه
- ٥٢ • جيومتری بکس (هندسي بکس)
- ٥٣ • چوت
- ٥٤ • درسي پلان
- ٥٥ • کلنۍ درسي پلان
- ٥٦ • مياشتني درسي پلان
- ٥٧ • د یوه درسي واحد پلان
- ٥٨ • د یوه درسي ساعت د پلان اهمیت
- ٥٩ • د یوه درسي پلان اساسی ګتي او وظيفي
- ٦٠ • د یوه درسي پلان په جورو لو کې بايد لاندي اساسی مرحلې په نظر کې ونيول شي
- ٦١ • د تدریس میتودونه
- ٦٢ • د تدریس د میتودونو اهمیت
- ٦٣ • د تدریس د میتودونو پولونه

I - د عملی تدریس میتودونه

- ٦٦ د عملی میتود هدفونه
- ٦٧ د عملی میتود کتی
- ٦٨ د عملی میتود کرپنلاره
- ٦٩ د تجربی او ازمایشیت میتود
- ٦٩ د تجزی د میتود هدفونه
- ٧٠ د تجزی د میتود کرپنلاره
- ٧١ عملی کارونه
- ٧١ الف : انفرادی عملی کارونه
- ٧١ ب : گروپی عملی کارونه
- ٧٢ ج : پروژه یې عملی کارونه
- ٧٣ مشق او تمرین
- ٧٥ د کتاب د لوسٹ میتود
- ٧٧ د لکچر میتود
- ٧٩ د سوال او خواب میتود
- ٨٠ III - سمعی او بصری میتودوته
- ٨٠ د مشاهدې میتود
- ٨١ د نمایش میتود

IV - خيني نور ميتودونه

۸۳

۸۳

۸۳

۸۶

۸۶

۸۷

۸۷

۸۷

۸۸

۹۲

۹۲

۹۳

۹۳

۹۴

۹۴

۹۵

۹۵

۹۷

۹۷

- استقرائي او قياسي ميتودونه

- د کوچني تدريب ميتودونه

V - لابراتواري ميتو

- د لابراتواري ميتو بنه والى

- د لابراتواري ميتو محدوديتونه

- په ټولکي کې د درسي ميتودونو پلي کول

- بنوونکي د فعالیت د مرکز په توګه

- زده کوونکي د فعالیت مرکز

ارزيابي او آزمونه

- ارزیابی

- دارزيابي هدفونه

- دارزيابي عامې گتې

- آزمونه

- د آزمونې هدفونه

- د آزمونې ځانګړتیاوه

- د آزمونې او ارزیابي تر منځ توبپير

- د پوبنتنو له مخي د آزمونې دولونه

- عملی آزمونه

تقريري آزموننه

٩٧

تحريري آزموننه

٩٨

د تحريري آزمونني دولونه

٩٨

I - مقالوي آزموننه

٩٨

د مقالوي آزمونني د استعمال خايونه

٩٩

د مقالوي پوبنتنو د جورولو قوانين

٩٩

د مقالوي آزمونني دولونه

٩٩

لند خوابه مقالوي آزموننه

٩٩

محدود خوابه مقالوي آزموننه

١٠٠

د مقالوي آزموننو د نمره وركولو طريقه

١٠١

د مقالوي آزموننو بنېگنې او نيمگرتياوې

١٠٢

II - عيني (آفاقت) آزموننه

١٠٢

د عيني پوبنتنو خانگرتياوې

١٠٣

د عيني آزموننو دولونه

١٠٣

الف - صحيح - غلط پوبنتني

١٠٤

د صحيح - غلط آزموننو كتي او نيمگرتياوې

١٠٥

ب - خو خوابه پوبنتني

١٠٧

د خو خوابه پوبنتنو بنېگنې او نيمگرتياوې

ج - مقابلوی یا مقایسوی آزموینه

۱۰۷

د مقابلوی آزموینې د جوربنت قوانین

۱۰۸

د مقابلوی آزموینې بنیگنې او نیمگر تیاوې

۱۰۹

د - تكميلی آزموینه

۱۰۹

د تكميلی آزموینې د جورو لو قوانین

۱۱۰

د تكميلی آزموینې بنیگنې او نیمگر تیاوې

۱۱۰

د تكميلی آزموینې د استعمال خایونه

۱۱۱

- احصایه -

د احصایي خینې آساسي مفاهيم

۱۱۲

رج

۱۱۲

ميانه

۱۱۳

مود

۱۱۳

اوسيط

۱۱۳

معياري انحراف

۱۱۴

د ارزیابی عمومی جدول

۱۱۵

- د توکيي اداره (منجمنت) -

منجمنت (اداره)

۱۱۶

د بنوونځني د منجمنت اصول

۱۱۶

د پسپليين مراقبت

۱۱۷

د اختلاف نشتوالي

۱۱۷

د ثانوي دورې

د رياضي ، فزيك ، كيميا او انگلیسي

د بسوونکو لارښود

لومړۍ توك

بیفیر

د افغان مهاجرو له پاره اساسی زده کړي

- ۱۱۷ نوبنت
- ۱۱۷ د کار و پشن
- ۱۱۷ مناسبه و رکره او پاداش
- ۱۱۸ ترفیع یا ارتقا
- ۱۱۸ پراخ نظر لرل او د بنوونخی د نظم اهمیت
- ۱۱۹ د بنوونخی نظم او نسق
- ۱۱۹ دهوسا ژوند له پاره د ماشومانو آماده کول
- ۱۱۹ د بنوونخی او تولنې تر منئ اړیکې
- ۱۲۰ د بنوونخی د سپلین
- ۱۲۰ د بنوونخی د سپلین تعریف او مقصد
- ۱۲۰ د بنوونخی د سپلین نوی مفکوري
- ۱۲۰ خارجې سپلین
- ۱۲۱ داخلې سپلین
- ۱۲۱ دیموکراتیک یا اجتماعی سپلین
- ۱۲۱ هغه عوامل چې د بنوونخی د سپلین تر خپل تاثیر لاندی راولی
- ۱۲۲ (اول) مجازات
- ۱۲۲ د جزا په برخه کې نظریات
- ۱۲۲ حفاظتی / حمایتی نظریه

۱۲۲	وقایوی نظریه
۱۲۲	اصلاحی نظریه
۱۲۳	د قصد اخیستلو نظریه
۱۲۳	په بیوونخی کې د منجازاتو ډولون
۱۲۳	لفظی سزا
۱۲۳	جريمه
۱۲۳	اضافه کاري
۱۲۳	محرومیت
۱۲۳	بدنی جزا
۱۲۴	تعطیل او اخراج
۱۲۴	دویم مكافات (انعام)
۱۲۴	د مكافات ډولونه
۱۲۴	د بنې حاضري په مقابل کې انعام
۱۲۵	په سپورتي لوبو کې د بنې فعالیت په مقابل کې انعام
۱۲۵	تعلیمي او تربیتي انعامونه
۱۲۵	اخلاقی انعامونه
۱۲۵	گروبی یا ډله ایز انعامونه
۱۲۵	دریهم : توصیه
۱۲۶	د تولکیو اداره

پر مختلفو تولکیو باندې د زده کوونکو وپشل

۱۲۶

فریکی عمر

۱۲۶

عقلی عمر

۱۲۶

د بنوونځی په مضمونونو کې بریالیتوب

۱۲۷

ترکیبی وپشل

۱۲۷

Teachers' Guide of

Mathematics, Physics, Chemistry and English

for Middle and Secondary Schools

(First Part)

BEFARe
Basic Education for Afghan Refugees

د ثانوي دورې

د رياضي ، فزيك ، كيميا او انگلیسي

د بیونونکو لارښود

لومړۍ ټوک

بیفیر

د افغان مهاجروله پاره انساسي زده کړي

Title of the book:	دكتاب نوم :
Teachers' Guide of	د ثانوي دوری
Math, Physics, Chemistry and English	د رياضي ، فزيك ، كيميا او انگليسي
for Middle and Secondary Schools .	د بنوونکو لارښود
Authors:	مولفان :
Hamdullah Shirzai	حمدالله شيرزى
Obaidullah Safi	عبدالله صافي
Bismillah Wali Ahmadzaï	بسم الله ولی احمدزی
Nafeesa Noor Suliman Khel	نفيسه نور سليمان خيل
Abdul Jalil Waisi	عبدالجليل ويسى
Nasreen	نسرين
Editorial Board:	كتونکي دله :
Mir Abdul Malik Hashemi	مير عبدالمالك هاشمي
Nurul Habib Nisar	نورالحبيب نشار
Composers:	كمپوزران :
Waheedullah Wardag	وحيدالله وردگ
Noor Mohammad Noor	نور محمد نور
Publisher:	خپروونکي :
G.T.Z-BEFARe	جي .تي . زيه - بيفير
Knowledge Center	علمی مرکز
No. Of Copies: 500	د چاپ شمېر : ۵۰۰
First Edition, November 2002	لومړۍ چاپ ، عقرب ۱۳۸۱

بسم الله الرحمن الرحيم

سریزه ۵

د جي تي زيد - بيفير (GTZ-BEFARe) پروژه له خپل تاسيس راهيسي د افغانانو د بنوونې او روزنې په برخه کې د خپل وس او امكان مطابق هر اړخېزې مرستې کوي - په تېره بیا د بنوونې او روزنې د کيافيت د بهه کېدو له پاره په دوامداره توګه هلي خلې کوي . بيفير وياري چې د لوړنۍ بنوونځيو د بنوونې او روزنې او د نيمه رسمي بنوونې او روزنې تر خنګ د منځني او ثانوي بنوونځيو د بنوونې او روزنې په برخه کې هم علمي او مسلکي مرستې پيلوي . په دې پروگرام کې د رياضي . فزيک . كيميا او انكليسۍ د ارو استادانو روزل ، د همغو مضمونو له استادانو سره په تدریسي پروسه کې مرسته کول او د بهه تدریس له پاره لازم کومکي مواد او د لابراتواري موادو سامانونو تهيه کول شامل دي . دا پروگرام د نړيوال پرمختيابي بانک World Bank په مالي مرسته چلپري . د پورتنېو مضمونو د استادانو د روزنې او د تدریس د پروسې د بهه پرمختګ په غرض ضروري ده چې د استادانو له پاره لارښود ترتیب شي . د دې ضرورت له مخې دی د ثانوي دروي د رياضي ، فزيک ، كيميا او انكليسۍ د مضمونو له پاره په دوو بیلا بېلوا توکونو کې د استادانو لارښود تهيه . ترتیب او تدوين شو .

دا لارښودونه لاندې خانګړتیاوې لري

- د بنوونکي د روزنې عام مسائل لکه : اروا پوهنه . د روزنې فن . ارزیابي . اداره او داسي نور مطالب په لوړي توک کې او د رياضي . فزيک . كيميا او انكليسۍ د مضمونو خانګري موضوعکانې لکه د هر مضمون د تدریس مئوري طریقې ، خینې نمونه بې درسي پلانونه او داسي نوري موضوعکانې په دوهم توک کې خای په خای شوي دي . همدارنکه له مربوطو استادانو سره د بهي مرستې کولو له پاره د هر مضمون په اړه په دوهم کتاب کې خینې اضافي ضميمې د دي له پاره خای په خای شوي دي چې محترم استادان ورڅه د ضرورت په وخت کې لازمه استفاده وکړي او خپل مشکل پري حل کړي .

- هڅه شوې د چې د بنوونکو د روزنې د پروگرام سرد سم د اړو بنوونکو له پاره پر اساسي او ضروري موضوعکانو باندې بحث وشي چې د بنوونکي د مسلک په اړه استادان وکولای شي خه ناخه معلومات تر لاسه او عمل پري وکړي .

- هخه شوي ده چي د مربوطو مضمونونو په برخه کي پر هنو موضوعکانو او مشکلاتو باندي بحث وشي چي بنوونکي ورسه په ورخني تدریس کي مخامخ کېږي .
- هخه شوي ده چي دا لارښودونه عملی اړخ ولري . يعني د پلي کولو امکانات يې پیشنهاد شوي دي .
- هخه شوي ده چي پېړي نوي او معاصرې موضوعکانې په کي را توپلي او ترتیب شي .
- دا چي دا لارښودونه د مضمونونو د استادانو له خوا ترتیب شوي دي ، نو هخه شوي ده چي د مربوطو مضمونونو پر تدریسي مشکلاتو باندي هر ارخیز بحث وشي بناء په هره برخه کي لازمي لارښونې شوي دي .
- هخه شوي ده چي موضوعکانې يوه له بلې سره يو منطقی تسلسل او تراو ولري . که په ئینو برخو کي دا تسلسل نه وي مراعات شوي ، هغه به د ئینو مجبوریتونو او محدودیتونو له مخي وي .
- هخه شوي ده چي نا مانوسې او متروکې کلیمې په کي ونې کارولې شي .
- متنونه په دېره ساده او آسانه ژبه ليکل شوي دي . بناغلي استادان تري په آسانې سره ګته اخپستلای شي .

د بنوونکي دا لارښودونه به هغه وخت اغېزمن تمامیدلای شي چي محترم استادان يې په غور سره ولولي او په خپلو مربوطو تدریسي ساعتونو کي تري ګته واخلي .

خرنگه چي درس ورکول یو فن او مهارت دي ، نو ګران استادن د دي مهارت د بنه تر سره کولو له پاره لازمي هلي څلني کوي . هيله ده چي د خپلو ګتورو او اغېزمنو نوبنتونو په رنا کي تدریسي پروسه لا پسې غښتلې او پیاووري کري .

له تولو بنوونکو ، ناظرانو ، څارونکيو او د نظر له خاوندانو څخه هيله کېږي چي د دي لارښودونو د لا بنه کېدو له پاره خپلې بشپړونکي نظرې او وړاندیزونه د جي تي زيد — بیفیر علمي مرکز (Knowledge Center) ته په ليکلې ډول وسپاري .

میر عبدالمالک هاشمي

د علمي مرکز منیجر

فهرست

الف

- سریزه

۱ - تربیتی اروا پوهنه

۲ • د تربیتی اروا پوهنه موضوع او هدف

۳ • په تدریس کې د تربیتی اروا پوهنه اهمیت

۷ - زده کړه

۹ • فعاله زده کړه

۱۳ • د فعالې زده کړې له پاره د هخونې اهمیت

۱۴ • د معلوماتو د وړاندې کولو د شکل اهمیت

۱۷ • بـ. فعالې یا موثرې زده کړې ګټې

۱۸ - د زده کړې نظر ې

۱۸ • د ارتباط نظریه

۱۸ ■ د چمتووالې قانون

۱۹ ■ د تاثیر قانون

۱۹ ■ د تکرار یا تمرين قانون

۲۰ ■ د زده کړې تقویتی نظریه

۲۱ ■ د گشتالت نظریه

۲۲ - پر زده کړه باندې موثر عوامل